

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editori:

● Fundația România literară

Director general

Nicolae Manolescu

● Ion Rațiu

16-22 februarie 1994

(Anul XXVII)

6

SALA
DE
LECTURĂ

INEDIT

Jurnalul de război al unui ofițer român de pe frontul de răsărit

(pag. 12-13)

(pag. 7)

**9 motive
pentru
a-l iubi
sau detesta
pe Handke**

**Un best-seller
american
scris de
un român**

(pag. 6)

Robinson - agent secret!

(pag. 5)

**Viclenii
populiste**

(pag. 3)

Dispariția unui erou național

(pag. 14)

**Ștergătorii
de urme**

(pag. 2)

Replică la replică:

**Ce ascunde
frivolitatea**

(pag. 11)

**COȘMARURI
CU AER
CONDIȚIONAT**

(pag. 17)

**Metafizica
lui
Ioan
Stoica**

(pag. 18)

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Renegații

BASARABIA a cunoscut anumite forme de naționalism pe care le explică, în bună măsură, situația ei de provincie aflată vreme de decenii sub ocupație rusească. Literatura basarabească de după 1944 seamănă destul de bine cu literatura din Transilvania de dinainte de 1918. Când, în epoca Gorbaciov, scriitori și cărți de peste Prut au început să pătrundă în chip regulat în țară, ni s-a părut că sentimentul național este cu mult mai viguros și mai autentic în Basarabia lui Brejnev decât în România lui Ceaușescu. Era atât de firesc ca lucrurile să stea așa, încât nu le-am pus nici o clipă la îndoială. Valoarea estetică a literaturii basarabene putea fi considerată cu indulgență, în condițiile în care misiunea ei patriotică devenea prioritară. Simplul fapt de a scrie românește dincolo de Prut constituia o garanție culturală care făcea să pară exagerate oricare alte pretenții.

Primul semnal de alarmă a fost tras când numeroși scriitori basarabeni de frunte s-au aliniat, după Revoluția din Decembrie, unor partide extremiste din România al căror naționalism era vădit mincinos. Am văzut-o pe Leonida Lari trecând în băncile PUNR din Camera Deputaților și pe Grigore Vieru stîndu-i alături lui C.V. Tudor. Ne-am întrebat atunci dacă nu cumva, în naivitatea lor, basarabenii își confundau propriile sentimente, greu puse la încercare de patru decenii de rusificare, cu impostura unor mercenari capabili de toate prostituările morale. Oare ei nu-și dădeau seama de faptul că aceleași cuvinte, care pentru ei erau sfinte, sună fals și păgîn în gura știrbă a zelatorilor ceaușiști de la *România Mare* sau *Europa*?

Sprîjinul pe care o parte a intelectualității basarabene l-a acordat ulterior politicii lui Mircea Snegur a confirmat așteptările celor mai pesimiști dintre noi. Așadar, nu de naționalism sincer era vorba, ci de același mizerabil joc de interese politice. Oare patrioți să se cheme aceia care își oferă suportul unui politician care repetă, iată, teza stalinistă a existenței unui popor moldovean, altul decât cel român, și a unei limbi moldovenești, alta decât cea românească? Și oare despre sinceritate se cade să vorbim în cazul unor intelectuali care împărtășesc opinia comunistului Lucinski, președintele Parlamentului, care ne amenință cu al treilea război mondial dacă vom persista în iluzia reîntregirii?

Și nu pot, în încheiere, să nu-mi exprim perplexitatea față de reacția absolut echivocă pe care dl. Chebeleu a avut-o, în numele președinției, la declarațiile antiromânești ale lui Mircea Snegur și ale colegilor săi. A le pune pe seama campaniei electorale din Basarabia, scuizîndu-le, este o rușine, domnule Chebeleu. Ce se mai poate spune? Comuniștii de pe ambele maluri ale Prutului își dau încă o dată mîna. Nu-i putem împiedica. Dar cel puțin să nu mai pretindă că sînt români. Memoria istorică îi va reține cu numele pe care-l merită: renegați.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăilescu

Ștergătorii de urme

REGIMUL comunist excela, între altele, și la capitolul eliminării probelor care-l incriminau. Rămâne antologică povestirea lui Milan Kundera în care fostul lider comunist ceh, Clementis, a fost pur și simplu „decupat” din toate fotografiile oficiale, singura dovadă a existenței sale rămânând căciula pe care, în celebra scenă a balconului, din februarie 1948, i-o împrumutase colegului său Klement Gottwald, în timp ce vorbeau mulțimilor. Eliminat din conducerea superioară, omul a dispărut, iar amintirea sa a fost perpetuată doar de biata căciulă împrumutată viitorului prim-secretar. Ca într-un deșert, comunismul înghite oameni, documente, ba chiar popoare și țări. Lupta împotriva memoriei a constituit pentru comuniști – întotdeauna și pretutindeni – prioritatea absolută. Că regimurile comuniste au debutat peste tot prin a interzice, a eradică, și a elimina, prin schingiuiri și asasinate în masă, nu face decât să dea dimensiunile sectei luminate din care s-au recoltat fanaticii așa-zisei dictaturi a proletariului.

Scenariul acesta s-a respectat până la nebulie în decembrie '89 în România. Poate că lucrul cel mai tulburător este că acapararea puterii de către comuniștii din jurul lui Ion Iliescu s-a produs pe fondul incendiului fostei biblioteci a Fundațiilor Regale. Istoria ne-a dat, atunci, un semn apocaliptic despre ce va urma. Domnia întinericului cu față democratică s-a instaurat la fel de brutală și abuzivă ca și aceea – oarecum mai... criminală – a satrapilor din deceniul al șaselea. Că ea a cuprins astăzi întreaga țară, e de domeniul evidenței. După același tipic au dispărut și teroriștii, după ce mai înainte se evaporaseră o parte din victime. „Revoluția tinerilor” s-a metamorfozat în... revoluția cu 360 de grade a plevei comuniste. Dizidenții de ieri au devenit infractorii de azi, iar criminalului Ceaușescu nu-i mai lipsește decât sanctificarea.

După câteva bîlbîieli inerente începutului, regimul Iliescu a atins virtuozitatea în arta ștergerii urmelor. Nu numai că n-am avut teroriști, dar oricine aduce vorba despre ei e privit ca un ins nu tocmai cu mințile întregi. De la aceste metode grosolane (vă mai amintiți „ceata” din cauza căreia, în 18 februarie 1990, televiziunea nu putea transmite în direct ce se întâmpla în Piața Victoriei?) s-a ajuns cu vremea la unele mai subtile. Pentru comuniști, logica e simplă: cînd un lucru nu ne convine, îl facem să dispară de parcă n-ar fi fost de cînd lumea! În clipa de față, comuniștilor nu le convine raportul leului cu dolarul. Și ce e mai simplu decît să înlăture orice referire la această oglindă a neputinței guvernărilor? Deocamdată s-a renunțat la menționarea comparației cu evoluția

față de ziua precedentă, și nu e exclus ca foarte curînd acest reproș viu al neputinței noastre să fie eliminat de tot.

Firește, toate acestea sînt stratageme ușor de dezamorsat, însă ele nu schimbă cu nimic caracteristicile autoritarismului zîmbăreț pe drumul căruia a pornit-o regimul Iliescu. Trăind cu dispreț suveran ideea de colaborare cu opoziția – demascată și astăzi de către comuniștii în piele de miel drept tagma din care se recrutează trădătorii de țară și împilatorii neamului – el cochetează tot mai fatis cu ideea dictaturii militare. Atacurile lui Vadim nu au la bază doar motive personale – penibila farsă a avansării sau degradării fratelui senatorial. Ea face parte dintr-un plan – destul de străveziu, de altfel – de a împinge în prima linie duri din armată, însă fără scrupule care de dragul puterii ar fi capabili să extermină jumătate din țară. Aflați ieri în slujba securității, ei au intrat azi în solda unor iresponsabili care fac toate aceste acrobații mortale numai să nu scape din mîna privilegiile din care se înfruptă de o viață.

Sigur că e o naivitate să-i pretinzi colonelului travestit în om de afaceri să se îngrijoreze de căderea amețitoare a leului – pentru că de mult el nu mai socotește decît în dolari. Leul a devenit un fel de monedă a proștilor, a subdezvoltaților, a celor incapabili să se învîrtă de-un butic, de-o afacere cu turcii, cu arabii, cu italienii – motiv pentru care, nu-i așa, își binemerită soarta! Grija față de moneda națională nu e decît preocuparea propagandistică, heuripistică a unei clase politice pentru care cinismul a ajuns a doua natură.

Din păcate, puterii actuale îi reușește aproape totul – însă numai în aria negativului. E brillantă în a stîrni zizania între partidele din opoziție, e inegalabilă în manevrarea prin televiziune a populației și de neatin în viziunea despre îmbuibarea în care trăiește poporul român. În această logică, urcarea zilnică a valorii dolarului e un semn al întremării miraculoase a monedei naționale. Pentru Putere, problema nu e leul, ci dolarul: cu minorul, insignifiantul detaliu că acesta din urmă nu poartă – fatalitate! – semnătura guvernatorului Mugur Isărescu!

Dincolo de toate subtilitățile puterii actuale, rămîne problema de fond a omului simplu: cu ce-și va plăti mîine mîncarea pentru copii? Nu e departe clipa în care devalorizarea se va produce nu de la zi la zi, ci de la oră la oră – așa cum, din păcate, se întâmplă astăzi în Iugoslavia. Din metafora inițială a unei monede puternice, fără rival (ca leul între animale, nu?), a rămas doar scheunatul jalnic al unei jivine jigărite. Dacă tot e pus pe măsuri radicale, visînd să șteargă cu desăvîrșire urmele trecutului, regimul Iliescu ar trebui să schimbe chiar numele debilei unități monetare. Ca să nu-i încurce prea mult pe protejații prezidentului – ieri, activiști frenetici, azi bancheri plini de morgă – noua monedă s-ar chema (cu modificările fonetice de rigoare), rămînînd în sfera zoologică, atît de dragă d-lui Iliescu, dula.

MIC DICȚIONAR

de Mihai
Zamfir

DESTIN. Viața unui om durează pînă-n ultima sa clipă. Acest panseu, demn de Monsieur Prudhomme, cuprinde, la prima vedere, un adevăr prea banal pentru a mai fi verbalizat. Dar dacă prin el înțelegem că îți poți schimba soarta pînă în ultima ta zi și că există, pînă la capătul drumului, speranța de salvare, atunci modestul adevăr al *la Palisse* se nuanțează. Biserica știe ea ce face dînd posibilitatea muribundului să se pocăiască: iar cînicul Talleyrand a fost destul de cinic să moară împăcat cu religia.

Aparent, nimic nu l-ar fi împins pe generalul Vasile Milea spre un destin eroic. Militar de carieră în sensul comun al cuvîntului, se ilustrase doar printr-o exagerată tipicărie și printr-o mare obediență față de șefi, apoi față de Șef, unicul. Rarele mărturi directe, cum sînt cele ale lui Pacepa din anii '70, nu-l înfățișează în culori prea luminoase. E foarte probabil ca tocmai obediența sa legendară să fi reprezentat pentru Ceaușescu argumentul decisiv atunci cînd l-a numit Ministru al Apărării.

Dacă viața generalului-ministru s-ar fi încheiat în noiembrie 1989, nici o amintire n-ar fi tulburat pacea personajului.

Or, iată că, la 21 decembrie 1989, acest general, ajuns oarecum întîmplător în fruntea ostirii, descoperă că are o conștiință. În 24 de ore el reface, pe cont propriu, traseul spiritual al episcopului-martir Thomas Becket din secolul al XII-lea: între obediența față de suveran și datoria sa intimă, alege datoria. Interpretează *ad litteram* misiunea cu care fusese investit – adică decide că armata trebuie să apere poporul, nu să-l masacreze – și refuză să comande *Foc!* asupra manifestanților. În momentul culminant al tragediei se sinucide, răscumpărînd – prin ultima sa zi de viață, eroică în chip absolut – toate celelalte mii de zile ale vieții, mediocre ori vinovate.

Fără îndoială că moartea generalului Milea nu a provocat căderea lui Ceaușescu, dar a grăbit-o și pecetluit-o: aflată, brusc, fără comandant legitim, cea mai mare parte a armatei a putut să se solidarizeze cu răsculații.

Rareori o sinucidere mi s-a părut, în asemenea măsură, izvor de speranță. Un gest demn de Antichitatea romană ne-a dovedit tuturor că omul rămîne, pînă la urmă, stăpînul propriului destin și că niciodată – dar absolut niciodată – nu-i prea tîrziu pentru a afla adevărul.

Se spune că sinucigașii ar fi prin definiție condamnați la damnare perpetuă. Nu sînt teolog, dar, cel puțin în cazul generalului Milea, am îndoile că aceasta a fost sentința divină. Dacă n-aș crede în bunătatea fără margini a Providenței, cred oricum în logica ei. Deoarece ar fi complet illogic ca Dumnezeu, cel ce a întins puterea harului său asupra unui om în ultima clipă a vieții acestuia, să nu-și ducă gestul pînă la capăt și să nu-i primească sufletul, de El salvat, în cetele dreptilor.

DISPUNEȚI de o mare vitalitate lirică. Puneți sincer totul la bătaie pentru a-l face fericit pe celălalt. Nu-mi dau seama cîte din formulele naive cuprinse acum în adorație vor rezista în timp. Ideal ar fi să le schimbați, lucrînd pe text, cu altele mai sobre, detașîndu-vă de incandescența primului impuls. Sînteți fiul confesiunii totale, totdeauna sincer, uneori sublim. Seria elegiilor pentru casa bătrînească de la țară impresionează adînc, înobilate de o mare duioșie și recunoștință filială și de o disperare omenească în fața distrugerii. În alte piese mi-e limpede că nu ați putut și poate nici n-ați vrut să renunțați la expresiile banale dar eficiente, la imaginile lipsite de valoare dar cu șanse sigure de a impresiona sensibilitatea unui cititor mai puțin cultivat. Depășiți-l fără să vă reproșați nimic, și depășiți-vă sentimentalismul. Cele mai bune poeme din grupaj sînt *Copacul (II)*, cele patru elegii intitulate *Casa*, apoi *Plînsul lui Ovidiu*, *Al șaptelea trandafir* și *Bucium*, pe acesta din urmă reproducîndu-l mai jos: *Mama-i pe malul pîrului/ cu un arac desenează chipul tatălui meu/ în apa care curge/ desenează chipul ei în apa care curge/ și amintirile... Cînd nu a mai avut nimic de scris/ a-nfipt aracul între pietre/ spunîndu-i pîrului să stea pe loc. Ion Dragomir.* E normal să aveți îndoile asupra calității primelor dv. versuri, cum normal este și să le

POST-RESTANT

de Constanta
Buză

priviți concesiv și cu dragoste, pentru că în ele se păstrează acea neliniște sufletească și acel simțămînt nou și foarte curat care v-au inspirat. Drumul abia începe și va fi lung și fructuos dacă vă veți da osteneala (*Hrișcă Marian*, elev, Suceava). Versificați impecabil. Este o calitate, dar și un defect, e o monotonie și o cumînțenie care nu se bucură de mare atenție. Gustul lumii s-a otrăvit puțin, a virat spre retorică. Tonul interogativ, de pildă, al unei rugă către Dumnezeu se anihilează în muzicalitatea versurilor. Dar exercițiul liric trebuie, totuși, să parcurgă și acest drum, lesnicios după părerea mea, capcană frumoasă pentru pierderea celor slabi. Sînteți sensibil, curat, inteligent, aveți gustul perfecțiunii și logică, versificați impecabil, cum am mai spus, faza imediat următoare ar trebui să tulbure puțin aceste ape, să fiți dv. înșivă nesatisfăcut de melodicitatea propriilor versuri atît de frumoase în sine. Timpul va decide, sînt convinsă, în favoarea dv. Și poate nu peste prea multă vreme vom și colabora. (*Cosmin Nicolaescu*, student ziaristică, Constanța).

România literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1.
Telefoane: 650.62.86.; 650.47.28.; 650.33.69.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor-șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buză (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Mihai Grecu, Anca Firescu (secretari de redacție), Rodica Burdușel, Ruxandra Dinu, Nina Pruteanu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația România literară, Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Nicoleta Isaida (secretariat), Maria Micu (curier).

Tehnoredactare computerizată:
Anca Firescu, Mihaela Ivan, Laura Tibăr

Corespondenți:
Mircea Iorgulescu (Paris și München),

Editori:
● Fundația România literară
Director general:
Nicolae Manolescu
● Ion Rațiu

Anunțăm pe cititorii noștri că pot încheia abonamente pentru „România literară” la toate oficiile poștale din țară, conform notei RODIPET nr. 1299 din 19.11.1993 emisă în completarea *Catalogului publicațiilor*.

Viclenii populiste

„VICLENIA nu este decît o iscusință neînsemnată” scria în secolul al XVIII-lea domnul duce de La Rochefoucauld. Marele sceptic se legăna, însă, într-o splendidă naivitate. Fiindcă, după cum a arătat evoluția faptelor istorice, s-a dovedit tocmai că *viclenia* nu este deloc „o iscusință neînsemnată”. Ea se conjugă mai totdeauna cu RĂUL sau cu răutatea care, împreună, pot răsturna firea lucrurilor.

De altminteri, în cea mai cunoscută rugăciune a creștinilor sînt puse alături două rugămînturi la fel de importante, legate între ele: „Și nu ne duce pre noi în ispită/ Și ne izbăvește de cel viclean”.

În unele variante, în loc de *viclean* apare *cel rău*, dar presupune același lucru: *răul*. Căci de la viclenie se trece direct și lesne la rău. Viclenia generează răul, adică diavoleasca lucrătură aptă să strice ordinea din firea lucrurilor, să încurce și să răstoarne curgerea firească a faptelor.

Viclenia nu înseamnă, cum s-a crezut, numai un mijloc subtil de care unii se folosesc pentru a-i păcăli pe alții, nici numai abilitate de un anume fel care unora le poate apărea drept... artă. Și poate că nu greșesc crezînd așa, fiindcă trebuie aptitudini speciale pentru viclenie. Dar este tot atît de adevărat că această „artă” de a duce de nas, de a înșela pe cei creduli, este „arta” unor caractere false și a unor oameni mărunți din punct de vedere spiritual.

Viclenia nu este, așadar, numai păcăleală profitabilă, dar este, mai ales, o formă mascată de înșelătorie a celor din jur. Cu alte cuvinte, o agresiune ascunsă, neașteptată, cu atît mai primejdioasă cu cît ea nu se vede totdeauna cu ochiul liber. Ea este destinată să înșele, să ispitească, să surprindă și să prindă în plasa ei pe creduli care iau drept bune promisiunile false ale unor oameni aflați la cîrma unui stat. Și cine nu poate cădea în ispită cînd sărăcia e mai mare decît un munte, cînd lipsurile ne duc în mod sigur și... „neabătut” înspre sălbăticiune? Și înspre supunere necondiționată sau re-intrarea în condiția de rob modern?

La noi se vîntură acum ideea, aparent generoasă, a unui *pact social*. Mai înainte i se zicea „concordie”, „consens”. Azi se numește „pact social”.

Ce se urmărește, de fapt, prin acest mult trimbițat „pact social”? Nimic altceva decît aprobarea „pentru liniștea noastră”, mult rîvnita noastră „liniște”, adică a celor din fruntea statului, a partidului de guvernămînt, a guvernului. „Liniște”, adică să nu mai criticați, tovarăși, acest partid de guvernămînt care este cel mai potrivit pentru voi, pentru a vă conduce înspre cumințirea generală, care vrea să facă „remaniere” guvernamentală dar primind noi miniștri numai dinspre PUNR, PDAR, PRM, PSM. Nu din Opoziție, nu din Convenția Democratică, în nici un caz. Fiindcă după opinia unui domn parlamentar („nu spun ține, persoană însemnată”), aștia din Convenție ar manifesta... „ambiții neîmplinite”, o „sete de putere” pe care n-o au, vezi bine, nici PDSR-ul, nici PUNR-ul. Nu, săracii, ei și-ar da imediat demisia, dar li se rupe inima de țara asta și de-aia nu se-nucumătă să accepte o alternativă...

Mai rău o-ncurcă, în privința „liniștii acestui popor”, un senator a cărui labilitate psihică și al cărui sentimentalism de paradă, de o găunoșenie tipic cațavenciană, sînt concurate doar de înrîncenarea cu care „pledează” pentru „popor”... dar care, uitînd cine este poporul, devine violent cînd e vorba de mișcările sindicale sau manifestațiile de stradă! Dar, oare, în sindicatele astea nu e tot „poporul”? Paradoxal, dar adevărat! Uite poporul, nu-i poporul!

Se pare că pentru inși cu o asemenea judecată poporul e *popor* doar cînd acoperă și acceptă, fără crîcnire, fără obiecții, „ideile” de stînga: ale PDSR, PRM, PUNR, PDAR, PSM-urilor, cînd e invocat, fiindcă e nevoie de virtuala lui adeziune ca să-ți susții punctul de vedere, cînd trebuie să-ți

dea votul... Dar se transformă subit într-o antipatică masă turbulentă, în „puterea străzii”, în „mitingiști”, în „presiunea străzii” etc, devine odios cînd te dezaprobă, cînd îți spune că minți, cînd cere, cînd îți strigă adevărul în față, cînd face gălăgie fiindcă nu mai poate tăcea, cînd... cînd...

Asemenea „oameni politici” care pierzîndu-și controlul, amenință, ocărăsc, jignesc (catalogîndu-i pe contestatari drept: „decrepiți”, „animale”, „primitivi”, „paraziți”), vorbind, unii, de arestare, acuzînd pe liderii de sindicat că sînt „speculanți” (Sic!) care aruncă, necontrolat, vorbe grele în dreapta și-n stînga, apoi apar în emisiunea TVR și fac „recomandări”, zicînd că un om politic trebuie să aibă „țînută”, ei, care cu ocazia prezentării „Moțiunii de cenzură” i-au numit pe liderii sindicali „prost crescuți”, care i-au atacat pe studenți și mișcările studențești, n-au, e drept, nici un pic de... viclenie. „Ei se dau în stambă și-și consumă enervarea într-un spectacol grotesc și... care n-are nimic de-a face cu democrația, fiindcă nu și-au însușit cum trebuie viclenia comunistă. Aceasta se prestează metodic și perseverent prin *diversiune*, prin învrăjbire a diferitelor categorii sociale, prin – în ultimă instanță – revenirea la *lupta de clasă*. Prin separarea, prin mărunțirea a ceea ce părea, la un moment dat, un monolit: mișcarea sindicală. De această fărîmîtare a mișcării sindicale din țara noastră nu este, fără îndoială, străină Puterea. Și anume, acea parte a ei care aplică, prin promisiuni populiste și prin viclenii de tip totalitar, verificate zeci de ani. Dacă, pe de o parte, asistăm la intimidarea nu doar a liderilor de sindicate, dar chiar a salariaților amenințați cu șomajul, sau la amăgirea populației muncitoare cu reînființarea sindicatelor „roșii”, s-a trecut, se pare, în ultima vreme, la metoda subtilă a captării unor lideri de sindicat cu ademenitoare promisiuni de a deveni... ministeriabili. Unii, de pe la SNCFR au și devenit. Dar e și cazul lui Miron Mitrea căruia i s-a făcut seducătoarea propunere a unui fotoliu ministerial, călduț și bănos, fapt ce denotă dorința de anihilare a mișcării sindicale. Adevărată amenințare din partea unei conduceri de coloratură totalitară care tinde să absoarbă – prin orice mijloace – nemulțumirile populației sărăcite.

Dacă promisiunile prezidențiale de dinainte de alegeri ale celor un milion de locuri de muncă, ca și programul „anticriză” s-au dovedit simple vorbe-n vînt, dacă lupta împotriva greviștilor nu dă totdeauna roadele scontate, s-a ajuns deci la concluzia că metoda „Coriolan Drăgănescu” (din celebra schiță a lui Caragiale) s-ar putea să aibă sorti de izbîndă. Omul e supus ispitei și poate cădea ușor în ea... Mai ales în anumite condiții. Un post de ministru nu e de lepădat. Promisiuni care nu s-au ținut, s-au mai făcut și... n-a murit nimeni din asta, se zice. Cu toate că, totuși, au murit destui: și tineri (care s-au sinucis din disperare – naivii!), și bătrîni care au murit de frig, de foame... Dar ce contează că unii, ajunși la capătul răbdării, fac gestul disperat al aruncării în gol?

„Le-am dat și Caritas, i-am îmbogățit”, par să afirme senini unii, mulțumiți de încă o viclenie care și-a atins scopul. Încă o diversiune care a atras în capcană atîția oameni săraci, că de cîștigat au cîștigat tot cei avuți care se pregătesc să intre în guvern... Deși gîndul că unii (inconștienți) inocenți și-au amanetat lucrurile, și casa, și tot și acum dorm sub cerul liber, cu toată iarna blîndă de-afară, ne face să ne cutremurăm ca de o tragedie...

Ispitirea conducătorilor sindicaliști cu portofolii ministeriale riscă să sfarme încrederea populației neavizate, sărăcite, în ultimul ei reazem. Ne exprimăm speranța că, măcar în ceasul al doisprezecelea, rațiunea va fi învingătoare și că picioarele vicleniei de dincolo

Dumitru Chioaru

Firul subțire al gîndului

„Vindecă Doamne acest veac de violență omului dă-i înapoi gîndul cel bun față de el și aproapele”
mă rugam după ascultarea știrilor în miezul de noapte
scrutînd întunericul pipăindu-l
avea gust de sînge întunericul –
„dă pruncilor copilăria întreagă
femeilor iubire
întelegiune bărbatilor
într-un sfîrșit de veac neiertător”
întunericul se făcea valuri mari la fereastră

de apă de sînge
cu voci care se întretaiau rupîndu-mi
firul subțire al gîndului
șoptit asupra foi
„în oraș s-a cuibărit fiara apocaliptică”
fac puțină mișcare în jurul mesei
pe care s-a cuibărit leneșă durdulie o fiară
șterg și scriu încă o dată
„în oraș s-a cuibărit mirosul de trandafiri”
văd ochii fiarei sticlind a oțel
mi se pare că am fața spartă
reazemul meu – un strigăt:
„vindecă Doamne acest veac de violență
și vie împărăția ta!”
la trezire strîngeam în pumni aceste
cuvinte

le-am învelit într-o hîrtie pe care stă scris
a se păstra la loc întunecat și rece
unde rămîne doar firul subțire al gîndului
cum o singură rază de soare
pogoară blînd în piramidă

de draperia amăgitoare vor fi zărite la timp.

Cît despre „pactul social” dorit, cineva ne „lămurea” într-o seară la TVR mai pe de-a dreptul, zicînd: „am dori o platformă de susținere din partea întregului arc politic al țării...” De aici pînă la binecunoscutul „partid unic” nu e decît un pas...

Trebuie să-i dăm dreptate lui Montesquieu care în *Spiritul legilor* scria: „După cum trebuie virtute într-o republică, iar într-o monarhie, onoare, trebuie teamă într-un guvernămînt despotice: aici virtutea nu este de trebuință, iar onoarea ar fi periculoasă.”

Eugenia Tudor-Anton

Actualitatea culturală

„Lolita” în concurență cu „Evenimentul zilei”

A APĂRUT o carte care se vinde la fel de repede ca „Evenimentul zilei”. Și nu este vorba de o carte polițistă sau de una sexy (...ba da, este și sexy, dar nu numai atât!), ci de una din marile cărți ale secolului XX: „Lolita”, de Vladimir Nabokov. În engleză, ca și în numeroase alte limbi, celebrul roman a fost tipărit de numeroase ori în ultimii patruzeci de ani, dar în limba română a ajuns în librării abia acum, din inițiativa Editurii Universal Dalsi. Proprietara editurii, scriitoarea *Maria Marian*, și-a luat drept

colaboratori, în această remarcabilă întreprindere culturală, pe *Horia Popescu*, autorul traducerii, *Dan Grigorescu*, autorul postfeței și *Alexandru Dan*, autorul copertei. Lansarea cărții a avut loc vineri, 11 februarie, ora 12,00, la librăria „Mihail Sadoveanu” în prezența unui numeros (cu adevărat numeros) public. Editura (particulară, ca tot ce e bun) a realizat o performanță aproape incredibilă: a obținut succes de public cu o carte de mare valoare literară. (Al. Șt.)

Boema germană a anilor '60

GRATIE Institutului Goethe din București și Uniunii Cineaștilor din România putem urmări la Cinematograful Studio, B-dul Magheru 29, în fiecare luni de la ora 18⁰⁰ un film-serial nou-nouț și de mare succes. Este vorba despre *A doua patrie* (*Die zweite Heimat*), în regia marelui creator de film Edgar Reitz, distins în anul premierei sale, 1992, cu Premiul Special al Juriului la Festivalul de Film de la Veneția. Filmul, de 26 de ore, o adevărată epopee a Munchenului anilor '60, a boemei studențești și muzicale germane, l-a costat pe regizor șapte ani de muncă, 552 de zile de filmare propriu-zisă și 40 de milioane de mărci germane. Formula optimă în care filmul ar trebui să fie prezentat pretinde o vizionare în patru zile consecutiv, așa cum s-a întâmplat cu premiera filmului la München, la *Prinzregententheater*. La București nu a fost posibilă decât o prezentare pe episoade, câte două (4 ore de film) luna.

începând de săptămîna trecută, pînă luni, 7 martie 1994, ultimul episod fiind programat pentru marți, 15 martie.

Despre durată neobișnuită a acestei cronici filmate, regizorul, care este și autorul scenariului, spunea: „Să nu credeți că vă puteți imagina cît de lungi sînt 26 de ore”. Sîntem convinși însă că la sfîrșitul lor Edgar Reitz va cuceri și publicul și admirația criticii. (R.C.)

Marieta Rareș

LA TEZAUURUL teatrului românesc au contribuit și contribuie de-a lungul vremilor nenumărați giuvaergii, șlefuitoare și șlefuitori ai perisabilelor nestemate bijuterii-roluri, numindu-se simplu actori și actrițe. Nu de mult ne-a părăsit o asemenea șlefuitoare, Marieta Rareș. Făcea parte din stirpea creatorilor de filigrane din care unii au precedat-o în eternitate ca Mircea Constantinescu sau Nicolae Tomazoglu. Actrița n-a fost „vampă”, n-a fost „intrigantă”, sau „duena”: a fost toate la un loc, știind să personalizeze cu o stimabilă discreție și eleganță personajul interpretat. Un amănunt, un gest, un detaliu adăugat costumului și — cit de repede spunem — gata. Personajul interpretat de Marieta Rareș trăia. Trăia prin cultura ei — citea, mergea la spectacole, iubea muzica — trăia prin omenia și mai ales prin caracterul ei, trăia fără ostentație, cu demnitate. Era de ajuns să-i privești ochii care vibrau ca aerul proaspăt din zori, ochii „oglinzii sufletului” și a talentului. Un zîmbet definitoriu, cînd cochet, bucuros, trist, resemnat aducea în prim planul unui spectacol un rol uneori nu de mare întindere, devenind „principal” datorită actriței. A debutat la

Teatrul Național aproape adolescentă (ultima premieră menționată pe această scenă în 1940); între timp jucase la Compania Bulandra (Bulandra — Storin — Manolescu — Maximilian). După 1940 joacă pe scenele teatrelor: *Mic to sală* la etaj în blocul Mica, deasupra cofetăriei Nestor), *Nostru*, *Comedia* (stagiunea de vară 1947), *Maria Filotti*, *Odeon* (1947 toamna). Din toamna 1948 Odeonul fuzionează cu Municipiul. Destinul artistic al Marietei Rareș se împletește cu cel al Luciei Sturdza Bulandra, intrînd ca „membru fondator” al aleei familiei artistice de la Municipal — Bulandra pînă cînd o măsură abuzivă o îndepărtează. De la un moment dat teatrul se împlinește cu filmul. Un unic premiu în îndelungată-i viață și carieră artistică, cel al UNITER-ului pentru întreaga creație artistică. Poate a fost prea tîrzie bucuria aproape de zenit (la sfîrșitul lui martie împlinea 97 de ani). Peste cîteva zile, șlefuitoarea a adormit găsindu-și veșnica odihnă alături de omul iubit, bărbatul ei, intelectualul Gheorghe Nenișor (fost și cronicar dramatic) din neam de cărturari, nepotul lui Nicolae Titulescu. (Andriana Fianu)

FOTOTECA „ROMÂNIEI LITERARE”

13 septembrie 1979 - Al. Philippide (în prim plan). În rîndul doi: Roger Cîmpeanu, Radu Cosașu, Al. Raicu, Șerban Cioculescu și Vasile Nicolescu. (foto: Tudor Jelebeanu)

Protest

SOCIETATEA Patronilor de Edituri din România, împreună cu Asociația Editorilor din România, analizând conținutul, tendințele și consecințele posibile pentru cultura națională ale H.G. 697, țin să precizeze:

1. Socotim H.G. 697 net *antireformatoare*, ea sfidînd principiile economiei de piață, împărțind practic editurile, tipografiile și librăriile în două categorii: unele reunite sub umbrela protecție a bugetului de stat, hrănite cu subvenții substanțiale, altele obligate discriminatoriu să plătească impozite peste impozite, chiar și pentru profiturile iluzorii, înghițite de inflație.

2. Hotărîrea este *devoratoare pentru bugetul țării*, întrucît ea reunește instituții falimentare, cele mai multe (fiecare cu datorii de multe sute de milioane, între care R.A. ARCADIA se detașează cu circa un miliard lei), urmînd ca pagubele trecute, prezente și viitoare, precum și eventualele fraude, să fie acoperite de la buget, fără nici o garanție de redresare economică.

3. Este *neproductivă economic și cultural* deoarece preconizează condiții nestimulatorii, necompetitive, fără transparență și fără un control public.

4. Este *abuzivă* pentru că atentează la patrimoniul societăților comerciale constituite în baza Legii 31/ 1991, confiscînd, în folos exclusiv, bunuri patrimoniale, localurile principalelor librării din țară.

5. Ea *reștaurează* cel mai crâncen centralism cultural, ceea ce nu se reușise nici sub dictatură în anii '80. Sub o emblema mai lustruită, ea încearcă reînvierea acelei unice edituri de odinioară, ESPLA, dar mai blindată, capabilă să exercite un monopol al valorizării, să devină un instrument eficient de cenzură.

6. Hotărîrea are un vădit caracter *anticultural și antidemocratic*, creînd climatul și condițiile fiscale și administrative care vor constrînge prin concurență neloială editurile private să abandoneze orice program cultural, editînd numai titluri „de supraviețuire”, pretext pentru lichidarea treptată a sectorului privat în producția editorială și, odată cu aceasta, lichidarea libertății de expresie.

Societatea Patronilor de Edituri din România și Asociația Editorilor din România, în spiritul Apelului de la Brașov din 13 decembrie 1993, adoptat de editori, scriitori, tipografi, librari, cu ocazia Salonului de iarnă al cărții, consideră imperios necesar:

A. Anularea H.G. 697.

B. Egalizarea statutului instituțiilor editoriale pornindu-se de la principiul că, indiferent de forma de proprietate, toate editurile sunt *instituții de cultură* implicate cu egală răspundere morală în promovarea culturii române; renunțarea la orice discriminare sau tratament preferențial.

C. Subvenționarea de către stat nu a unor edituri sau instituții bugetare falimentare, ci a acelor proiecte editoriale care țin de interesele fundamentale ale culturii române, prin *comenzi de stat* acordate într-un regim de licitații publice, arbitrate pe baza unui regulament ferm, nu de funcționari, ci de un juriu alcătuit din personalități de cea mai înaltă competență și de o moralitate de necontestat.

Daniel Drăgan

Președinte al Societății Patronilor de Edituri din România

Prof. dr. Mircea Martin

Președinte al Asociației Editorilor din România

CALENDAR

* 6.II.1803 - s-a născut *Theodor Aaron* (m. 1859)

* 6.II.1891 - s-a născut *Adrian Maniu* (m. 1968)

* 6.II.1904 - s-a născut *Stelian Cucu* (m. 1985)

* 6.II.1908 - s-a născut *Gheorghe Bogza* (m. 1993)

* 6.II.1916 - s-a născut *Gabriel Tepelea*

* 6.II.1933 - s-a născut *Sorin Holban*

* 6.II.1945 - s-a născut *Anatol Gondiu*

* 6.II.1961 - a murit *Vasile Uscătescu* (n. 1883)

* 7.II.1777 - s-a născut *Dinicu Golescu* (m. 1830)

* 7.II.1932 - s-a născut *Ion Acsan*

* 7.II.1932 - s-a născut *Dan Hăuică*

* 7.II.1934 - s-a născut *Florin Mugur* (m. 1991)

* 7.II.1936 - s-a născut *Adela Popescu-Muntean*

* 8.II.1911 - s-a născut *Liviu Duleanu* (m. 1967)

* 8.II.1979 - a murit *Alexandru Al. Philippide* (n. 1900)

* 9.II.1904 - s-a născut *Mircea Vulcănescu* (m. 1952)

* 9.II.1908 - s-a născut *Cicerone Theodorescu* (m. 1974)

* 9.II.1924 - s-a născut *Teodor Balș* (m. 1983)

* 9.II.1934 - s-a născut *Tompa Istvan*

* 9.II.1932 - s-a născut *Rusalin Mureșanu*

* 9.II.1936 - s-a născut *Andrei Pandrea*

* 9.II.1991 - a murit *Florin Mugur* (n. 1934)

* 10.II.1916 - s-a născut *Haralambie Țugu*

* 10.II.1923 - s-a născut *Constantin Vonghizas* (m. 1992)

* 10.II.1933 - a murit *Vasile Gherasim* (n. 1893)

* 10.II.1941 - s-a născut *Mihai Dușescu*

* 10.II.1942 - s-a născut *Olga Mărculescu*

* 11.II.1911 - s-a născut *Pericle Martinescu*

* 11.II.1914 - s-a născut *Paul Alexandru Georgescu*

* 11.II.1918 - a murit *Emilia Maioreșcu-Humpel* (n. 1838)

* 11.II.1919 - s-a născut *Maria Rovin*

* 11.II.1922 - s-a născut *Margareta Bărbuță*

* 11.II.1929 - s-a născut *Traian Filip*

Manualul bunului singuratic

Daniel Corbu, *Documentele haosului*, Casa de editură „Panteon”, 1993, 126 p., 1000 lei.

UN „bun” singuratic, un adevărat singuratic este poetul Daniel Corbu în recentul volum *Documentele haosului*. Aceasta este trăsătura care îl distinge în cadrul *Generației '80 în literatura română*, de altfel subiectul lucrării lui de diplomă la absolvirea Facultății de Litere, în 1982. Aflat la al cincilea volum, Daniel Corbu izbutește să dea prin versurile sale o coerență poetică a singurătății: nu numai că se simte legat de acest concept, dar îi leagă și pe alții de el, uneori abuziv, cu acea dorință de a recunoaște și în celălalt propria obsesie, pentru a o autentifica.

Singurătatea din volumul (cu titlu poate cam pompos) *Documentele haosului* nu-l aureolează pe un „mare

singuratic”, pe romanticul neînțeles, ci pe singuraticul tipic, pe unul dintre cei mulți. Poetica singurătății pe care ne-am putea-o imagina analogă poeziei vidului este surprinzătoare la Daniel Corbu: singurătatea este spaima de vid, neagă vidul cu toată forța și în cât mai multe feluri. Primul este umplerea lui cu propriile sentimente: „de câte ori găsea un gol/ se grăbea să-și îngheșuie acolo inima/ se așeza pe sine umplându-l precum morții gropile lor” (p.124). Un al doilea mod de a înșela vidul este comunicarea cu ceilalți, întotdeauna indirectă, prin versul care la Daniel Corbu este transparent ca sticla: „purtam în spate o fereastră/ prin care încercam să vă vorbesc” (p.17). Transparența este unul din posibilele reproșuri față de poezia lui Daniel Corbu: totul este la vedere, obiectele de dincolo de „fereastră” sunt expuse în plină lumină, ceea ce, fiind vorba de singurătate, este riscant. Într-adevăr, din ecuația singurătății lipsește aici tocmai necunoscuta, i se cunosc toate soluțiile și misterul ei dispare. Pentru a întări comunicarea și a se depărta de vid, poetul dublează convenția: versul își ia ca auxiliar scrisoarea (*Lettre en miettes, Epistolă către Catullus, Scrisorile fratelui*). Situația convine de minune singurătății căci prezența și absența interlocutorului se armonizează. Transformarea absenței în personaj este un alt mod de a alunga spaima în fața nimicului și a descoperi bucuria singurătății. În poemele lui Daniel Corbu Absența are mai multe chipuri: este feminină și „foșnitoare” ca hainele iubitei, amintire trufașă ce bîntuie printre cuvinte, o Ioana pierdută, dar înfiptă în memorie: „și plîng cu mîini rotitoare/ de parcă-aș avea în fiecare deget o inimă/ M-am dezrobuit de albastru de piatră de iarbă verde/ numai de ochii de părul ei lung nimeni nu mă dezvăță” (p.68). Dar, în varianta ei sacră, Absența

Robinson – agent secret!

CUM ARĂTA Robinson Crusoe? Era înalt, era scund, era gras, era uscățiv, țeapăn și tăpălăgos, ușor cocirjat, deșelat, ondulind în mișcări furioase, iuți, imprezibile? Își bălăbănea mîinile, urangutanic, le ținea elegant, prelinse, le purta în echer, ca la paradă, printre papagali și capre? Părul! Blond-spălăcit, negru-iad, albastru, verde (à la Baudelaire în draci!), liliachiu, roșcat, gris-perle? Avea ochii limpiți, uimiți, plutitori, răsfrînd raze precise, subțiri, sau ceaciri, înfundați în grăsimi, tiviti de o conjunctivă cronică? Poate că-i mirosea gura și plescaia dezgustător, mincînd hulpav, exhaustiv, atemporal (zădarnic creștîndu-și parul zilnic!). Nu-i musteau lenș urechile? Nu-i izvora agale nara? Nu-i bulbucau ceafa furunculi cu șapte virfuri? Nu-i cadelnițau bărbile ganglioni cu limfa brînzită? Nu-i săpau obrazul eczeme bacoviene? Cu asemenea defecte cine nu s-ar simți „perfect-izmene” (vorba genială a unui profesor de istorie de la Dolhasca!) pe o insulă pustie, ferit de anvizajări fixe, comentarii rîdoase, aluzii pupate-n buze țuguiate fals, insulte mitraliate fin pe timpanul întins la maximum, jigniri pocnite în moalele capului de prieteni de suflet și de cuget. Dar totul rămîne secret! Specific oricărui agent! Căci se pare că însuși Daniel Defoe a fost într-un serviciu obscur pentru informarea guvernului, prin 1694! Vineri fiind „omul de legătură”! Canibală chestie!!!

poate fi și Dumnezeu și de aceea versurile iau uneori ton de rugăciune: „Orele cad/ precum păsările înghețate din copaci iarna/ o cruciadă a îndoielilor îți traversează munții/ din suflet. Cu brațele și întrebările tale ce face-vei? [...] tu ca o inimă însingurată răsai/ călcînd în picioare propria umbră/ precum Dumnezeu orizontul” (p.109).

Cel mai puțin original mod de a combate vidul, de a construi o singurătate populată este „personificarea” livrescului, deci transformarea cărților în autori, a autorilor în prieteni, a citatelor în replici ale dialogului cu autorii-prieteni. Este adevărat că optzeciști și-au convertit cultura (poetică) în vers, că au proclamat intertextualitatea cu orice preț și în orice chip, dar felul în care o face Daniel Corbu nu aduce nimic nou și arată, cel mult, impasul acestui „truc” literar care nu poate fi folosit la nesfîrșit fără să se tocească. Prima și ultima parte din *Preludii pentru trompetă și patru pereți*, intitulate *Zei fîcși* (p.59) și *Scenă* (p.62) sînt un efort de citare creatoare, dar, deși cuvintele personajelor lui Dostoievski, Beckett, Goethe sau Shakespeare sînt dibaci asamblate pe un singur lanț ideatic, efectul este modest.

Mult mai interesant rezolvă

Daniel Corbu, în poezia sa de solitar, problema anulării prezenței celorlalți. Căci în timp ce vidul este la el populat de absențe are loc și un proces invers: prezențele reale se transformă în nimic, sînt anihilate în mai multe feluri, „tot atîtea feluri de-a rămîne singuri”. Cel mai simplu este defazajul dintre scris și citit, fuga de cititor care seamănă cu fuga de inamic („Cînd vei citi acestea o cititorule/ eu de mult voi fi plecat prin alte poeme” p.14). Mai variat este procesul transformării animatului în nonanimat, ca în acest foarte frumos final de *Palimpsest*:

„cuvintele trec obosite ca
spălătoresele seara
îngerii dorm
prieteni îmbrătrînesc în fotografii
Manualul bunului singuratic
lîncezește-n odăi” (p.38)

Singurătatea nu alungă dar poate se explică printr-o teamă care nu-i este specifică ei, ci omului înconjurat de oameni, teamă ce vine direct din povestea biblică, aceea de a fi vîndut pe treizeci de arginți: „Nu sînt Iisus nici Napoleon nici măcar Stig/ Dagerman stau singur la cîna de taină/ și totuși cineva mă va vinde” (p.12). Cele mai reușite sînt – în modelul de singurătate creat de poet – jocurile dedublării: Daniel Corbu în fața unuia alt el însuși sau eul în fața eului. Exercițiile acestea iau mai multe forme, de la pluralul Daniel Corbu din fața oglinzii („cine sîntem noi Daniel Corbu” p.42) pînă la necunoscutul care – intuiește poetul – există în fiecare om și poate deveni uneori înspăimîntător de concret („Întors la mine găsesc un străin/ căruia îi dau uimit bună seara” p.31). Cuceritoare este și ideea de a număra un singur interlocutor și de a obține întotdeauna alt rezultat, pentru că singurătatea are legi matematice mult mai vagi, incurcate de amestecul fantasmelor în realitate; ca în această izbutită *Scenă*:

„Hei vara a trecut și iarna bate la ușă!
[...]
nu mai rătăci cu duminica asta de
vorbe
în spate!

Dar eu retras într-o broască țestoasă
cu bătrînul rege petrec
ne îmbrătăm ne batem prieteneste pe
burtă ne scoatem unul altuia din cap
gărgăunii.

Apoi fiecare îl numără pe celălalt
și mereu ies mai mulți” (p.105)

Am încercat să aleg cîteva dintre versurile cele mai izbutite ale poeziei singurătății conturate în volumul *Documentele haosului*. Aproape în fiecare poem există asemenea nuclee de poezie autentică, dar în foarte multe materia poetică pusă în jurul acestora este insuficient controlată și aproape deloc dozată. Poetul singurătății Daniel Corbu va trebui să învețe să-și culeagă singur stafidele din cozonac.

Eugen Negrici

Încremenirea în respect

Criza noastră de încredere

NESFÎRȘITELE, exasperantele noastre decenii de supunere și acceptare, de afișare obligatorie și de cîteva ori pe zi a sentimentelor preserise ar fi trebuit să ne facă să refuzăm măcar pentru o vreme însăși ideea de consens. În ce mă privește mă simt într-un fel dator să nu mai ader la nimic începînd chiar cu ce îmi dictează evidența însăși. Acest impuls anarhic mi se pare de înțeles dacă mă gîndesc la destinul generației mele reduce treptat pînă la stadiul biologic al reflexelor defensive, pentru ca, trezită sub jetul violent al libertății să se lase imbrîncită apoi într-o apă murdară, străbătută de curenții tulburi, insidioși ai diversunilor politice și să încerce să se țină la suprafață printre oribilele pete de grăsimi ale falsurilor istorice restauratorii ori ale gugumăniilor patriotarde de toate nuanțele.

Cu senzația că nimic nu este autentic în jur și că nu am ieșit încă din zodia falsificărilor, este firesc să nu mai fii tentat să încerci nici măcar sentimentele cu adevărat necesare într-o cultură primejdută ca a noastră – cele din specia sentimentelor cuvenite. Mă gîndesc în primul rînd la sentimentele cuvenite artei, nu fiindcă aș simți-o tot timpul în preajmă, ci pentru că într-o măsură

poate mai mare decît școala, arta este o școală a minciunii, o cale încă mai perfidă de cultivare a gesturilor de reverență prin punerea discretă în mișcare a resorturilor vanității. Ea ne împinge să ne educăm starea de îngăduință, să împărțăm admirația generalizată, să ne supunem conveniențelor și bunului simț, să adoptăm aceea atitudine elevată, comodă, admirabilă, euforizantă, înălțătoare, fără de care temelia sistemului artistic s-ar prăbuși.

Știu bine că (pe) o astfel de consimțire (se) fundamentează totuși ideea de cultură. A nu mai întreține o asemenea atitudine, a te împotrivi inerteții sentimentale care face să prospere atîtea opere prăfuite, a refuza să mai cedezi bunăvoinței de a decreta drept excelente produsele mediocrității noastre seculare înseamnă a submina însuși conceptul de artă și, nu mai puțin, a bloca funcționarea instituțiilor ei: muzeele, antologiile, istoriile literaturii sau cele ale artelor plastice. Se cuvenea ca momentul unei asemenea decizii candid subversive și, ca să zicem așa, destabilizatoare, să fie și nepotrivit ales. Și chiar este. Așa cum tocmai prezența tenace a sentimentelor cuvenite a consolidat în vremea totalitarismului autoritatea politică

și, prin ea, reputația artei care reclama cîtimea de oxigen a solicitudinii și a afecțiunii noastre, tot astfel sînt convins că și astăzi în turburea perioadă a „tranziției” e tot atîta nevoie de minciuna pioasă a respectului.

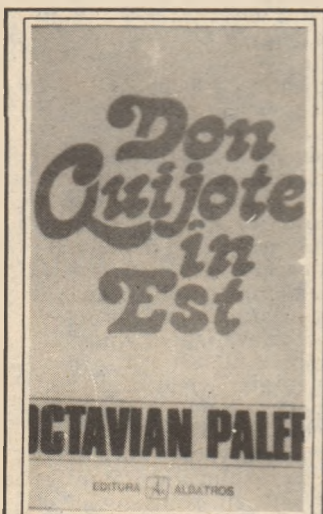
Pe deasupra îmi rămîne să înfrunt și riscul ca situația mea în sinceritate, fidelitate ușor ridicolă față de adevărul meu, dorința intensă de a respinge seducția instituționalizată a artei ca și a oricărui element sau factor care ne transformă în supuși masei, în părtașii opiniei curente etc. să fie socotite drept simplă reacție de tip avangardist menită insectarului cultural, pradă ușoară și la îndemîna tuturor suficiențelor universitare.

Spiritul critic poate și e dator să iasă de sub narcoza politicului, a politicii culturale, din oboseala pe care i-au impus-o anii nenumărați de veghe la valorile estetice cîștigate cu greu. El e obligat să regîndească pînă și lucrurile ce păreau definitiv statomice, pînă și conceptele intrate de mult în circuitul școlii. Mai ales acestea nu trebuie să le lăsăm să zacă în zona cenușiu-dulceagă a consimțirii.

Ultima soluție...

FAPTUL că încă înainte de apariția cărții Octavian Paler a publicat câteva fragmente în diverse publicații nu alterează cu nimic farmecul lui *Don Quijote în Est*. Finețea observațiilor dispartate, a metaforelor izolate și a sensurilor parțiale se amplifică prin forța întregului, astfel încât piesele interesante ale unui puzzle mai complicat decât ni

Octavian Paler, *Don Quijote în Est*, Editura Albatros, București, 1994, 382 p., 2900 lei.

I-am fi putut imagina se recompun într-o formulă nouă. Cel mai mare merit al cărții lui Paler mi se pare a fi tocmai abilitatea de a nu transforma totul într-un interminabil eseu obositor și greu de urmărit. Dacă fragmentele publicate anterior erau eșeciste prin excelență, volumul integral e mai curînd un roman. Confesiv, pronunțat autobiografic, oricum foarte viu, populat cu personaje fulgurante dar memorabile.

Construit pe un joc al aparențelor, *Don Quijote în Est* e din punct de vedere stilistic o continuă performanță de subtilitate și provocare. Monologul se dovedește a fi de fapt un dialog (cu un personaj numit Andrei), prezentul alunecă insesizabil în trecut, momentanul în atemporal, episodicul în aforism, astfel încît diversitatea păstrează intactă curiozitatea și tensiunea cititorului. O

diversitate discretă, camuflată dincolo de firescul notațiilor și naturalitatea tonului, ceea ce o face, evident, cu atât mai eficientă. Paler speculează (cum bine știm deja) cotidianul în articulațiile lui aparent insignifiante, găsind misterul sau pur și simplu obscurul în ceea ce părea banalitate expusă senin vederii. Rezultatul e undeva la limita comentariului politic, psihologic, sociologic, filosofic, toate reunite, cum anticipam, în generozitatea unui discurs românesc. Procedul acesta de a ezita savant între roman și comentariu pur e chiar o strategie, care dă o aură de interesant pînă și ideilor comune, puținelor truisme sau locuri comune care nu devin supărătoare tocmai pentru că sînt susținute de convenția comunicării directe, sincere, autentice. De altfel jocul stilistic e atît de captivant încît distrage oricum atenția de la opiniile propriu-zise.

Opiniile, firește, sînt cel mai discutabile. Este remarcabilă găselnița lui Paler cu *Don Quijote*, simbol al supraviețuirii interioare într-o lume a contorsiunilor exterioare, dar ar fi prea riscant să o adoptăm și noi. Personajul din cartea lui are sofisticarea intelectuală a Occidentului dar „umanitatea” cumsecade și naivă a Estului. dualitate care duce la o ambiguitate aproape de nerezolvat. După Cădere, opozițiile simple, cu doi termeni, s-au diluat, „sfîrșitul ideologiilor” a lăsat în urmă un gol de sens, o impotență mentală chiar, așa că orice concluzie e arbitrară. Soluția lui Paler e și ea vagă: „Tot ce știu e că trebuie să-mi duc mai departe ușa pe care o port în spate”. Închiderea, izolarea, experiența pe cont propriu, toate soluții vechi într-o lume nouă. Ca nici o altă carte, *Don Quijote în Est* e prin excelență actuală. (Andreea Deciu)

Preda citit de un critic modern

PRIN recenta sa carte *Omul supt vremi* Monica Spiridon pune punct polemilor artificiale pe tema (in)actualității marilor scriitori români, consacîndu-i un întreg studiu critic nici mai mult nici mai puțin decît lui Marin

Actualitatea editorială

Preda. Polemicile cu pricina își află în felul acesta sfîrșitul, pentru că autoarea dovedește (dacă mai era nevoie) că într-adevăr criticul își inventează obiectul (cînd știe s-o facă) și singura metodă necesară pentru așa ceva rămîne inteligența.

Așadar Marin Preda pe care ni-l oferă Monica Spiridon e supus la toate canoanele unei critici care nu se sfîșiește să-l invoce pe Derrida sau Northrop Frye în universul morometilor. Un Marin Preda care nu devine ridicol privit prin luneta post-structuralismului american, ci dimpotrivă, capătă o complexitate neașteptată, chiar o modernitate nesperată am putea spune. Originalitatea descoperirilor Monicăi Spiridon justifică pe deplin calibrul greu al armelor folosite: problema perspectivei (și implicit a distanțării versus implicării în universul românesc), ideea de istorie, paradigma ludică (urmărind romanele lui Preda în termenii relației autor-rol-actor), evoluția internă a operei prozatorului, continuitatea ei formală. Preda livrescul, capabil nu numai să se raporteze într-un anumit fel la ceea ce s-a spus deja înaintea lui, dar chiar să conceapă o „retorică a relației”, ficțiunea lui ca univers închis care refuză orice sistem de referință. Cel mai important aspect al cărții nu constă însă în primul rînd în noutatea concepției (realmente noutate), ci poate mai ales în performanța ei de a nu fi o culegere de analize. Fiecare capitol pornește din perspectiva întregii opere a lui Preda, firește ținînd cont de eventualele incompatibilități, și în plus date despre conștiința artistică a autorului sînt introduse pentru confirmarea și întărirea ipotezelor. Mărturisirile scriitorului din *Convorbirile* cu Florin Mugur sau cele din *Imposibila întoarcere* sînt interpretate acolo unde analiza semnă-lizează corespondențe, astfel încît cartea Monicăi Spiridon devine veritabil portret al unui spirit creator, ca să-l parafrazăm și noi pe Eugen Negrici, des invocat în *Omul supt vremi*. O monografie modernă care găsește informații pretutindeni și are harul rar de a le armoniza fără a cădea în confuzie sau suprapunere de nivele.

Pe lingă asemenea calități care deja fac din cartea ei o

Monica Spiridon, *Omul supt vremi* (eseu despre Marin Preda, romancierul), Editura Cartea Românească, 1993, 290 p., 800 lei.

reușită admirabilă, Monica Spiridon e și o scriitoare capabilă de spectaculoase exerciții de stil. Precizia critică, limpezimea demonstrației și rigoarea afirmațiilor nu o împiedică să facă jocuri de cuvinte; luciditatea nu exclude metaforele iar aluzia cultă pornește dintr-o naturalitate care simulează evidența acolo unde e vorba de o subtilitate greu de observat. De altfel nici nu e ușor de spus ce ar trebui să ne bucure în primul rînd la o asemenea carte: că redescoperă și reactualizează un clasic amorfizat deja între osanale, sau pur și simplu ce e așa cum e? (Andreea Deciu)

Un best-seller american scris de un român

PETRU POPESCU scria ca un american încă înainte de a se stabili în America. Nu este vorba doar de faptul că scria direct la mașina de scris, ci și de factura cărților sale (*Prins, Dulce ca mierea e glonțul patriei, Om în somn, Sfîrșitul bahic, Copiii*

Petru Popescu, *Revelație pe Amazon*, versiune în limba română de Radu Paraschivescu, Editura Cartea Românească, București, 1993, 406 pagini, 1500 lei.

Domnului, Să crești într-o zi cât alții într-un an), dinamice, captivante, influențate benefic de stilul presei senzaționale. În SUA, Petru Popescu și-a continuat americanizarea, ajungînd la apogeu cu *Amazon Beaming*, roman-documentar, bazat pe informațiile furnizate (contracost!) de un explorator al pădurilor tropicale braziliene, Loren McIntyre.

În *Zahei-Orbul*, Vasile Voiculescu ne înfățișează colaborarea (simbioza) dintre un orb și un olog: ologul îl duce pe orb în spate, iar orbul îi explică pe unde să meargă. În mod similar colaborează Petru Popescu, care n-a cunoscut direct civilizația triburilor „neaculturate” de pe malurile Amazonului, cu Loren McIntyre, care nu știe să scrie. Și rezultatul este — raportat la ceea ce și-a propus scriitorul — împroșabil. Cu o competență împrumutată, dar bine și cu dezinvoltură folosită, într-un stil fluent,

atrăgător, Petru Popescu povestește cum s-a produs întâlnirea dintre exploratorul de rasă albă și membrii tribului Mayoruna, care trăiseră pînă atunci complet izolați, neatinși în nici un fel de „lumea nebună” a secolului douăzeci. Este o aventură palpitantă, ca întâlnirea dintre extraterestri și pămînteni, o „întîlnire de gradul trei”, al cărei caracter spectaculos scriitorul știe să-l evidențieze cu talent și cu un aplomb specific lui.

Poate însă chiar mai surprinzător decît subiectul este aspectul enciclopedic al romanului. Noțiuni din antropologie, botanică, geografie etc. sunt integrate firesc în narațiune. Romanul îndeplinește astfel și funcția unei lucrări de știință popularizată. (Alex. Ștefănescu)

Avertisment

DESPRE forțele obscure ale „războiului din umbră”, desfășurate pe toate fronturile celei de a doua conflagrații mondiale, s-a scris mult. Tone de cerneală tipografică s-au consumat în strădania de a înțelege, de a comenta sau numai de completa datele privitoare la evenimentele petrecute atunci și ale căror reverberații le simțim și în prezent. Aceste cărți au fost scrise de către oameni cu preocupări diverse, fiecare dintre ei considerînd că-i revine menirea de „a lumina”, cât de cât, istoria adevărată. Paradoxal, cu cât datele exacte se acumulează și se alătură, tot pe atît se întîlesc nedumeririle; locurile albe devin vizibile alterînd logica și rațiunea.

Există domenii ale activității spirituale care, prin rigoare și exactitate, te zăvorăsc într-un spațiu psihic anume din care nu ai nici o ieșire; ideile se înlanțuie perfect într-o logică imuabilă, argumentele sunt irefutabile, concluziile — obligatorii. Nu acesta este și cazul literaturii iar această carte, „*Spion*” prin arhive secrete este scrisă de un scriitor foarte cunoscut, Haralamb Zîncă. Scopul Domniei Sale este acela ca, pornind de la documente autentice, extrase din arhive și care prezintă date exacte din punct de vedere istoric, să le alăture într-un efort de a desluși un sens, altul decît cel îndeobște cunoscut. Astfel, alături de autor, pătrundem în „zona interzisă” a evenimentelor și participăm la elaborarea unor concluzii care pot părea surprinzătoare.

La un moment dat, găsim în cartea de față următoarea afirmație: „În sumbrele viziuni ale lui Hitler, capitularea nu era sinonimă cu prăbușirea Reichului... ci o răfuială a lui Stalin, Churchill și Roosevelt cu persoana sa. „Poate că, într-un fel, Hitler nu greșea. Toți acești patru sunt recunoscuți ca adevărați „seniori ai războiului”; deciziile lor au antrenat moartea a milioane de oameni. Efectul lor malefic se repercutează pînă în zilele noastre.

Domnul Haralamb Zîncă se simte atras de acele pete incolore, neelucidate din istoria ultimului război mondial. Indiferent că este vorba despre

Haralamb Zîncă, „Spion prin arhive secrete”, Editura Garamond, București, 1993, 179 p., 700 lei.

cazul Mihail Moruzov, Eugen Cristescu sau de controversata epopee antonesciană, Domnia Sa se implică încercând să refacă filmul exact al evenimentelor relatate. Vizualizând textul, autorul pare a fi mai puțin incomodat de discontinuități logice și mai mult de imaginea sincopată, întreruptă.

Cartea ne permite să constatăm și o altă vocație a autorului, aceea de documentarist onest, pasionat de tainele rămase ascunse în arhivele românești aflate în țară sau aiurea. (Maria Genescu)

9 motive de a-l iubi sau detesta pe Handke

1. PENTRU că Peter Handke este un caz în literatura austriacă, incomod, greu de catalogat, dorind și reușind să batjocorească și să scandalizeze molcomul public din Viena, Salzburg și alte orașe europene (asemenea lui Thomas Bernhard). Poate și pentru că aparține minorității slovene.

2. Pentru că a avut preocupări lingvistice de invidiat: Wittgenstein – Grupul de la Grazz – Grupul de la Viena, iar acest lucru se simte atît în piesele cît și în prozele sale.

3. Pentru că scriitorul american Ithaab Hassan, unul dintre cei mai competenți evaluatori ai post-modernismului și-l revendică drept „clasic în viață”.

4. Pentru că, acuzîndu-i pe unii scriitori celebri de limbă germană de „impotență descriptivă” inventează *das neue Sehen* și anume *privirea erotică*, aceea care nu vede decît obiectul iubit și-l descrie fără clișee.

5. Pentru că stilul său nu a putut fi etichetat.

6. Pentru că, părăsind Salzburgul, s-a stabilit lingă Paris, s-a recăsătorit și, la 51 de ani, este tatăl unei fetițe de 2 ani.

7. Pentru că scrie cu creionul, făcîndu-le astfel o bucurie editorilor săi de la Suhrkamp Verlag, care nu primesc prea des manuscrise în creion.

8. Pentru că gimnastica lui de dimineață este traducerea cîtorva versuri din greaca veche.

9. Pentru cele două cărți publicate recent de editura Univers în traducerea Corinei Jiva, cu prefata (plină de nervi) a lui Victor Scordeț: *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* și *Femeia stingace*.

Personajul din prima proză este ex-portarul Bloch. Ca mai toți foștii, el trece printr-o criză ce începe cu „Îl deranja tot ce vedea”, atinge un punct culminant cînd ucide o casieră după o întîmplătoare noapte de dragoste și nu se știe dacă sau cum va lua sfîrșit. Personajul descrie încontinuu tot ce e în jurul lui, iar Peter Handke face o adevărată desfășurare de inedite stiluri descriptive aflate într-o imposibil de oprit metamorfoză. Grijă principală: anti-cliseul.

Femeia stingace e povestea unei mame, Marianne, „femeia” care, la 30 de ani își dă seama brusc că nu are de ce să stea împreună cu soțul ei. Este, de data aceasta, anti-cliseul comportamental. Rămîne doar

Peter Handke, *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri*, Traducere de Corina Jiva, Prefață de Victor Scordeț, Editura Univers, Colecția Corso, București, 1993, 190 p., 950 lei.

cu copilul și duce o viață oarecare – uneori neplăcută și iritantă, dar nu reîntră în inerția care o ține alături de el. Iar fragmentul goethean prin care Peter Handke încheie povestea femeii e mai degrabă pretextul povestirii decît concluzia ei: „Astfel, cu toții, fiecare în felul lui, ne continuăm viața de zi cu zi, cu sau fără reflecții; totul pare să-și urmeze cursul obișnuit, precum în acele situații înfricoșătoare în care totul este joc și totuși lumea continuă să trăiască de parcă n-ar fi vorba de nimic”. (Afinitățile electice) (Ioana Părvulescu)

Un „aristocrat al disperării”

UN LOC aparte între marii nefericiți ai acestui secol, împătimit în căutarea adevărului, îl ocupă Lev Șestov. Constantin Noica ne spune că nu toți „căutătorii de adevăr” sunt și „aflători de adevăr”. După cum însuși afirmă, Șestov nu-l va găsi căci „adevărul ultim nu-l știm și probabil că nu-l vom ști niciodată”. În excelentul său articol, *Un gânditor rus – atașat cărții Revelațiile morții*, apărută la aceeași editură, Boris de Schloezer spune că

Șestov „apartine unui grup de spirite sălbatice care vânează adevăruri pe cont propriu, fără a se infunda vreunui sistem”. În opinia acestuia, ca și a altor exegeți ai operei șestoviene (A. Camus, B. Fundoianu etc.), ceea ce îl caracterizează pe Șestov este unicitatea lui în peisajul gândirii filosofice, „lipsa de asemănare cu orice altă scriere”.

Într-o „admirabilă monotonie” (A. Camus), Șestov este un revoltat continuu, pornit la o acțiune de „defrișare” a terenului filosofic. „Bestiile negre” împotriva cărora se îndreaptă „săgețile lui Șestov” sunt, așa cum admirabil le sintetizează Radu Enescu în Prefața la *Revelațiile morții* „morală imperativului categoric, puterile absolute ale rațiunii, armonia și ordinea realității obiective, ipostazierea lui Dumnezeu ca treaptă supremă a Binelui”. Șestov nu iartă pe nimeni și, în viziunea lui, Socrate însuși este inutil căci, dacă n-ar fi ar exista „o lege pentru conservarea lui”; în schimb, ne oferă „acest pustiu cenușiu în care certitudinile devin pietre” (A. Camus). Boris de Schloezer avertizează cititorul că e preferabil să urmărească de la distanță „nebunștile (lui) cavalcade ... ferindu-se cu grijă de a le urma ...” chiar dacă „poate le invidiază”. B. Fundoianu, numindu-l „dublul” lui Kierkegaard, îl consideră „mesagerul unui adevăr pe care oamenii nu-l doresc”; ar dori, spune el, ca toți să-i împărtășim zbuciumul „să ne amenințe somnul, să ducă pe culmi otrava unei lucidități mai rele decît cea mai rea îndoială”.

Pare triumfător, spre exemplu, cînd își începe eseu dedicat lui Cehov, „Cehov a murit, de-acum suntem liberi să vorbim despre el”. Atacul verbal care urmează acestei afirmații este nimicitor. Potrivit lui Șestov, „esența creației cehoviene” constă în aceea că „a folosit toate mijloacele pentru a ucide speranțele omenești... nu-i va scăpa nici una: arta, știința, inspirația, viitorul”. Pe Cehov îl acceptăm și nu-l catalogăm ca „anormal”, devenindu-i „complici”, numai pentru că are talent. O adevărată explozie de sarcasme îi rezervă și lui Dostoievski. Acesta din urmă „cîntăreț de curte al ordinii

existente”, își asumă rolul de profet al creștinismului și „nu tocmăi a creștinismului, ci a ortodoxismului”. *Profețiile* lui Dostoievski îl fac să rădă căci, se întreabă Șestov, „cum ar vrea creștinul (rus) să cucerească Constantinopolul, să-i alunge pe tătarii din Crimeea, să-i aducă pe toți slavii în situația polonezilor etc.”. Iată, continuă el, „a trecut un pătăr de veac și nu s-a întîmplat nimic”.

Conaționalul nostru Benjamin Fundoianu îl adora pe Șestov. Poetul englez David Gascoigne i-a povestit lui Emil Cioran, (*Exerciții de admirație, Humanitas*, 1993), că înfîlnindu-l pe Fundoianu în ziua cînd a murit Șestov l-a obsedat o lună întreagă figura lui răvășită de durere. Totuși, chiar și Fundoianu se îndoieste că cineva „ar vrea să-l urmeze pe Șestov”. Chiar așa, împodohit cu „speranța consolatoare a disperărilor” (Unamuno) Fundoianu concluzionează cu tristețe, Șestov se gîndește mai curînd la propria lui mîntuire decît la a noastră”. (Maria Genescu)

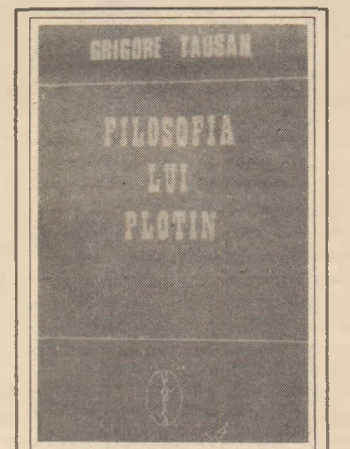
Riscuri editoriale

CONSTATĂM în cazul mai multor edituri, dintre care unele și-au cîștigat un renume meritat în rîndul cititorilor, lipsa de profesionalism în finalizarea unor intenții culturale laudabile. Spre exemplu, este de interes, în rîndul intelectualilor, punerea în discuție a filosofiei lui Plotin chiar dacă aceasta se rezumă la un comentariu. Abordarea filosofică a metafizicii lui Plotin, la începutul acestui secol, era un act de adevărat curaj și autorul ar fi meritat o minimă prezentare din partea editorilor. Or, aceștia se rezumă la o simplă retipărire, (este cazul Editurii „Agora” SRL), a celei de a treia ediții a cărții lui Grigore Tăușan, din 1923. *Nota* așezată la începutul textului, semnată de Nicolae Râmbu, nu este în măsură să ne lămurească nici asupra autorului și nici la o situare a acestui filosof, unanim recunoscut în prezent ca precursor a ceea ce avea să devină religia creștină, în contextul gândirii filosofice naționale și europene. Este mai mult ca sigur că Grigore Tăușan poate fi considerat un înaintaș european prin repunerea în discuție a marilor teme plotiniene. De pildă, capitolul intitulat *Metoda mistică*, așa cum rezultă din *nota* de la subsolul paginii, a fost publicat, separat, în revista „Convorbiri literare” nr.11, în 1899. De atunci, Plotin a intrat și în atenția unor mari filosofi ai acestui secol, și să-i amintim numai pe Heidegger și Otto Rudolf, care au dezvoltat sensuri, nebanuite pînă la ei, în textele „Enneadelor”; acestea continuă să rămână un permanent izvor de revelații metafizice. În lipsa unui text, tradus integral în limba română, cititorul, avînd la îndemînă un aparat critic adecvat, la care ar fi trebuit să se gîndească „Agora” SRL din Iași, ar fi putut să profite de un instrument de lucru important în ce privește interpretarea gândirii filosofice contemporane.

Nu punem în discuție comentariul *Filosofia lui Plotin* în sine. Mai ales că autorul, Grigore Tăușan, procedează, în

funcție de bibliografia de care dispunea atunci, la o exegeză laborioasă. Așa cum singur recunoaște, cu modestie, cartea aceasta, chiar dacă nu reușește să epuizeze tema propusă, are meritul de a putea deveni „simpatcă” prin „cîntecul ei”.

Ca personaj istoric, biografia lui Plotin este povestită de unul dintre discipolii săi, Porfir. S-a născut în Egipt, în orașul Lycopolis, în anul 205 (204?).

Grigore Tăușan, *Filosofia lui Plotin*, Editura „Agora” SRL, Iași, 1993, 280 p., 1500 lei.

Devine cunoscut la vîrsta de 28 de ani în Alexandria egipteană, pe atunci adevărată metropolă a culturii universale, ca discipol al enigmaticului Ammonius Saccas. Acesta din urmă, continuator al filosofiei lui Platon – neoplatonicianism, este cunoscut din scrierile discipolilor săi. Pare a fi adeptul unei „doctrine secrete” cu puternice influențe pitagoreice. La școala lui, fapt notabil, se studiau și civilizațiile orientale, ca cea indiană sau persană. Plotin va studia cu Ammonius 10-11 ani, după care va participa la o expediție organizată în Persia de împăratul Gordian. Odată expediția eșuată, trecînd și prin Antiochia, se va stabili la Roma unde își va întemeia o școală filosofică proprie. Bucurîndu-se de protecția împăratului Iulian, îi va avea ca discipoli, alături de credinciosul Porfir și devotatul Aemilius, pe unii senatori și chiar femei.

Ca și predecesorul său Ammonius Saccas, Plotin nu a scris nimic. Această sarcină i-a revenit lui Porfir care organizează cele 54 de lecții ale lui Plotin în 6 cărți, cuprinzînd fiecare cîte 9 texte, alcătuiind „Enneadele”. Porfir a adoptat acest sistem pentru valoarea magică a cifrelor respective. Plotin a murit în anul 270 iar „Enneadele” vor fi făcute publice în anul 301. Discipolii săi Porfir, „divinul” Jamblichos – detractor al creștinismului, Longin și alții nu au reușit să-l egaleze pe maestru. Plotin însuși nu a fost creștin însă „extazul” și o viață ascetică i l-au revelat pe Dumnezeu Unu – principiu existențial absolut cu cele trei „ipostaze” ale sale ce prefigurează Treimea Sfîntă – și credința în nemurirea sufletului.

Originalitatea lui Grigore Tăușan constă în organizarea materialului filosofic conținut în „Enneade” și, mai ales, în sistematizarea erudită și punerea în evidență a acelor părți din metafizica lui Plotin care au trecut în tradiția creștină. (Maria Genescu)

Lev Șestov, *Începuturi și sfîrșituri*, Benjamin Fundoianu „Întîlniri cu Lev Șestov” (Fragmente), Traducere și note: Emil Lordache, Prefața: Dan Alexe, Institutul European, Iași, 1993, 150 p., 750 lei.

Ruxandra CESEREANU

Baia-n Jordan

Bunicul dinspre tată a fost un preot aspru. După ce femeia sa a murit, a făcut legământ de călugărie și a trăit astfel treizeci de ani. Apoi s-a exilat prin țări străine, unde a și murit, cunoscut sub numele de padre Basilio. Înainte de a muri, padre Basilio a poftit să se-mbăieze-n Iordan. Și a făcut-o.

Citva timp a trăit într-o mănăstire năpădită de ierburi și păzită de cini vagabonzi.

Mănăstirea avea la intrare un Iisus deschizând și închizând ochii precum în fotografiile mișcătoare cu femei goale. În altar era confecționată din plastic o păpușă-Fecioară, într-un sicriu deschis. Era frumoasă dar de cele mai multe ori prea albă.

Spunea padre Basilio: viața o dă Hristosul mort iar nu suava față de mătase a Madonei. Eram un hoit de fată, așa-mi spunea.

Fișie de alb și roz. Pământul jumătate roșu, jumătate galben, cerul înverzit.

Drumul spre mănăstire ducea pe o stradă înfundată unde se aruncau gunoazele. Iubiții care nu aveau unde să facă dragoste se strîngeau aici după prînz, în mașini tapetate cu ziare. Se auzea muzica urlînd sau nu se auzea nimic. Mașinile tremurau, iubiții claxonau. Îi puteam zări obosiți, cu buzele bătrîne. Nu întotdeauna dragostea era aromitoare. Cineva a pus apoi în fața grilajului mănăstirii un pat cu o pancartă pe care scria: de închiriat.

Pe asfaltul străzii, în tot lungul ei, erau desenate sexe roșii-albastre, care se înălțau la cer. Călcam pe ele cîntînd. Iubiții de ocazie adorați să se iubească în gunoi. Aveau, oare, carne pietroasă de om tînăr? Domnul tăia întruna în coasta lui Adam ca să o scoată la lumină pe Însîngerată.

Antisfinții cambrați cu multe lîntuguri la mîini și picioare. Ghirlandă de carne rîncedă.

Padre Basilio își spăla în fiecare seară proteza cu periuța de dinți. Deasupra lui stătea un Dumnezeu deloc scoficlit și o Madonă roșietică, leneșă ca o pisică torcătoare.

Astfel stăteau lucrurile cînd padre Basilio luă drumul Ierusalimului. Era prea bătrîn ca să-l străbată în picioarele goale și în veșmînt aspru de sac, știam, însă, că atunci cînd se va scălda-n Iordan, va scoate diavolul șchiop dar falnic din mine.

Călătoria

Bătrîne taciturn ca noaptea fără lună, părul Ierusalimului cade de pe capul gri, degete butucanoase îl jupoaie.

Stau închinat spre Nord, două fete dansează lîngă stîntînă, două călugărițe se roagă între trunchiuri tăiate de copaci, steaua sus e neagră.

Aveai pleoape cîntătoare, puteai fi o sperietoare de păsări, cu ghiare împietrite, Ierusalimul era o licoare într-un clondir ascuns în pămînt. Tenebre de lumină pluteau deasupra.

Credincioșii dormeau după morfină, viața de marionetă, o tragi de sfoară și umblă.

De ce-mi fac cruce dacă nu simt nimic?

Bătrînul își înalță mîinile afoase, mielul mort avea măruntăiele în afară, sfinții-i alăptau pe îndrăciții răsturnați în buruieni.

Să creadă cei ce cred.

Pe drum zăcea o mare pasăre moartă, priveam suferința sfințului și el era fericit.

Leandri roz, ziduri părăsite,

riia afirmînd încinsă de soare.

Cinam la luminare,

îmi frecam ochii vorbitori,

pelerinii ieșeau goi din pămînt.

Bazilici cu tigva albită,

biciuite de înțelepți cu zimbetul în ochi.

Nu voiam a săruta mîna bătrînă,

nu-mi plăcea carnea în za.

Nicăieri nu semănau ca aici bărbații cu femeile,

aveau păr lung și piele mată.

Năpustîndu-se, corbii din plastic apucau rămășițele pămîntești,

corpus christi era o rotoghilă albă, fără gust.

Simțeam aburul hamurilor,

gurile năclăite, înclăcăle de neamuri, mîini păroase,

chiote, cite-un cercel în ureche,

limbile ieșite-n afară,

m-am prefăcut și-am bîlbîit ceva,

era doar lucru de prisos și clovnerie rea.

Femei pictate se rezemau de baruri,

îndrăgostitele aveau pompoane, ciorapi negri, gene false.

Doar trei suflute se întreceau în noapte:

paznicii, tîrfele și pelerinii.

Pe cupola din centru, ca un sin de matroană,

răpăia fierbințeala.

Bătrînul se plecă în fața sacagilor luminați,

bătrînul și o cămilă blajină.

ea rumega în gol și-l auzea rumegînd necredința sa.

Iordane, adună apele tale cenușii,

spălarea inimii s-o facem la ceas ales.

Călăuze bărboase chemau nisipul în vis,

gură-cască aveau ochii de broască,

drumul osos pleznea sub tălpile goale,

fete de negustori își pieptănau părul prăfos,

gînganii se năuceau din deșert venind.

Iordane, ține-aprinsă lumina ta,

baie de însetați pofteam iar pirjolul testelor se umezea.

Cămila spunea pre limbă fosforescentă:

sînt iapa galbenă a Ierusalimului,

sînt fecioara urîtă, cu botul hidos,

îndrăzniți a mă mîngîia

și vă voi duce în țara apelor de catifea.

Am fost scriba călătorilor cu vorbe de duh,

sticloasă, cocoșa mea era far al pastelui

pentru cei bolborosînd către cer,

măgăruși lascivi voiau să fii maica lor,

poreclita eram logodnica falșilor

și de rușine îmi venea să mor.

Bătrînul stătea printre dune ca o oaie furisată:

- Stăpine, tu poți fi lupul alb, poți sfîrteca omia mea,

dar, oare, colții nu-s strălucitori ca să vadă calea

și să pășesc zbătîndu-mă pe ea?

Iordane, te-aud cum grohăi în depărtare

și limba mea sfîrșie atingînd carnea ta.

Cruciulița de la gît tremură femeiește

-naintea bărbăției tale care-o primește.

Cămila avea cocoșa lustruită de pustiu,

copitele-nflorate,

ca o sfință sărutată pe mîna de buzele pelerinilor.

Bănuți găuriți loveau cerșetorii în frunte,

în circiumă, vinul curgea ca dintr-o inimă bolnavă și grea.

Atunci padre Basilio se-mbăiea cuminte-n Iordan,

păcatele se-njunghiau

iar credința împunea ca o pădure de mărgean.

Cîntec de îndrăcită

Plăgi negre am pe inimă și-s bufniță stacojie,

două cornițe logodite m-apasă pe țeastă.

Frații au dinți de șobolani,

de la ei învățat-am cum să sfîrtec,

cum să ling ochii orfanilor fără să ispășesc.

Aflată pe stîncile vuitoare, Întunecatul mi-a spus:

aruncă-te și lumea te va-nclăci.

Nu m-am zdrobit ci purtată de aripi șerpești

m-am aflat într-o pustie fără vremuri,

cu ispitirea mă jucasem

și-acum ea intra prin gura mea după voie.

Stăteam nămîndă la picioarele-Întunecatului,

împărăția cu munți gri și țarină de foc mi-era casă.

I se spunea lumea cealaltă dar purta în pintec

zvon despre cei bîntuiți.

Zadarnic holean,

scris era să fii sluga hortoasă a Întunecatului.

Cumplit chemau pruncii pieriți,

din gîtlejul lor porci smintiți se aruncau în mare,

despletită alergam pe povîrniș,

tropîind cu mîrare,

demonii călăreau pe coastele mele ca pe niște fantome de cai

și se-ndemneau la stricăciune.

Fiară eram și-aveam aripile

întoarse pe dos ca niște mînuși.

De cite ori fusesem pusă în lanțuri,

de atîtea ori zburasem,

căci dacă-i loveam pe schilozi cu pietre,

mai presus de toate loveam capul meu de stîncă,

nedomolită, ziua și noaptea, mereu.

Nu-n inimă era tatăl necurat

ci-n capul închis ca un mormînt.

Înaripate buhăite mă scuturau de umeri și răceau:

slujește-i smerită Întunecatului,

furia din mine le îndulcea firea și le alina,

înnegurată mîngîiam tălpile lor,

căci pocitanile mi-eram temerieri.

Oaoo, hocoam pe tăcute,

nici o lumină n-avea să mă zguduie pînă-n temelii,

Născută la 17 august 1963 la Cluj, absolvă în orașul natal Facultatea de Litere, secția româno-spaniolă, în 1985. Debutază, la 18 ani, în revista *Tribuna*. Debutul editorial cu *Alpha '85*, volum colectiv. Volume individuale de poezie: *Zona vie*, la Ed. Dacia, Cluj și *Grădina deliciilor*, la Ed. Echinox, Cluj, în 1993. În curs de apariție volumul de poezie *Cădere deasupra orașului* la Ed. Transpres, Sibiu, 1994. Actualmente, redactor la revista *Steaua* din Cluj.

lepădată eram ca o casă din carne jupuită, soarele negru, luna roșie nu-mi făceau semn, ci tăceau uciși.

Pocitanile mă chemau pe nume nou:

antisfință-mi spunea, hai, sus fărădelegile,

jos îngerimea și născătorul ei.

Scrișnea mocirla cu broaște din mine,

dânțuiau lipitorile ca niște tuburi vii pe creier,

bu-hu, bu-hu, rinjeam și plîngeam.

căci un îngerușul prichindel îl prinsese pe-Întunecat de brîu.

Corcitură, vene de om, mușchi de cal,

buză de iepure, păr roșietic.

Ci îngerușul avea gene cerbești și oase de porumbel.

El fîlșia ca un șarpe alb, cu pene,

nu avea gheare ci unghii tăiate de nou-născut.

Chircită desenam cu laba de lup

o inimă spongioasă, umflată.

Hai, îndrăcito, fă-te bufniță albă, te îmblinzește,

strigă la sîngele negru să se-nroșească precum se cuvine,

să curgă cuminte printre insulele pelerinilor, cîntînd.

Bu-hu, aleluia,

sfîrtec noaptea, tai lumina,

mînînc moartea, ling grindina.

Ca o cădelniță soarele tîmîia peste gropile negre,

bu-hu, aleluia,

Întunecate, ascultă trîmbițele arzînd,

îngerii scorojindu-se cu aripile de cărbune,

vai, cel cu oase de porumbel

intratu-mi-a în gură ca să se facă jertfelnic.

Leoaică de vultur eram

și acesta ciocănea în capul meu sunător,

respiră, bîntuie, iată războaiele minții

în care moartea e ultima fiică de rege, de-a pururi fecioară.

Și mi s-a poruncit atunci:

arde hainele demonesei,

îmbracă rochia aspră de sac,

taie părul tău lung căci viața de șarpe are într-însul,

mergi desculță prin țara fumului,

dezleagă-te de Abadona, stîlpnicul beznei.

Trebuia să fii ramură de măr peste cîmipiile sfinte

dar eram leș.

Mă cutremuram ca o cetate neînchinată,

tropăiam străpunsă de ghimpii aricilor,

vuieț ieșea din mine, ocean desferecat,

cornițele logodite putreziseră prigonite.

Vai, îngerul-cerb mă scormonea, vindecătorul,

călărînd fiara pufnitoare a necredinței,

oscioarele de porumbel erau pumnale pentru înăuntru,

casa pustie și-ntristată.

Căci prădător fusese Întunecatul cu huză de iepure.

Rupă eram în trei: mai întîi partea nevrednică, hulitoarea,

apoi a doua, a nimănui,

apoi a treia, cea curățită de plăgi.

De fiecare mă hărțuia o lighioană

pe potrivă timpului minici care se-implinise.

Simțeam că jelirea și dezmiardarea erau același lucru.

trebuia să fii pocită de diavoli hotoși

ca să ies nespurcată și-ntr-o lumină mare.

Dar nu aveam să orbesc, oare,

asa cum mă ademenise mirele înnegurat?

Căci bezna era curva luminii, cea cunoscută ca văduvă.

Cîntam cu glăscior spășit, lipită de picioarele îngerului:

scoate din mine spurcăciunea, stăpînule mic,

taie-i limba cu sabia strălucitoare.

Uitasem legile bufniței,

mă limpezeam ca apa batjocorită cîndva.

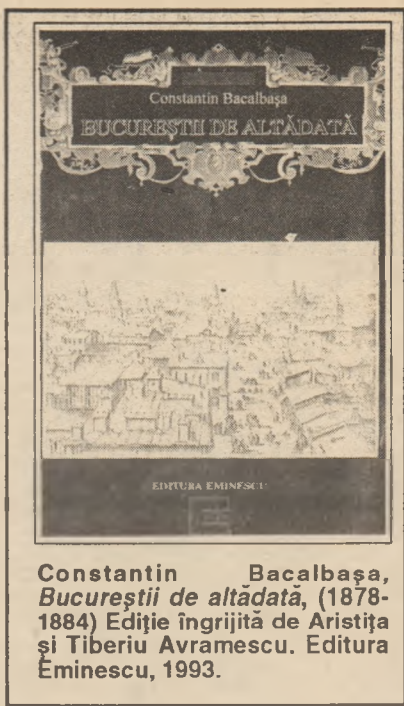
Atunci bătrînul s-a-mbăiat rugător pentru mine-n Iordan,

borezîa Întunecatul cu mușchi de cal,

îmi șoptea îngerușul: fii grațioasă, îmblinzito,

iar eu, cu toate oasele tremurînd mîntuite,

mă botezam.

Bucureștii de odinioară

Constantin Bacalbașa, Bucureștii de altădată, (1878-1884) Ediție îngrijită de Aristița și Tiberiu Avramescu. Editura Eminescu, 1993.

GAZETAR cam de toată mîna, intrat în jurnalistică prin 1882, socialist în tinerețe pentru a ajunge, la sfîrșitul vieții, un retrograd xenofob, trecut, într-o viață de ziarist pe la multe publicații, Constantin Bacalbașa n-ar fi rămas, poate, decît un nume într-o istorie posibilă a presei românești. Dar gazetarul, care a fost și longeviv (a murit, în 1935, la 79 de ani), a avut buna idee de a evoca *Bucureștii de altădată*, cel al tinereților sale, la început (din noiembrie 1921) în foiletonul săptămînal al *Adevărului* (timp de șase ani) și, din 1926, în *Universul* (unde a început să lucreze). În 1927-1933 și-a adunat foiletoanele – pe unele augmentîndu-le, pe altele revizuindu-le – într-o carte alcătuită din patru volume. La vremea apariției, au fost luate în seamă. Nu datorită scriiturii care e groasă, fără stil și har ci ca un document de epocă. Evocarea lui Bacalbașa a fost apoi consultată ca lucrare de referință. Dar totdeauna cu teamă de a pune temei pe informațiile de aici, fiind mereu confruntate, de aceea, cu alte surse. Era însă citată de istorici, mereu însă, repet, parcimonios. O verificare a ei și, implicit, o fortificare ca lucrare de referință era necesară.

Acest travaliu greu și ingrat și l-a asumat dl. Tiberiu Avramescu, pornind întreprinderea prin 1984-1985. E adevărat, Bacalbașa se folosisese pentru evocarea sa de colecțiile a două cotidiane ale timpului. Dar și acolo informația era necontrolată iar, cînd și cînd, evocatorul l-a aripi, povestind din amintire. Or memoria e, adesea, înșelătoare dacă nu o verifici. Pentru ca lucrarea să capete credibilitate trebuia verificată – atent, migălos și prob – fiecare afirmație și informație. E ceea ce, cum spuneam, a făcut dl. Tiberiu Avramescu ani în șir. În 1987

a publicat primul volum din lucrare (perioada 1871-1877). Acum face să apară, la aceeași editură Eminescu volumul al doilea, cuprinzînd evocarea anilor 1878-1884. Cele două volume izbutesc să reproducă abia materia primului volum din cartea lui Bacalbașa. Și mai sînt încă trei volume din ediția princeps! Cînd vor fi ele în întregime reeditate, e greu de spus. Întrebarea e, deocamdată, alta. A fost nevoie de această muncă de reconstituire a evocării lui Bacalbașa? Răspunsul l-am notat mai înainte. Îl repet, a fost necesar. Așa cum a fost pornită această ediție și cum e continuată, ea se constituie, de fapt, în două cărți cu doi autori. Unul, Bacalbașa, e evocatorul cu condeiul fugos, celălalt e dl. Tiberiu Avramescu, editorul, care-l supune pe gazetar unei minuțioase examinări, confruntîndu-i amintirile cu documentele epocii (inclusiv mai multe gazete). Paginile primului volum al acestei ediții lăsau chiar impresia a două cărți. Sus, textul lui Bacalbașa, jos, cel al d-lui Avramescu, alcătuit din note de o exactitudine care mergea – cum și trebuie în asemenea cazuri – pînă la pedanterie. În al doilea volum al ediției notele nu mai sînt așezate, din păcate, în josul paginii ci la sfîrșitul fiecărui capitol. Și ca să ne facem o imagine despre munca d-lui Tiberiu Avramescu e suficient să spun că la unele capitole textul său îl întrece în dimensiune pe cel al lui Bacalbașa. Și, citindu-l atent și comparativ, ajungem la încheierea că aceste note au fost mult utile, corijînd, necesar, erori de informație ale autorului.

Primii ani evocați în cartea lui Bacalbașa sînt 1878, 1879 și 1880. Au fost ani grei și importanți pentru istoria României moderne. Atunci, în 1879, țara noastră deși luptase eroic și leal, alături de Rusia, în războiul împotriva Turciei, fiind victorioasă în bătăliile de la Plevna și Grivița, a avut parte de felonia cîmpănită a vecinului de la Răsărit. Pacea de la San Stefano între ruși și turci (stil vechi februarie 1878) a nemulțumit marile puteri, încît se prevedea o nouă reuniune care să stabilească granițele țărilor din Balcani, la capătul războiului din 1877. Rusia s-a arătat

potrivnică nouă încă prin prevederile tratatului de la San Stefano, existînd pericolul de a ne ocupa țara dacă nu admitem să creăm un coridor pentru trupele rusești care ocupau Bulgaria timp de doi ani. Țara era în alertă și guvernul Brătianu, interpelat, a trebuit să dea explicații. Primul ministru I.C. Brătianu și ministrul de Externe, Mihail Kogălniceanu, depuneau mari stăruințe pentru ieșirea din impas. În iunie 1878 devenise publică știrea că Rusia dorește imperativ să reocupe cele trei județe basarabene revenite României după războiul Crimeii. Brătianu și Kogălniceanu sînt admiși la Congresul de la Berlin numai ca audienți (calitatea de cobeligeranți nu le este recunoscută). Pledează convingător. Dar nu pot înfrînge cerbicia Rusiei (care se înțelesese cu Austro-Ungaria și Anglia). Ni se promitea Dobrogea (oricum pămînt românesc) în schimbul celor trei județe basarabene iar despăgubiri de război nu ni se acordau. Și deși dreptatea (nu numai istorică) era de partea noastră, România a trebuit să se supună deciziei marilor puteri. E destinul, dintotdeauna, al țărilor mici care avea să ne mai lovească o dată, în 1944-1947, cînd am pierdut, pentru a două oară, în favoarea aceluiași rapace vecin de la răsărit, Basarabia românească. Și pentru ca totul să se încununene, Congresul comunică României că-i recunoaște independența sub condiția admiterii cetățeniei tuturor evreilor trăitori în țară. Această din urmă condiție a creat în țară, în 1878-1880, mari agitații politice, considerată fiind, cu dreptate, imixtiune nepermisă în treburile interne ale țării. Guvernul era dispus să accepte condiția, care presupunea modificarea articolului 7 din Constituție pentru a-l pune de acord cu articolul 44 din tratatul de pace de la Berlin. Dar în țară se creează un val de ostilitate împotriva opiniei guvernului. Camerele legiuitoare sînt, totuși, dizolvate și se aleg altele care au statutul de Constituantă. Misiunea acesteia e să se renunțe la stipulația din articolul 7 al Constituției din 1866 potrivit căruia puteau deveni cetățeni români numai persoanele de confesiune

creștină. Această prevedere - nedorită nici de rege, nici de guvern, în 1866, a fost inserată numai la insistențele Frațiunii libere și independente din Iași și a unor cercuri antisemite bucureștene care, în frunte cu Bolliac, au încurajat, cu cîteva sute de turbulenți, Camera Deputaților din București. Bacalbașa prezintă faptul renunțării la această interdicție ca o victorie a populației evreiești, menționînd, ca subcapital, faptul prin „acordarea drepturilor politice la evrei”. De fapt, guvernul și oponenții au recurs la o abilă stratagemă. S-a menționat, în Constituție, că diferențele religioase nu constituie o piedică pentru dobîndirea cetățeniei române. Dar aceasta se obținea numai prin cerere individuală și ea intra în discuția ambelor Camere după zece ani de la depunerea cererii. Marile puteri au acceptat stratagemă și independența ne-a fost recunoscută. Cît privește încetățenirea evreilor, în afara celor 884 persoane, luptătoare în războiul din 1877, care au fost naturalizate în bloc, pînă în 1912, au căpătat cetățenia română... 3804 persoane. De ar fi acceptat stipulațiile tratatului de la Berlin, România se racorda standardelor europene ale drepturilor omului și cetățenilor.

Bacalbașa acreditează, apoi, că în țară erau, atunci, patru sute de mii de evrei. E exagerat. Statistica din 1899 atestă existența a 264.739 evrei și e greu de crezut că în două decenii emigrările au reprezentat 136.000 persoane (cifrele vorbesc numai de 50.000 emigranți evrei spre SUA, paralel cu un spor al noilor stabiliți în România apreciat la alte cîteva zeci de mii). Și, xenofob, în anii cînd și-a scris *Bucureștii de altădată*, Bacalbașa a prezentat lucrurile, la acest compartiment inflamabil, pînă la răsunet. Și e păcat că editorul nu a intervenit, cu promptitudinea-i cunoscută, să-l amendeze. Aș reține, firește, din evocarea lui Bacalbașa, apoi, anul 1881 cu descrierea proclamării regatului României și momentul încoronării suveranilor, regele Carol I și regina Elisabeta. Pagini avizate sînt consacrate chestiunii dunărene care a însumat, atunci, imixtiunea Austro-Ungariei în treburile noastre politice (și teritoriale) interne.

Apar, aici, cu relief lor dramatic Ion C. Brătianu, Kogălniceanu și C.A. Rosetti. Cel de al doilea a fost sacrificat ca liberal independent și nesupus voinței lui Brătianu. Rosetti, consecvent democratismului său originar, a renunțat la activitatea politică atunci cînd, la revizuirea Constituției din 1884, nu i-a fost admis dezideratul creării Colegiului unic ci s-au statuat numai trei colegii (din patru cîte fuseseră pînă atunci). Brătianu, pragmatic, se depărtase de legatul pașoptist, devenise conservator (chiar dacă la distanță de aripa conservatoare a liberalilor) și socotea că datoria sa, ca om de stat, e să creeze, instituțional și prin infrastructură, România modernă. A creat-o, în lunga lui guvernare de 12 ani (1876-1888). Dar cu cîte sacrificii, abjurări, renunțări și compromisiuri, recunoscute, odată public de la tribuna Camerei Deputaților! Rămîne faptul de neuitat că din dramatismul zbaterii acestor personalități (în primul loc al lui Ion Brătianu cel bătrîn) s-a făurit România modernă.

Aș încheia sfătindu-i încă o dată pe cititori să citească această carte de memorialistică a lui Bacalbașa. Dar numai consultînd, în paralel, învățatele note ale d-lui Tiberiu Avramescu.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Evantaie, claviaturi

PENTRU a reuni ideile de cantitate mare și de varietate, se recurge adesea la cîteva clișee de sursă metaforică: scuzabile în măsura în care acoperă un gol (evitînd perifraze mai complicate) – dar iritante prin abuz și prin prețiozitate. Cele mai multe au fost, de altfel, intens utilizate de limba de lemn oficială a deceniilor trecute: i-au aparținut acesteia nu doar implorător – ci, mai profund, prin caracterul lor ornant metaforic, euforie și convențional. Fără a vehicula explicit o ideologie, metaforele-clîșee din cîmpul bogăției și al diversității se plasau în plină utopie, în contrast evident cu realitatea. Totuși, calitatea lor de termeni „de fundal” sau „de detaliu” le face să fie, în limbajul publicistic mai ales, mai persistente decît clișeele politice. În orice caz, chiar dacă n-ar fi avut nici o utilizare propagandistică, termenii în cauză ar fi fost compromiși de combinațiile în care au apărut: cu determinanți improprii, cu superlative absurde – care reinviau sensul propriu al cuvîntului metaforizant. În limbajul publicistic – și în alte forme de comunicare influențate de el – au circulat (și, în parte, circula încă) clișeele *evantai*, *gamă*, *paletă*, *claviatură* – cu sensul de „mulțime variată (de obiecte concrete sau abstracte)”, alte clișee atenuază ideea de

varietate, sugerînd mai mult reunirea: *buchet*, *mănunchi* – sau valorizarea: *constelație*, în fine – semnificația simplă de „mulțime” e innobilată prin poeticul *noian*. În cazul lui *evantai*, sursa destul de certă a metaforei e franceza: *Lexis* (1977) înregistrează ca intrare separată cuvîntul *eventail* – cu sensul principal de „ansamblu de lucruri din aceeași categorie, oferind diversitate, posibilitate de alegere”; în franceză apare, de altfel, și sintagma „large eventail”, căreia îi corespund în română *evantai larg*, *larg evantai*. Trebuie totuși remarcat că în franceză sensul figurat pare mai specific stilului comercial și publicitar. Chiar dacă DEX-ul nu a înregistrat sensul figurat al rom. *evantai*, exemplele se găsesc cu ușurință: „largul evantai de posibilități” (*România liberă*, nr. 480, 1991, 3), „un bogat evantai de comunicări” (*Cotidianul* nr. 104, 1992, 1) etc.; în ultimul citat, proprietatea determinantului *bogat* e discutabilă. *Gama* (cu sensul figurat tot de origine franceză) e chiar mai abstractizată: „artiști... și-au dat mîna...”, oferînd numeroșilor invitați o gamă variată” (de nuduri, n.n.; *Jurnalul național*, nr. 197, 1994, 3). Citatele de dinainte de 1990 sînt mult mai pitorești prin supraalimentare și inadecvare,

arătînd o preferință pentru *paletă* („amplă paletă de manifestări”) și pentru *claviatură*: „o imensă claviatură problematică – pe cit de largă, complexă și diversă, pe atît de concret palpabilă și unanim profitabilă” (1.09.1989). Și *constelație* pare a fi fost abandonat între timp „strălucitoare constelație a faptelor”. 23.08.1989: *mănunchi* și *buchet* par însă a rezista: de la reportajul în care cineva „a relatat despre un mănunchi de fapte ale colegilor săi” (23.08.1989) – pînă la cerința ca anumiți specialiști în informații „să fie salariați conform importanței pe care o deține activitatea lor în buchetul de valori naționale” („Spionaj-contraspijonaj”, nr. 22, 1992, 1). În fine, *noian* e în plină afirmare – și merită o discuție aparte. Exemplele de mai sus par să confirme intuiția că seria de metafore discutate nu s-a abstractizat decît în parte: departe de a fi devenit simple formule neutre de indicare a cantității, cele mai multe dintre ele și-au păstrat artificialitatea, aerul de căutare inutilă a unui efect „estetic”, în contrast cu contextul.

Magda Isanos, nepoată a Greciei și fiică a Basarabiei

O PO(1)ETICĂ „a sufletului veșted” ce îmbină simbiotic un clasicism solar, firesc la nepoata „frumoasei străbune Sapho”, un impresionism modernist și vizionarism mistic și social de speță basarabeană întâlnim la Magda Isanos ce are cu adevărat „disponibilități de mare poetă” (Const. Ciopraga). Autoarea *Țării luminii* cântă ca privighetoria oarbă, după propria mărturisire, neștiind dacă soarbe cântecul sau el o soarbe (*Cânt*), își așează o mască de Prorocită gravă cu harul premonițiilor negre sau de mai simplă vrăjitoare ce apelează la mijloacele exotice ale descântecului, preferând însă figura inocentă și blândă a fiicei omului mântuită prin invocarea imaginii lui Iisus. Copleșită de o cerească spaimă și de o suferință terestră, soră cu floarea și iarba, ce are visuri vegetale, soră cu toți oamenii risipiți pe ntinsul pământului, solitară ca un Robinson, cufundată în umbre și contemplându-și imaginea din apele tulburi ca un nou Narcis, ea șoptește „cu buzele reci-fierbinți” cântece despre săraci, copii și foame sau rugă evlavioase către Creatorul suprem care-i vorbește la răndu-i din stufiguri: „Ca rugul din care a vorbit Dumnezeu/ așa arde sufletul meu. /Cred în zâne, în sfinți și minuni/ prieteni, nu-mi împlețiți cununi/ Cântecul e-n mine ca-n voi tăcerea”. Deci cântarea este, în sens heideggerian, rostire de zeu prin ființa poetului. Este, la autoarea *Țării luminii*, un blagianism de fond, însușit organic, feminizat și amestecat cu un vizionarism mistic în spiritul lui Alexei Mateevici.

Pasărea, căreia i s-a frânt de timpuriu zborul (la nici douăzeci și nouă de ani încheiați), rănită de o boală gravă la vârsta de un an și jumătate (poliomielită), ea a scos un cântec sincer, organic, dur pe alocuri, dar mereu înfrăgezit de sufletu-i împrietenit cu natura și naturalul. Născută la Iași în ziua de 20 aprilie 1916, Magda Isanos se mută cu familia în Basarabia, unde părinții ei Mihail Isanos și Elizabeta Bălan ocupă posturile de medici la spitalul din Costiujeni. Primele poezii le publică în revista *Licuria* a liceului Eparhial de fete din Chișinău, în cadrul căruia ia ființă Societatea culturală „Julia Hasdeu”. A publicat cele mai multe poezii în *Insemnări ieșene* și *Viața Basarabiei*, opera sa ilustrând elocvent punctele-cheie ale programului cultural și estetic al acestei din urmă reviste. În toamna anului 1934 se înscrie la Facultatea de litere și Filosofie din Iași, preferând mai apoi Facultatea de drept, după care practică avocatura la Baroul ieșean. A fost căsătorită cu scriitorul Eusebiu Camilar. A participat la ședințele Societății „Noua Junime”, al cărei fondator a fost George Călinescu. Moare, la București, în ziua de 17 noiembrie 1944, după ce și-a tipărit la Iași, în 1943, volumul de debut *Poezii*. În 1945 îi apare volumul *Cântarea munților*, iar în 1946 *Țara luminii*.

Cu toate că aparține strălucitei perioade interbelice, poezia Magdei Isanos este, datorită și indiscutabilei mărci basarabene a vizionarismului ei social, o poezie de început de secol cu falfăiri agitate de drapele și

aprinderi de sfeșnice, cu strigăte de groază și sunete chemătoare de goarne, cu mâini întinse peste ruine și morminte, cu incendieri de zări, cu galopări tropotitare, cu sulii ridicate la ceruri, cu oameni porniți „după pilda șuvoaielor revărsate”. O astfel de viziune intens colorată social, halucinatorie, spectaculoasă, alegorică, culminează bineînțeles în invocarea imperativă a fantomei mântuitorului: „Profetul tânăr ședea-n gloată trist/ Și pe nisip scria îngândurat” (*După Scriptură*). „Dacă ai fost un lan m-ai fi cosit/ De dimineată până-n asfințit/ Și-n mers domol pe care m-ai fi dus/ Să mă preseri în ieslea lui Iisus”. sau cu chipul substanțat al lui Dumnezeu, multifarm, ubicuu, ascuns în lucruri, plante și ființe: „Ne-nchinam pământului=Dumnezeu/ care ne trimitea puterea și somnul său” (*Țara luminii*). „Uneori Dumnezeu/ se făcea porumbel și-mi intra în casă” (*Am fost departe de oameni*).

Poezia Magdei Isanos nu se limitează însă la o dimensiune socială monocromă, la „O cântare de laudă și naivă mirare”, la bucuria fragedă că este printre pomii și turmele ocrotite-n poala albastră a Creatorului, la „beția de lumină”, trăită extatic și exteriorizată patetic, la mișcările de rugăciune și adorare a tot ce este divin pe care le întrevede în lucruri. E adevărat, proeminența viziunii panteiste se impune cu putere atât de mare încât în mijlocul florilor poeta distinge ochiul lui Dumnezeu, bolnav de vis și mereu deschis. Este indiscutabil, apoi, că lirica de acuități senzoriale este tipic feminină, recurând și la formele caracteristice acestora (rugă,

invocație, blestem, cântare imnică, „liniștită”, solară, formule de adresare maternă tandră ocrotitoare). Fluxul vital se mișcă - blagian - în sângele ancestral „ca un val domol și plin”, înfrăgezindu-l și ridicându-l la culmile beatitudinii: „Din creștet până-n sprintenul călcăi/ simt viața ca un val domol și plin, a cărui spumă spulberă spre sân/ o bucurie fără de teme”. Starea de fericire deplină pătrunde în toate manifestările naturii, în cheia unui panpsihism general: „Simțeam cum se infioară sub picior/ pământul umed, fecundat de soare”.

Pădurea apare, într-o imagine lirică memorabilă, ca un domeniu al divinității: „Primăvara-n pădure văzui/ cum trecea Dumnezeu cu cetele lui/ și-aprindea în fiecare mugur un fir/de lumină, ca un safir.// Plecarea sevelor murmurătoare/ și-nțelnirea lor cu puterea din soare/ într-o dimineată, după zăpadă, /fiecare frunză-ncepea să vadă.// Apoi orice lucru părea/plin de rouă și sărutat de stea/ în noaptea care ne ținea ca pe toate/plantele ne-nflorite, neclătinate” (*În pădure*).

Totuși, „sufletul fraged” al Poetei părasește albia candorilor primordiale, epifaniilor, sau a izbucnirilor incendiare, mutându-se adesea în cea, mai sinuoasă, a spaimelor existențiale, a revelațiilor abisurilor lăuntrice și a morții, visurile vegetale, panteiste schimbându-se cu viziunile halucinatorii, iar bucuriile simple ale unui „sunt” inocent, sentimentul că „în toate prea multă-i lumină” sunt substituite prin sentimentul răvășitor al mării treceri și risipe umane, care o transformă pe autoarea *Țării luminii* într-o

elegiacă de înaltă marcă. Ritmurile ființei sunt racordate acum la cele ale cosmosului, poeta auzind acum, cu aceeași acuitate senzorială, foșnetul trenei morții, lucrarea „soarelui negativ” al descompunerii, sunetele căderii generale ale oștilor, copiilor, fructelor, frunzelor. Tabloul apocalipsului este conturat cu o densă pastă expresionistă: „Numai omul, printre toate pășind,/ auzea îngerii morții cântând un colind:/ viermii în sânul rodiilor mari/ oștile de omizi și de cari,/ furnicile și muștele istete/ în soarele descompunerii dându-și binețe/trena morții foșnind erau ele/ mantia ei cu ibiși și asfodele.../Un nour cuprindea capul meduzei,/ răsul hidos, fără petala buzei,/ era mut și-auzit în toate/ Degetul uscat părea măsura că bate.../ Și-n vremea asta îngerii cântau:/ pentru moarte ființele farmec au./ Pentru secerișurile morții,/ în fiecă zi tragem sorții./ Lanurile blând clătinate-n amurg,/ oștile și copiii spre dansa curg,/ fructele cad, frunzele-n vânt s-aruncă -/fără poruncă, fără poruncă”. (*Îngerii morții*). Lirismul Magdei Isanos este, în fond, un panlirism cu mijloace diverse și stări contrarii, patetismul exterior nedisimulând, așa cum observa și Constantin Ciopraga, „anxietățile, răsucirile, spaimile: rostirea ei nefiind atât feminină cât aspră, energică, cu un aer masculin” (a se vedea prefața la vol. *Cântarea munților*, 1988).

Ca la Blaga, dar fără substanța metafizică a viziunilor lui, Magda Isanos resacralizează lumea, o pune la loc, retrăgându-se în timpuri imemoriale, taînd din beznă prima stea, ca și omul primordial „fără timp și fără vină”.

Mihai Cimpoi

TOMIS

„VÂNTURILE, VALURILE” - de orice fel - nu reușesc să facă să se scufunde revista *Tomis* din Constanța. Elementul de continuitate îl reprezintă prozatorul Constantin Novac, redactor șef, și poetul Nicolae Motoc, redactor șef adjunct, care nu s-au lăsat niciodată tentați de alte posturi (fie ele și din București) și nici copleșiți de deznădejde în momentele dificile. Primul număr din acest an al revistei se remarcă prin ținuta sa intelectuală, prin refuzul de a face - ca alte publicații - concesii spiritului comercial. Ceea ce nu înseamnă că din paginile sale lipsesc punctele de atracție.

„Tomis” are șapte vieți în pieptu-i de aramă

Cu binecunoscutul său farmec, de individualist incorigibil, răsfățat, ursuz, incapabil să înțeleagă ce înțelege toată lumea, Constantin Novac povestește, la rubrica sa *Stări de spirit*, ce a aflat de la un lucrător de la salubritate: „că noi, românii, avem cel mai murdar gunoi din lume”. Tot Constantin Novac semnează o proză memorialistică (genul său predilect) intitulată *Viața la țară*, subtilă și plină de umor.

Dintre eseurile (numeroase) incluse în acest număr se distinge *Imageria păgână și criza societății moderne* de Dan Persa, care cuprinde idei îndrăznețe: „Genurile rock ale deceniului nouă își trag ideatica din epoca industrială, care dezagregă conținutul uman și lumea înconjurătoare, într-o cursă fulminantă, ce dezagregă conștiința și pare scăpată de sub control, irațională. Hard-ul (rock-ul „greu”, ce își asumă sensul de „întunecat”, rock-ul sonorităților dure, apăsătoare), speed (rock-ul vitezei, al motoarelor, carburanților, focului), thrash (rock-ul furiei și schingiurii, al urii,

distrucției, anarhiei) - toate se intersectează cu demonismul, cu ritualurile sabbatice, cu slujbele diabolice”.

Doina Jela, publicistă foarte activă, îi adresează de data aceasta o întrebare provocatoare lui Gheorghe Grigurcu: „Credeti că este posibil ca peste câțiva ani în România o stradă să poarte numele lui Nicolae Ceaușescu?” Gheorghe Grigurcu răspunde... Dar vă lăsăm pe dv., stimați cititori, să descoperiți singuri răspunsul, cumpărând, bineînțeles, revista *Tomis*.

Din sumarul acestui număr lipsesc (de ce?) notele inteligente și sarcastice ale lui Nicolae Motoc, care este prezent doar prin... Stela Motoc. Traducătoare competentă și exigentă cu sine, Stela Motoc semnează versiunea românească (impecabilă) a unei povestiri SF de Ray Bradbury.

Sunt și texte mai puțin atractive sau de-a dreptul plicticoase (cum este bombasticul articol omagial, *De-a pururi, Eminescu de Romeo Cătuneanu*, publicat chiar pe prima pagină), dar, în general, revista se citește cu interes și plăcere. (Alex. Ștefănescu.)

Ce ascunde frivolitatea?

ÎN NR. 5 al „României literare” am citit „punerea la punct” pe care Eduard Mezincescu a publicat-o, referindu-se la colajul meu „INTOXICATORII. TEHNOLOGIA MANIPULĂRII (I)” (nr. 3). Replica aceasta este un „model” pentru subiectul investigației noastre. Mulțumim din inimă... De ce? Fiindcă pe un spațiu relativ mic, de revistă, apar câteva din procedeele clasice ale dezinformării prin intoxicare, deci ale manipulării cititorului. Titlul capitolului în care m-am referit (nr. 3/1994) la *Ed. M.* exprimă clar și precis care este scopul acestuia: „CINE l-a predat (CUI) pe Mareșalul Antonescu?” Incriminam o așa-zisă poveste culeasă, cândva, de *Ed. M.* și reproducem, pentru a doua oară, un document inatacabil, descoperit relativ recent în arhiva lui Stalin, de fapt un raport întocmit de cei doi generali sovietici care s-au deplasat anume la București, în 31 august 1944, pentru a-l „prelua” pe Mareșalul Antonescu din mâna comuniștilor autohtoni. Deși cu textul sovietic în față, consecvent unui consacrat procedeu al manipulatorilor din toate țările, oponentul nu contestă în nici un fel documentul, doar că se prefăce a nu-i fi... reținut datele esențiale: 1. Generalii - locotenenți Susaikov și Tevcenkov s-au deplasat la București (complet eliberat de către Armata Română la data aceea) din ordin, ca „să clarifice unde se află mareșalul Antonescu și, dacă îl descoperă, să-l ia sub paza noastră” - sovietică; data deplasării și a găsirii lui Ion Antonescu în Vatra Luminoasă, captiv - din 23/24 august - în casa clandestină a comuniștilor, apare în document: 31 august 1944; cei doi generali, plus al treilea general, Comandantul comendurii sovietice din București, însoțiți de 40 (!) soldați și ofițeri ai Armatei Roșii, și trei comuniști din grupul de pază - de până atunci, l-au dus pe mareșal, la orele 17, la punctul de comandă al Armatei 53, unde a rămas peste noapte; în dimineața de 1 septembrie 1944 a ajuns la punctul de comandă al Frontului 2 ucrainean, așadar acolo unde se stabilise mareșalul Malinovski; a treia zi - certifică documentul - Susaikov și Tevcenkov întocmesc (2 septembrie 1944) raportul către Stalin, specificându-se precis și locul în care a fost redactat: Moscova. Recapitulând, deci, 31 august - sosirea la

București, preluarea mareșalului, transportarea la comandamentul Armatei 53 (după-amiaza); 1 septembrie - prizonierul și însoțitorii săi ajung la punctul de comandă al Frontului 2 ucrainean unde-i prezent, poate, Malinovski; 2 septembrie - Ion Antonescu, Susaikov, Tevcenkov au ajuns la Moscova, acolo se întocmește raportul...

Dar ce zice *Ed. M.* în mai 1991, după ce citește documentul reprodus de mine din „Magazin Istoric” (descoperirea acestuia aparținându-i integral doamnei Florentina Dolghin, care l-a găsit semnalat, la Moscova, în revista „Voennoistoriceski jurnal”, după trei popasuri în capitala U.R.S.S.): „Din documentul sovietic citat de Mihai Stoian nu rezultă la ce dată au fost expediți (subl. ns.) în URSS Ion Antonescu și alți foști demnitari români, arestați la 23 august 1944.” De regulă mi-e milă de orbi, însă nu de „orbii ideologici”, interesați! Falsul e evident, tipic pentru practicienii intoxicației. De ce va fi avut nevoie *Ed. M.* atunci, de această bruscă orbire (scăpare din vedere)? Simplu. Pentru că, în căruța afirmației anterioare, pune în circulație o „poveste” greu de crezut și, mai ales, imposibil de dovedit: „De la generalul Emilian Ionescu (fost aghiotant regal) știu însă că a asistat (subl. ns.) la un dejun la cartierul general al lui Malinovski, instalat la conacul Negroponte de la Afumați - câțiva km de la bariera Colentina - la care Ion Antonescu era «oaspete de onoare», așezat la dreapta amabilei gazde. Aceasta pare să situeze expedierea lui Ion Antonescu la Moscova după întoarcerea (subl. ns.) regelui Mihai I din refugiul de la Dobrița.” În sfârșit, rostul *ablepsiei* (*Ed. M.* și-a susținut teza - în 1938, la Cluj - în cadrul Facultății de Medicină a Universității „Regele Ferdinand I”) reiese cu prisosință: se creează impresia că un aghiotant regal îl însoțise pe Antonescu în faza predării către sovietici, bref, Regele ar fi supravizitat „transferul”... De fapt, așa cum am mai scris, Mihai I nu a revenit în București mai devreme de 10 septembrie, și nici generalul Emilian Ionescu (vezi cartea sa „Contemporan cu veacul XX - Editura Militară, 1983), nu arată altceva decât că reîntoarcerea în capitală are loc în 12/13 septembrie; aghiotantul regal nu spune, însă, *nimic* despre ceea ce „depune mărturie” astăzi *Ed. M.*, pe temeiul unor însemnări PROPRII, neverificabile în

vreun fel, nerelevante, decât, poate, pentru „construcțiile” imaginare ale aceluia care, crede, că astfel poate nega, fie și tangențial, un DOCUMENT cu valoare istorică, de necontestat! Nici pomeneală de predarea lui Ion Antonescu abia la Comandamentul Frontului 2 ucrainean, de vreme ce raportul întocmit la 2 septembrie 1944, la Moscova, lămurește deplin și detaliat totul. Și ce vrea să însemne „detaliul” cu „predarea în mâinile contrainformației sovietice”, când generalul Tevcenkov nu era decât... comisarul politic al întregului Front 2 ucrainean, egal - cel puțin - în putere cu Malinovski, și care fusese prezent în București, prin Vatra Luminoasă...

Totuși, să vedem ce transcrie - din caietele proprii - cel care dă „Replica”: „10.09.60/ Trebuie neapărat să-l vizitez pe generalul Emilian Ionescu, peste 10-15 zile, când va părăsi spitalul, ca să continui să sistematizez unele din subiectele abordate în discuția de ieri (când au și făcut cunoștință). Așa, de pildă, întâlnirea lui Malinoschi cu Antonescu, la conacul Negroponte de la Afumați, unde se instalase comandamentul sovietic și unde a fost adus Antonescu, probabil pe la 27 sau 29 august, ca să fie predat contrainformației sovietice (subl. ns.). Malinovski, care știa bineșor românește, l-a primit cu toată deferența, dar l-a întrebat pe Antonescu: «Bine, bine, domnule Mareșal, înțeleg să vă fi angajat până la Nistru, dar de ce ați mers cu nemții până mai departe?!» La care Antonescu a replicat că în discuțiile avute cu Führerul, acesta a cerut ca Armata română să țină pasul cu aliații germani, cunoscând că drumul la Cluj trece prin Moscova.” Toate bune și frumoase, doar că generalul Emilian Ionescu se afla și în 27 sau 29 august la Dobrița, alături de Suveran, și la 1-2 septembrie, când Antonescu a fost transportat la Moscova, pe semne pe calea aerului, avându-se în vedere intervalul scurt al deplasării (a se reciti cartea lui Em. Ionescu, capitolul „Dobrița”, pag. 186-195). Dacă ar fi să acceptăm „scena” cu... oaspetele de onoare așezat la dreapta lui Malinovski-cel-deferent, atunci de ce *Ed. M.* (care, ca ilegalist comunist, nici n-o fi făcut armata, ori o fi făcut-o ca medic militar?) își îngăduie să afirme în cartea sa - „model” al genului! - „Mareșalul Antonescu și catastrofa României” (Edit. Artemis, 1993), contrazicându-l pe

mareșalul sovietic: „Ideea obsesivă că teritoriile pierdute fără luptă și fără vărsare de sânge în 1940, trebuiau recâștigate cu luptă și cu vărsarea sângelui ostașilor români aparținea unui militar încorsetat într-o mentalitate îngustă și perimată de castă, pentru care jertfele omenești și pierderile materiale pricinuite de război pot fi compensate cu frunze de lauri și bronzuri instalate în piețele publice. Și, desigur, cu benzi mai late de ceapraz auriu la epoleți, stea monumentală și baston de mareșal” (pag. 46). Fără doar și poate, *Ed. M.* îl confundă pe Antonescu cu Stalin (lauri, frunze, stea monumentală), căci armata română avea pe atunci trese, nu stele! Și, în aceeași capodoperă a dezinformării, autorul reia „ideea” dragă lui, potrivit căreia dacă Mareșalul s-ar fi oprit la Nistru, soarta României ar fi fost alta. Intox. Orice plutonier știe că o armată în atac nu se oprește, niciodată, în loc (doar pe hartă poți să „desenezi” o asemenea... oprire, echivalentă din punct de vedere militar cu o sinucidere colectivă). Mai de curând, fosta mână dreaptă a Anei Pauker la Ministerul Afacerilor Externe, sub domnia căreia floarea diplomatiei românești a fost, pur și simplu, decimată, rostea în plină emisiune T.V. („Veniți cu noi...”): „(Antonescu) Era un mareșal depășit din punct de vedere profesional”. Doamne Dumnezeule!...

Și încă ceva: scăpări (regretabile) pot fi găsite în aproape orice text (ceea ce nu-i o scuză pentru neglijență). Dar atunci când o asemenea imperfecțiune este proiectată voit, hipertrofiat, în ochiul cititorului, scoțând-o în prim-planul atenției, separat de text, este tot un procedeu „intoxicator”, adică insul, autorul, e un prăpădit de ignorant, nu mai are nici un sens să judecăm lucrurile, să vedem dacă spune adevărul sau minte. De altfel, „Replica” e plină de asemenea „șmecherii” frivole, ca și alte producțiuni ale lui *Ed. M.* Iată cum se scrie punerea la punct: „Dl. Mihai Stoian a inclus în *calculele sale polemice* (subl. ns.)...” De unde își ia dreptul *Ed. M.* să insinueze că ar fi vorba de niște „calcule”? De ce natură? Cu ce scop ascuns? Și de ce afirmă fără să dea amănunte, fără să explice acuzația „strecurată” după binecunoscutul procedeu căruia i-am putea spune „patinaj artistic” cu figuri în text... Sau: cum își permite dumnealui să mă zeflemisească absolut gratuit: „Îmi pare rău că trebuie să-l deziluzionez pe *ilustrul* meu preopinent...” Am subliniat „ilustrul”, dar nici „îmi pare rău” nu-i altceva decât o ironie, discreditarea voită, printr-o tehnică joasă, a adversarului, ca să nu mai amintesc de îndărătnicia cu care *Ed. M.* continuă să susțină că informația dumnealui, cu Antonescu oaspete la Malinovski, în prezența la masă a aghiotantului regal care i-a împărtășit schimbul de replici al celor doi mareșali (în chestiunea cu trecerea Nistrului) „este controlabilă”. Cum să fie când datele sunt infirmate categoric de Raportul din 2 septembrie (Moscova), de spusele generalului Emilian Ionescu (tipărite), acesta decedând între timp? Ca să folosesc și eu procedul dumnealui, îi atrag atenția subtilului *dr. Ed. M.* că nu i-am fost „preopinent”, deoarece nu ne-am confruntat niciodată direct, față în față. Cel mult coabităm în casele B.A.R.-ului, fiecare cu *cât* (și *ce*) a avut de spus. Aici, nopțile, ne batem, probabil, în fișe, de aceea și transcriu titlurile a vreo două, trei broșuri semnate *Ed. M.* (cu numele întreg): „Grecia în ghearele imperialismului”, 1947 și 1948, adică și ediție în limba maghiară, 112 pagini; „O vizită istorică. Conducătorii poporului sovietic în India” - text prescurtat al conferinței expuse la Casa Prieteniei Româno-Sovietice, 1956, 22 pagini; „Grafica sovietică” - în colaborare... și *ejusdem farinae*. Într-adevăr, nu sunt ilustru! Voltaire credea că „Natura ne-a făcut frivoli pentru a ne consola asupra nimicniciei noastre.”

Mihai Stoian

Vasile Baghiu

Pereții din spitalul acestei provincii

Pereții din spitalul acestei provincii sînt fără capăt, eu nu mai am lacrimi deși n-am plîns niciodată, ei sînt ființe umane, exemplare ale speciei, ei trec înainte, înainte, nepăsători. Popoare de păsări terorizînd popoare de pești, lebede mîncate în vremuri cu pîduchi și foame, gîtul prîntesei ca un gît al vreunei zburătoare din astea, alungit ca în tablourile lui Modigliani, ordine scurte, răstite, tropăitul bocancilor noaptea, aprinzi lumina, te uiți la ceas, primăvara înaintea îngheșuind petele de zăpadă, e totul o bucurie, o petrecere, un dezmăț, am văzut ieri o geantă cu instrumente medicale uitată deschisă pe o banchetă într-un

autobuz, e timpul, mă-ntorc de la sindrofii aglomerate unde poți dormita cu un pahar în mînă ceasuri întregi fără să te bage în seamă careva, o piesă lirică strepezindu-ți dinții, o fată cîrlionțată cocoțată pe gard, sînge, praf, mirosenii, moartea ca un capitol al vieții, liniștea, funeraliile, uitarea.

În dimineața asta, înainte

În dimineața asta, înainte de ziuă, aud ciinele din mine care se răzvrătesc, am rămas să scriu, i-am lăsat pe ei să bea vinul și să iubească femeile, unuia îi tremurau mîinile și picioarele dar nu se dădea înapoi de la chefuri, și să mă aplec asupra viitorului care-i într-o ripă, și să șoptesc singur prin casă ca un bătrîn deprins cu singurătatea, nu fac două parale toate cărțile dacă

îți tremură mîinile și dacă te sfredește ulcerul, spunea el cînd era tînr și avea o mustață șoricească, răsucită a la Salvador Dali, care se laudă în „La vie secrète...” că i-a plăcut să urineze în pat pînă la zece ani, că a văzut în uter culorile, și să mă aplec asupra viitorului, dar nu-i decît o fîntînă, domnule, părăsită și asta, așa este, dar mergem mai departe, ca în poveste.

JURNALUL DE RĂZBOI AL UNUI OFIȚER

Am primit de curind la redacție un fax din Franța, din partea dlui Mugur Valahu. Domnia-sa ne-a oferit spre publicare jurnalul său de război de pe frontul de răsărit. Sint pagini inedite care așteaptă de mai bine de 50 de ani să vadă lumina tiparului. Ceea ce e tulburător – autorul acestui jurnal uitase cu desăvîrșire de existența lui. Se va vedea din ce motive. În 1992, carnetul cu însemnările sale de război îl ajunge din urmă, pe Coasta de Azur, unde locuiește și în prezent. Sint mărturii scrise fără intenția de a fi publicate. În intenția tinărului sublocotenent de 21 de ani, însemnările sale de pe front se adresau părinților și logodnicei sale. Experiența de pe front a tinărului sublocotenent e consemnată uneori minuțios, alteori în fugă. Rănit în luptele de la Odesa, scapă cu viață ca prin minune. I se amputează un braț și este trimis în țară. Avea să afle, mai tirziu, că numele său apăruse pe prima pagină a ziarului *Universal* în numărul din 1 septembrie 1941 pe lista ofițerilor căzuți pentru patrie. Împreună cu jurnalul său, pe care l-am reproduș întocmai, respectînd chiar și scăpările de ortografie ale autorului, dl Valahu ne-a expediat și o scurtă autopenzentare. Am considerat util să publicăm și aceste note biografice. Pe de o parte pentru a vă oferi o imagine a autorului, iar pe de alta din pricină că biografia ni se pare și ea tulburătoare. După război, mai precis în 1948, dl Valahu părăsește clandestin România. În străinătate are o viață aventuroasă. În calitate de corespondent de presă a ajuns în Congo, Angola, Mozambic și în Africa de Sud. A condus, timp de șase ani, un post de radio clandestin „România Viitoare” care emitea de la Atena. În 1978, la Madrid, i se oferă un post de ministru dacă acceptă să se întoarcă în țară și, evident, să coopereze cu regimul. Cetățean american din 1962, dl Valahu e căsătorit cu o belgiancă și are cinci copii stabiliți în Statele Unite. În acest număr începem publicarea jurnalului sau cu convingerea că vă oferim un document tulburător, nelipsit de însușiri literare.

Cristian Teodorescu

**CARNETUL PLUTONULUI 4 DIN
ESCADRONUL DE PUȘCĂ
MITRALIERĂ și al GRUPULUI DE
COMANDĂ al DIVIZIONULUI 2 -
REGIMENTUL 3 ROȘIORI - TURNU
SEVERIN, TRANSFERAT DE LA
CHIȘINĂU DUPĂ PIERDEREA
BASĂRABIEI ÎN Iunie 1940**

CDT.SUB-LOCOTENENT MUGUR
VALAHU

ACEST JURNAL DE RĂSBOI a fost găsit de fratele meu, OLTEA, printre actele și scrisorile mele lăsate în casa părintească în ziua în care părăsind țara în primăvara anului 1948, am preferat căile necunoscute ale exilului, vieții în patria spurcată de Ruși și de slujnicarii lor venetici sau trădători de neam ; viață care s'ar fi încheiat fără doar și poate, în temnițele deschise de acești neoameni. Acest carnet mi-a căzut în mână, în Noiembrie 1992, adică după o jumătate de veac, aici pe Coasta de Azur, în Franța unde mă aflu, provocându-mi odată cu o surpriză rară, momente neașteptate de frământare psihologică.

Într-adevăr, nici părinții mei când trăiau încă și nici cei doi frați rămași în viață nu mi-au pomenit de existența acestui jurnal și dacă cineva m-ar fi întrebat sau m-ar fi schingiuit ca să mărturisesc că scrisesem aceste însemnări pe front, ași fi răspuns categoric și cu toată sinceritatea, că din păcate n-am avut această idee care azi mi se pare nu numai utilă ca mărturie dar chiar providențială. În mod inexplicabil azi, îmi dau seama că uitasem cu desăvârșire nu numai de existența acestui prețios carnet dar mai ales de faptul că l-am scris eu, sub-locotenent la 21 de ani abia, în clipe în care orice combatant avea obligații și preocupări mult mai importante decât acelea de a scrie, zi de zi, un adevărat jurnal de război.

Prin publicarea atât de târzie a acestor însemnări, vreau să eternizez memoria admirabililor mei părinți care din patriotism curat, au pierdut în acest rășboi evitabil poate dar catastrofal pentru noi Români, fiul lor de 27 ani, el

unui general de intențență, de „ată” cum îi numim noi în termeni cazoni. Erau la același liceu cu mine, la Mihai Viteazul. Eu de 10 ani intram în clasa I-a, ei treceau bacalaureatul. Diferență de 7-8 ani între mine și ei, dar amândoi sublocotenenți încă. Ne cunoșteam vag din București dar am devenit prieten cu ei, la sosirea mea în Mai, la regiment, când am fost concentrat. N-am plecat cu eșalonul nr. 1 și deci cu acești prieteni, acum trei zile și mă simt cam prost separat de ei și de plutonul instruit de mine. Ne vom revedea însă la debarcare în Moldova, pe Prut, curând. După două zile și două nopți de muncă intensă, fără să fi putut pune capul pe pernă, am reușit să dorm convenabil în compartimentul meu. Oricât ași fi eu de sociabil și prietenos, îmi vine greu deocamdată să mă apropiez de cei din tren, cei 2 sublocotenenți de carieră și de maiorul Cârje, în vârstă de vreo 50 de ani cred, dar cu părul alb, ca neaua. Poate pentru că nu sunt prea bine dispus, dar până la urmă mă voi acomoda eu. Nu prea sunt încântat să fiu aghiotantul maiorului Cârje dar îmi pare nespus de bine că n-am rămas la partea sedentară, cum vroia Lt.Colonelul Lungu. Sunt fericit că rămân aproape de plutonul meu și de camarazii mei de escadron și că ne vom revedea la debarcare. Tu R și ai mei nu m-ați aprobat probabil în decizia mea de a nu rămâne în garnizoană la Turnu Severin. Nu puteam să accept această favoare când oamenii mei și camarazii buni pleacă pe front. Eu nu sunt omul indiferent și calm care să stea la adăpost în spatele frontului, așteptând cu brațele încrucișate, fapte și evenimente care clintesc și stâncile din loc.

În fine ți-am auzit vocea la telefon, alaltăieri, la Buziaș, înainte de a mă imbarca. Aproape că o uitasem. Vocea ta mi s-a părut cam rece. Nu păreai prea mișcată de parcă ne-am fi despărțit de câteva minute și nu de 30 de zile. Îmi vei spune că eu nu te înțeleg pe tine întotdeauna și că trebuia să mă încurajezi, dându-mi senzația că nu ești îngrijorată sau neliniștită din cauza plecării mele pe front. Eu nu cred că așa se stimulează un om, cu calmul pe care l-ai arătat tu.

E ora 8 dimineata. De eri de la pranz sunt ofiter de serviciu pe tren. Mi-am terminat dichisul toaletei. M-am ras cu apa calda si m-am schimbat. Ma pun pe scris. Dintr-un vagon alaturat aud ptefonul unuia din soldati. O melodie veche, nemteasca, mi se pare. Doamna colonel masoara de vreo jumata de ora, cu pasi nervosi lungimea coridorului. Din cand in cand, trecand prin fata compartimentului meu, imi arunca cate o privire, parca aprobatoare. Eu scriu dar cui si pentru ce, caci am impresia ca a trecut vremea cand te interesa tot ce spuneam, tot ce faceam.

24 Iulie 1941; 8,30 seara

SUNTEM în gară la Sighișoara de mai bine de-un ceas. Vom fi la Brașov înainte de a se insera, îmi spune maiorul Cârje. Schimbăm de garnitură și probabil și de locomotivă, pornind spre Moldova prin Ploiești. Mi-am trecut ziua inspectând grupul meu de comandă: oamenii, materialul și caii. Adăpoi, ovăz...

Nevasta colonelului a pus mâna pe mine așeară ca să fiu al patrulea la un poker cu bărbatul ei și cu maiorul Cârje. Copiii dormeau. Ași vrea să-ți telefoniez de la Brașov sau de la Ploiești, dacă am vreme. Colonelul îmi spune că vom intra în Basarabia călare și că vom trece Nistrul pe la sfârșitul lunii.

Mi-e dor de voi toți, de București. Sunt fericit că-mi regăsesc plutonul la debarcarea din convoi și că voi face drumul călare împreună cu camarazii mei de escadron, Fufu, Calangiu și Jilică, acest căpitan „monocul” dar care pare să știe mult la mine. Mă simt alt om în compania lui. Pokeriști inversunați dar care-mi datorează bani, încă din Bacova, unde eram nedespărțiți o lună întreagă. Am depus prin regiment o parte din solda la CEC. 9 mii de lei și ceva.

25 Iulie 1941; 7,30 seara

N-AM PUTUT scrie un rând azi. Am fost prea ocupat la Braşov cu transbordarea unor unităţi în alte vagoane legate acolo. În acest moment plecăm spre Moldova, prin Teleajen. Nevasta colonelului şi copiii lor ne-au părăsit la Braşov. Am reuşit totuşi să scriu două cărţi postale, adineaori.

26 Iulie 1941; 6 dimineața

NE APROPIEM de gara Boboc deci nu
mai avem mult până la locul de debarcare
dacă nu survin alte ordine, între timp.
Eri în gară la Predeal, am dat peste
Sandu Danielopol, Ina Nasta, nevastă-sa
și Marie Jeanne Priboi. Au venit toți trei
în vagonul meu și am vorbit de toate și de
nimic, un ceas și mai bine. La plecare,
mi-au adus prăjituri, bomboane și...
brânză. Ina își cerea iertare : „Iartă-mă
știu că brânza e ceva foarte prozaic dar
asemenea momente e foarte necesară”.
Cred că n-avea de ce să regrete pentru că
eu apreciam și gestul ei și „prozaica
brânză”, ținând seama de lista de
mâncăruri de la popota noastră, listă
întepănită între ciorbe, fasole și cartofi.
Una din scrisori am trimis-o printr-un
controlor de la CFR. Regret teribil cele
scrise... Mă tem c-am fost cam dur cu
tine. O să încerc să te impac dar cum, nu
știu.

**26 Iulie 1941; orele 6
după amiază**

BOGDĂNEȘTI.

28 iulie 1941

N-AM PUTUT scrie la Bogdănești. E ora 7 seara și am ajuns cu eșalonul la Zorleni, lângă Bârlad, pe Prut, unde am debarcat cele două escadroane și grupurile de comandă. Din Zorleni, pornim călări în Basarabia unde după câte aflu, Rușii sunt în retragere, după lupte grele. Mi-am făcut legătura telefonică cu brigada și cu celelalte escadroane și mi-am regăsit plutonul meu. La Zorleni, mă aștepta fosta mea ordonanță de la Bacova cu o masă pregătită de el. Rinichi de purcel și pui fript. Am împărțit această masă cu Fufu, Friebe și cu căpitanul Ionescu, mâncând oți cu o lăcomie sălbatecă de canibali. Îmi va rămâne întipărită în minte această masă de scânduri, șubredă cu o singură farfurie și o mămăligă fierbinte și câteva cepe verzi. Un sat de o sărăcie rar întâlnită până acum. M-am culcat în furgonul-căruță al divizionului și am dormit buștean pe o „saltea” de frânghii de conovât, până la 7 dimineața. Când m-am trezit... surpriză, adică vorba vine surpriză. Într-o oră trebuie să fim gata, călări. Plecăm spre Nistru, spre Cetatea Albă. Masa de prânz a fost „o masă de înfrățire”, cum spunea căpitanul Ionescu, eu fiind invitatul lor, aghiotant al divizionului și fost comandant al

OMÂN DE PE FRONTUL DE RĂSĂRIT

onului 4 PM. Cpt. Ionescu pare să mult la mine și pot spune că nu face pas fără să mă cheme lângă el. S-a terminat pleacă călare. S-a terminat pleacă din tren. Avem de parcurs circa 40 km. Marș de noapte, nu prea întător. La Zorleni, un cismar mi-a arătat al doilea rând de tâlpi, la cisme ca nu rămâi... desculț pe undeva prin apă. Drum fără sfârșit, alături de tanul Ionescu, o bună parte din el. În timpul parcurșului, l-am făcut într-o secție oboșitoare de-a lungul coloanei. Se întindea pe 4 km. Noapte cu lună mai mult pe întinerie pentru că norii opereau neconținut. Mai vorbind, mai gând, mai visând la tine, am ajuns în Bogdănești când se crăpa de ziua. La Bogdănești, am făcut o haltă și am mâncat cu toții, oameni și cai. Sticla de apă pe care o aveam cu mine, a făcut unii pe drum, trăgând o dușcă din apă când eu, Jilică și Fufu. Am mâncat adăpoiul și ovăzul cailor la 6 dimineața când m-am culcat în școala de la pe jumătate distrusă de război.

N-am timp și nici loc convenabil să dorm, prea mult. E suficient să spun că am stat a fost evacuat de Ruși, acum o săptămână, după lupte crâncene, la care am luat parte regimentul Mihai Viteaz, din București și l Artillerie Grăniceri. Am trăit un episod foarte trist, de război chiar. În cimitirul satului, plin de morminte proaspete, unul dintre ei a dat peste mormântul propriului tată, din regimentul de Grăniceri, război aici, cu câteva zile înainte. Am vădit ordinul să plecăm din Bogdănești dimineața deci de ziua mea. Nimeni nu știe că împlinesc 21 de ani, mâine. Am avut curajul să spun că am 21 de ani și am sub comanda mea oameni de 30 ani. Prima haltă va fi la Cosinești.

29 Iulie 1941 ; orele 4 până amiază

AM PLECAT din Bogdănești, de pe frontul, așară și după un marș greu și de plictisitor, cu opriri pentru a găsi drumul cel mai bun, am ajuns dimineața la orele 8, la cel de-al treilea cantonament, adică a doua etapă a la frontiera Nistrului, la Sărata Nouă. De-aici mai avem încă 50 de km, până la Nistru, îmi spune maiorul Cârje, fiind de la postul de comandă al regimentului. E mult ca probabil că îi vom fi chiar în noaptea asta. Atât trupa cât și ofițerii suntem extrem de oboșiți. Am făcut toate marșurile noaptea, pe un drum des ca nisipul. Parcă am fi fost în țara. De la 5 dimineața până acum, la 5 după amiază, am încercat să dormesc, fără nici o șansă însă. Am găsit o canapea, în curtea unei case, o canapea răsită, fără picioare, desfundată. Am așezat-o la umbră, în curte căci casa era război dărâmată. Satul a fost distrus de război au trecut Hunii și Tătarii acum 100 de ani. Rușii au luat absolut tot ce puteam căra. N-au lăsat decât apa din bănci. De câteva ceasuri mă bâzâie neconținut muștele. Mi-e o foame teribilă. Am trecut Nistrul peste două zile când regimentul are ordinul să intre în fază ofensivă. Cu alte cuvinte ne așteaptă războiul focului, adevăratul război, căci până acum, într-adevăr n'a fost războiul ci război, peste marșuri. Maiorul Cârje și colonelul Negoiescu îmi spuneau că pe tot drumul eram probabil război de partizani. Călare eram însoțit de așară și în stânga mea de doi oameni, amândoi cu carabinele încărcate, eu cu pistolul în mână. Mai am

2 cutii cu conserve dar le păstrez încă. Dela cazan ordonanța mi-a adus niște ciorbă de fasole. Trebuie să fac ceva să-mi potolească foamea. Dacă nu pot dormi, cel puțin să-mi potolească stomacul. În acest moment sunt înconjurat de un batalion de muște oribile infometate și mine

29 Iulie 1941; 7.30 seara

SĂRATA Nouă, lângă Tighina. Peste un ceas pleacă spre Mereșeni. la circa 30 de km de Chișinău. Marș de noapte, bine înțeles. Azi împlinesc 21 de ani și sunt așa de departe de ai mei, de cei ce îmi sunt așa dragi, așa scumpi. Dacă trecem prin Chișinău aș vrea să telefoniez la București. Marș de noapte în plin centru de bolșevici rămași ascunși și care ne pot ataca la fiecare pas. Cu Dumnezeu înainte.

31 Iulie; ora 12, la amiază

Suntem în Mereșeni de 36 de ore. Am fost însărcinat ofițer cu cuartiruirea regimentului, în Dânceni, la 40 de km de Mereșeni. Plec peste 5 minute cu 12 oameni. Sper să fiu în Dânceni în 5-6 ore. Cu Dumnezeu înainte!

1 August 1941; ora : 13

AM PLECAT eri cu cei 12 oameni spre Dânceni pentru cuartiruirea divizionului în această comună. După o etapă de 38 km am ajuns la orele 17, mergând aproape 2 ore de trap mărit. Am isprăvit cuartiruirea seara târziu, pe la orele 21 când m'am dus... acasă adică vorba vine, căci era casa învățătoarei din sat, sau directoare, foarte amabilă și foarte occidentală mi-a oferit găzduire, fără ca să-i cer, în definitiv. Am stat cu ea

până târziu când a venit regimentul, pe la orele 4 dimineața. Destul de drăguță această învățătoare de vreo 30 de ani. Bând ceai, mâncând dulceață și discutând cu ea, de toate, de viață, de noi doi și fumând mahorea rusească, aceste țigări, mai mult carton decât tutun. „Raisa”, așa se cheamă această învățătoare-directoare mi-a dat o fotografie de-a ei care cam întrece nițel... originalul. La noapte vom cantona pe malul Nistrului, ultima etapă, îmi spune maiorul Cârje, înainte de trecerea Nistrului. Încep deci adevărata viață de război deși până acum n'ar fi fost război pentru că n'am avut încă morți și răniți. Dar ce sbucium, ce extenuare în marșuri, ce neliniște?! Visez la tine R, mă trezesc și mă bucur că te-am visat...

2 August 1941; 12 noaptea

ȘI ASTĂZI ca și ieri am rămas cantonați în Dânceni așteptând ordinul Cartierului General, de deplasare. Acest repaos de două zile a fost foarte bine venit pentru că astfel ne-am refăcut după ultimele marșuri oboșitoare și pe bășbăite de aproape 200 km, în zig-zag uneori. Atât trupa cât și caii, – nu mai vorbesc de noi ofițerii care nu suntem mai brezi, nedormiți, mâncând pe apucatele, eram cu toții extenuați. Mi-am petrecut seara între camarazi și între ostași dând instrucții, recomandatii și sfaturi din învățămintele și experiența mea personale. Mă gândesc la tine, la cei de-acasă și nu pot să mint că nu sufăr de această despărțire. Dar strâng din dinți și îmi repet neconținut că trebuie să am voință și să duc până la capăt și până la victorie orice însărcinare, orice misiune. Dece ? Pentru că așa trebuie, pentru că așa vreau eu. Din aceste motive n'am vrut să rămân la partea sedentară, la

adăpost cu „cei oploșiți”, cu „aranjații”, cum le spunem noi celor din spatele frontului. Am vrut și sunt alături de camarazii mei, de oamenii mei oriunde vom fi, în luptă, în marșuri, oriunde.

E miezul nopții. Sunt ofițer de serviciu pe regiment dar am găsit câteva clipe ca să scriu câteva rânduri. Până acum am avut tot felul de însărcinări de parcă am fost pus la încercare de colonel, de maiorul Cârje sau de căpitanul Ionescu, superiorii mei.

Raisa, gazda mea, învățătoarea, ce coincidență, mi-a dat să citesc „Maitreyi” cartea pe care vroiai să mi-o dai tu la plecare. Mărturisesc că sunt foarte nerăbdător s'o termin repede. Îmi aduc aminte că la Ghergheni, acum o lună, în odăita cu paturile desfăcute, cu lucrurile tale și ale mele, vraiste, pe scaune, pe masă, pe jos, tu ciufulită și supărată de dezordine și de lipsa de confort, îmi spuneai la un moment dat că vroiai să citesc și eu „Maitreyi”, cartea pe care răsfoiai și că nu știai cum să faci, pentru că aparținea lui Nicoara, proprietarul casei. „Dar lasă iubitele, îmi spuneai tu, și-o cumpăr la București și ți-o trimit prin poștă.” Mi-aduc aminte fără să vreau de 1940, de ziua când am dat cu ochii de tine, la Facultate și de dorința pe care am avut-o atunci, să te cunosc. Și la 18 Decembrie, ne-am cunoscut, prin Zamfirescu, prietenul nostru comun, „țiganul”, cum îl chemam în liceu. Eram chiar coleg de bancă cu el, în ultimul an, mi se pare. Din acea zi, Dumnezeu ne-a dat tot ce vroiam, să ne iubim. Și eu cred în Dumnezeu, orice-ai spune tu, deși nu dădeam impresia că am sentimente religioase și mă feream să vorbesc de religie.

(Va urma)

Mugur D. Valahu

Note biografice

- Născut în București în Iulie 1920. Fiul lui Dumitru Theodorescu-Valahu, fost economist-redactor la „Argus”, „Adevărul” și „Dimineața”, „Timpul” și „România” până în 1946. Ion Theodorescu-Valahu, unchiul meu, era avocat și decanul baroului din Constanța, fost primar al orașului, moșier, care după 2 ani de închisoare la „Pitești”, a fost trimis cu domiciliu forțat la Râmnicul Sărat unde a murit în 1956. Un alt unchi, Grigore Theodorescu, bariton, a fost co-fundator al Operei Române din București și al cărui bust se găsea în hall-ul operei, pe vremea mea.
- Am făcut liceul „Mihai Viteaz” din București, bacalaureat promoția 1938. Licențiat în Drept și Economie Politică al Facultății de Drept din București.
- Slt. de rezervă, promoția 1939 al Școlii de Ofițeri de Cavalerie, Târgoviște. Grav rănit pe front, invalid de război, decorat cu ordinele „Coroana și Steaua României” cu panglică de Virtute Militară. (1941)
- Între anii 1940 și 1946 am fost director și proprietar al gazetei de teatru „CORTINA”, suspendată de guvernul Groza.
- Avocat, membru al baroului Ilfov din 1943 și până în 1948, când am fost expulsat din barou, după ce apăraseram trei „criminali-reacționari” (Gl. Aldea, Mihăiescu de la Banca Națională și student Ion Struțeanu, din tineretul țărănist.
- Am părăsit clandestin țara, fără pașaport, fără acte de identitate în luna Aprilie 1948, ajungând după 21 de zile, când călare, când pe jos, cum se spune, la Roma, în Italia, via Careii Mari, Budapesta, Viena, Klagenfurt, Bolzano. Sunt cetățean american din 1962, însurat cu o belgiancă de origine. 5 copii stabiliți în America, la Washington. Locuiesc aici pe Coasta de Azur, de câțiva ani în casa construită acum 30 de ani, „mica mea Românie”.
- Între anii 1948–1953, am colaborat la Radio Paris, BBC și RFE. Am fost secretarul-general al Asociației Ziariștilor Români și a Uniunii Ziariștilor Liberi, refugiați în Franța, din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria și Țările Baltice. Am publicat câteva articole-reportaje în „Figaro”, „Paris-Presse”, dintre care unul despre Ana Pauker în 1952, cu puțin înainte de eliminarea ei de pe scena politică românească. Sunt Doctor în Drept Internațional, al Universității de Drept din Paris, din 1951.
- Între anii 1954–1960, am condus împreună cu un colaborator și prieten vechi Gh.V. Bumbesci, postul de radio clandestin „România Viitoare” – „Vocea Rezistenței Naționale” cu transmitător la Atena, Grecia. Pseudonim : Lt.Col. Arbore. În urma acțiunii noastre violente împotriva regimului Dej, agenții lui de la ambasada RPR din Atena au încercat să mă asasineze sau să mă răpească în vara anului 1958, la marginea orașului pe un drum interzis „diplomaților” comuniști. Detalii ample asupra mea și a acțiunii postului „România Viitoare” se găsesc desigur în arhivele Securității, dacă nu au fost distruse în ultimii ani de oamenii lui Măgureanu, Lipatti, Iliescu și P. Walter Roman.
- Între anii 1961 și 1969, angajat corespondent al agenției de presă „Foreign News Service” din New York, am fost trimis în fostul Congo Belgian, în Katanga Angola, Mozambique, Rhodesia și Africa de Sud. Am publicat în acest domeniu, 4 cărți, monografii politico-sociale : „Katanga Circus”, la N.Y în 1964; „CI-GIT KATANGA” (1965) Paris, și „Angola, clă de l' Afrique” (Paris, 1966) și în traducere portugheză „ANGOLA” Chave de Africa, (Lisabona – 1966).
- Între anii 1969 și 1979, am fost trimis în Cipru și la Madrid (1972–1979). La Madrid în 1978, invitat la o recepție la ambasada Chinei Comuniste, am fost abordat de „diplomați-securiști” Petrescu, amb. Tudoran, consul. Iuga sau Pug, etc, care mi-au oferit un post de ministru dacă accept să mă întorc în țară.

N.B. Mă voi întoarce în România, fără doar și poate, în ziua în care destinele ei nu vor mai fi în mâinile foștilor complici ai lui Ceaușescu și ai KGB-ului, iar regele Mihai ca și noi toți cei din acest exil interminabil, vom fi primiți așa cum suntem, ca Români și nu ca străini.

Dispariția unui erou național

UN FAPT cu totul ciudat, care s-a petrecut în România post-ceaușistă e dispariția lui Bulă. Iar că această absență a trecut până acum neobservată intrigă și mai mult. Bulă n-a fost doar un fiștecine. Era o figură care se bucura de o popularitate colosală, chiar Ceaușescu însuși o putea învidia.

Cine nu auzise de Bulă? Și în străinătate, când ajungeam, eram imediat întrebat, ce mai zice el? Profesorul Heitmann, de la Heidelberg, ca împătimit românist, ținea să afle, cum se înfățișa cu cineva din țară, care sînt ultimele isprăvi ale lui Bulă. Nici în împrejurările cele mai dramatice, acesta nu neglija să fie prezent prin cite o replică a sa inconfundabilă. În momentul cutremurului din 1977, se povestea, a deschis larg fereastra apartamentului pe care îl ocupa, la etajul opt al unui bloc pornit să oscileze ca o pendulă, și i-a dat drumul progeniturii lui de vîrstă preșcolară, cu îndemnul încurajator: „Coboară, șoimul tatii!”

Personajul a intrat în atenția publică mai ales prin răspunsurile sale în clasă. Erau vestitele opinii ale „elevului” Bulă, destinate să provoace catastrofe ale procesului didactic, prin cruzimea remarcilor realiste și „verdeata” modul lor de exprimare.

Își speria mai ales învățătoarea cu senzualitatea lui precoce. Odată nefericita a vrut să testeze imaginația copiilor, fluturîndu-le pe dinaintea ochilor diferite obiecte și căutînd să afle la ce-i făceau să se gîndească ele. Un caiet i-a trezit elevului Bulă, drept răspuns, numele organului sexual feminin, pronunțat în maniera cea mai directă. Indignată, instituția l-a beștelit pentru rostirea unei asemenea vorbe urite. Apoi a reluat experiența cu o batistă. Bulă (oroare!) a recidivat. Indignarea învățătoarei a atins o cotă explozivă. Horipilată, dar și intrigată în egală măsură, i-a arătat lui Bulă o bucată de cretă, plimbînd-o prin fața ochilor săi. Imperturbabil, el a consimțit să explice mecanismul ciudat al acestei unice asociații: „Tovarășă profesoară, dvstră puteți să fluturați și o locomotivă, că eu tot la aia mă gîndesc!”

„Elevul Bulă”, începînd cu numele său, imprumuta bancurilor al căror erou era o stăruitoare direcție obscenă. Învățătoarea i-a întrebat într-o oră de clasă pe copii, dacă știu cine e președintele Statelor Unite. „Nixon”, a răspuns îndată Gigel. „Dar al Franței?” „Bombidou”, s-a grăbit să strige Bulă. „Pompidou”, l-a corectat instituția. „Lăsați, tovarășă, a protestat eroul nostru, parcă dvstră nu-mi spuneți mie Bulă!”

Sub raport școlar, personajul făcea parte din categoria „loazelor”, adică a elevilor codași, meritînd a fi lăsați repetenți, dar promovați în virtutea sistemului de învățămînt socialist, care nu recunoștea existența unor inși inapți pentru carte și atribuia eventualele lor insuccese școlare exclusiv muncii nesatisfăcătoare a profesorului. Iar acesta, ca să n-aibă probleme cu inspectoratul, îi trecea. Nivelul intelectual scăzut al lui Bulă constituia astfel scuza reflecțiilor sale incomode. Oaia neagră a clasei beneficia astfel de regimul privilegiat al bufonilor. Pregătirea școlară nulă, presupusa negliobie și limbajul lui buruienos țineau locul „nebuniei”, căreia îi era îngăduită la curțile princiare emiterea unor opinii netolerate oamenilor cu mintea întreagă. Altfel zis, Bulă rostea ceea ce

gîndea toată lumea în statul polițist ceaușist, dar nu îndrăznea să spună.

A fost Bulă un disident sau numai un rezistent? Mărturisesc că distincțiile acestea subtile, introduse de persoane care țin să facă parte din categorii cît mai nepătate, după ce au publicat numeroase cărți sub comuniști și nu le-a displicut să culeagă unanimele elogi apărute la adresa lor, dovadă că nu deranjau pe nimeni, îmi scapă. Știu însă cum erau ascultate bancurile cu Bulă, toată lumea neavînd nici o îndoială unde băteau ele și de cine rideau. Cînd Ceaușescu a preconizat economii drastice de consum al curentului electric și Bucureștiul zăcea în întuneric, inventivul personaj a lipit un anunț pe ușa apartamentului părinților săi, cu următorul conținut: „Nu sunați. Ies eu din cînd în cînd. Bulă.” Faimoasa politică de coexistență pașnică și destindere i-a smuls una din remarcile cele mai corozive. Profesoara explica în clasă ce efecte fericite va avea această curajoasă inițiativă a diplomației socialiste. Se vor deschide granițele, oricine va putea vizita numeroase locuri minunate din străinătate. „Ia să-mi spuneți, copii, unde vă gîndiți să mergeți?” Elevul model, Ionel, și-a mărturisit imediat hotărîrea ca să vadă împreună cu prietena lui, Mariana, Italia. Ei vor să studieze istoria artei și acolo sînt o mulțime de muzee. Va fi un voiaj foarte instructiv, care o să-i ajute să ia cu succes examenul de admitere la facultate. Georgică a declarat că el preferă Parisul. Vrea să se urce pe Turnul Eiffel, de mult visează asta. Obiectivul lui Nicușor a fost Elveția. El și părinții săi au pasiunea ascensiunilor pe munți cît mai înalți. Ce grozav ar fi să atingă un pisc din Alpi! „Și tu, Bulă?” – și-a manifestat curiozitatea profesoara. „Dacă se deschid granițele – a răspuns prompt el – noi ne urcăm în copac”. „Cum? De ce?” – a întrebat intrigată profesoara. „Păi, ca să nu fim călcați în picioare.”, a lămurit-o el.

Pînă și cariera școlară a lui Bulă avea să reflecte sistemul ceaușist de selecție inversă. Absolvenții Facultăților primeau repartiții după medii, conform „eticii și echității socialiste”, așa cum stabilise Marele Cîrmaci. Cu cît obținuseră note mai mici, foștii studenți căpătau posturi care se îndepărtau progresiv de Capitală. Din motivul acesta, Bulă a ajuns consilier economic al Ambasadei Române de la Buenos Aires.

DE CE însă oare nu se mai aude astăzi nimic despre el. Nașterea și răspîndirea bancurilor e o problemă pasionantă, care-i trezise interes și lui G. Călinescu. O dăduse ca temă de cercetare la Institutul de Istorie literară și Folclor, unde era director, dar nu știu să o fi lămurit cineva pînă acum, nici la noi, nici aiurea. Pe timpuri, un romancier realist socialist, Șerban Nedelcu, reclama în organizația de bază a Uniunii Scriitorilor, ca membrii ei, oameni calificați, să nascocoască bancuri cu chiaburi, spre a controla numeroasele bancuri reacționare care circulau și stînjeneau munca partidului la țară. Omul își imagina că se poate proceda și în materia aceasta tot așa ca și pe tărîmul literaturii „just orientate”, produse de el împreună cu alții asemenea lui, la scară industrială.

E un mister cît de rapid apăreau bancurile politice de mare actualitate. Cine le fabrica? Și cum se răspîndeau

atît de iute în mediile cele mai diferite? De cînd mă aflu în Germania, ascult la televizor nu puține emisiuni satirice. Sînt inși specializați în așa ceva, vin înaintea micului ecran și comentează cu destulă vervă ironică evenimentele și problemele zilei. Au haz (cîteodată) și stîrnesc, (presupun), hohote de rîs în rîndul telespectatorilor. (Acestia primesc de altfel indicația unde e cazul să-și manifeste sub asemenea forme zgomotoase amuzamentul, prin simularea lor sonoră, în studioul). Dar mă îndoiesc că ies de aici bancuri care să se povestească la servicii, în clasă, printre prieteni. Au atunci ele o origine folclorică? Probabil, dar cum se explică în acest caz informația lor cultă și adusă la zi? În plus, „bancul” stă pe poantă și nu suportă, ca urmare, modificări esențiale, e sustras practic procesului de „cizelare estetică anonimă”. Mai poate fi considerat astfel un produs folcloric?

N-AM ÎNSĂ deloc intenția să intru într-o asemenea discuție savantă. Ceea ce mă frapează e dispariția bruscă a „bancurilor” din fostele țări socialiste. Sau numărul mic al anecdotelor politice care se istoriseau altădată atît de copios acolo. Alcătuiau unul din produsele estetice cu adevărat excedentare și foarte căutate la export. Îndrăznesc să spun că fabricarea de bancuri era o materie în care țările socialiste tăiau Occidentul iar România ocupa pe acest teren o reputație solidă. Se mîndrea a fi o producătoare de talie mondială și chiar așa era. Acuma a rămas cu totul de căruță.

Care să fie cauza? Ipoteza că oamenii o duc prea prost ca să le mai ardă de glume nu ține. Sub Ceaușescu producția bancurilor a cunoscut o neconțință înflorire chiar în momentele de disperare, cînd lipsa alimentelor, frigul și umilința făceau ravagii. Ba așa spune că abia atunci se iveau în număr tot mai mare și aveau un haz negru mereu improspătat.

Bancurile, și îndeosebi cele cu implicații politico-sociale de acută actualitate, prilejuiau, evident, o refulare publică. Astăzi, cînd nici o temă nu mai e „tabu” și presa înjură orice, cum îi vine la gură, o asemenea descărcare pe cale colită, aluzivă, a devenit inutilă. Humorul tinde să ia o formă „clasică”, avînd drept țintă, ca în Occident, păcatele etern omenești. Sau acolo unde vrea să vestejească moravurile politice și practicile sociale revoltătoare, care există din belșug, ei bine, hazul a dispărut. Plouă cu ironii și batjocuri în toate direcțiile, dar o lipsă de haz adevărat își spune drastic cuvîntul. Stilul bășcălios e la modă, ziarelor care-l practică le crește vizibil tirajul și langajul împrumutat de pe stadioanele unde galeria își dă friu liber invenției invectivelor se impune treptat întregii prese. Asta a ajuns azi să fie considerată în România vervă gazetărească. Dar e un soi de vioiciune căzînită, fiindcă are drept motor o mîrlănie care se crede glumeată, cînd în realitate rămîne mohorîtă. Poate (vai!) autentică efervescentă sarcastică are neapărat nevoie de constrîngere ca să prolifereze. Spiritul se ascute probabil, ca fierul, prin frecare de ceva dur. E trist, dar se pare indispensabil.

Pe urmă, bancurile reușite din epoca marii celebrități a lui Bulă își realizează efectul comico-satiric printr-un anume consens social. Majoritatea covîrșitoare a populației era de acord asupra surselor răului și simțea o satisfacție spontană generală, îndată ce

ele erau supuse batjocurii. Seceta de bancuri indică și o fracturare a societății românești. Bulă nu mai are cum fi un erou național, chiar și în planul derizoriului. Reacțiile multe, care le-ar putea merge la inimă multora, au șanse tot atît de mari să-i încrunte pe alții, iarăși foarte numeroși.

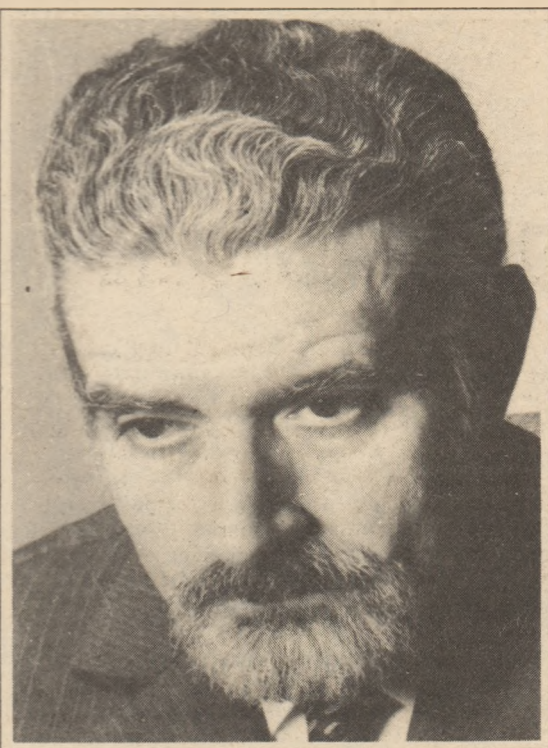
Nici obiceiul lui de a o „scâlda” nu mai trezește simpatie; o doză serioasă de intoleranță s-a instalat în atmosfera socială, aspiranți la rolul de Fouquier-Tinville ai vremurilor noastre răsar cu duimul. Nu m-ar surprinde ca în povestea cu Ambasada Română din Buenos Aires să se descopere o dovadă de colaboraționism al lui Bulă. Ce rezistent? Ce dizident? Dacă a fost consilier economic și încă într-un loc invidiat cum era Argentina, nu încapă nici o îndoială că făcea parte din nomenclatură!

E un fapt, bancurile s-au rărit astăzi în România considerabil. Nu trebuie să ne mire deci că Bulă a ieșit aproape cu totul din atenția publică. Să fi emigrat? A existat, e drept, o încercare a sa mai veche de a părăsi țara, dar eșuase din cauza forme *sui generis* sub care Bulă sperase să o realizeze. A intrat într-un „shop”, a trecut de partea cealaltă a teighelei și a cerut azil politic. Pe urmă, nici convingerea sa că un puhoi omenesc se va năpusti către Occident, la ridicarea cortinei de fier nu și-a căpătat confirmarea. Lumea apuseană a avut repede grijă să zăvorască, de astă dată porțile ei, și trimite imigranții clandestini înapoi cu avionul. E prin urmare puțin probabil ca Bulă să se afle cine știe unde, pe alt meridian. Poate face afaceri, pentru că în materia „cele mai vechi profesii” și cu parteneri orientali, versați la acest capitol, arată încă de pe băncile școlii incontestabile cunoștințe. Cînd profesoara a vrut să controleze dacă elevii știu să aprecieze puterea de cumpărare a diferitelor monede străine, Gigel a exemplificat valoarea ridicată a mărcii germane într-un mod foarte plastic. La ei au fost în vizită niște rude din München: cu o sută de mărci pe care unchiul Hermann li le-a făcut cadou, mama lui Gigel s-a dus la *Intercontinental* și a umplut congelatorul. Familia a mîncat șuncă, schweizer și alte bunătăți luni în șir. Sănducu a intervenit susținînd că dolarul e și mai tare. Taică-său are o soră care trăiește la Chicago. I-a trimis un cec pe care a încasat o sută de dolari, dar cu ei și-a cumpărat la „shop” o mașină de ras electrică, le-a luat „blugi” lui și soră-sii și a adus acasă o „jacă” cum rîvnea să aibă mama lor. Aici Bulă nu l-a lăsat să termine și a declarat sentențios: „E nimic pe lîngă ciocanul libanez!” „De unde ai scos asta, Bulă?” – a exclamat surprinsă profesoara. „De la soră-mea, a răspuns ferm el – am auzit-o cu urechile mele cum îi spunea prietenei ei Margareta: „Dacă-mi dă libanezul meu încă trei ciocane, cumpăr «shop»-ul întreg!”

Intrat cumva în comerțul cu fete, atît de înfloritor astăzi la noi, și avînd parteneri aprigi din Orientul apropiat, lui Bulă nu-i mai rămîne sigur timp pentru bancuri. Aici funcționează o mafie serioasă și trebuie să pui osul.

Dar îndată după Revoluție, a circulat și un banc sinistru cu Bulă: El ar fi fost de fapt împușcat în locul lui Ceaușescu, și poate aceasta explică dispariția personajului, care era printre altele și o sosie a președintelui!

Ovid S. Crohmălniceanu

AM DESCOPERIT India tîrziu, la sfîrșitul anului 1982 și începutul lui 1983, profitînd de invitația și căzduirea vechiului meu prieten mai tînăr, poetul George Anca, pe atunci titularul lectoratului de limba și literatura română la Universitatea din Delhi. Însemnările mele „indiene”, scrise noaptea, uneori spre dimineață, după lungi și istovitoare ore de alergătură prin nesfîrșita țară a lui Vishnu sînt mărturia unei experiențe coplesitoare. Ele n-au putut fi publicate în 1989 din motive lesne de înțeles. Transcriu aici cîteva pagini din „Jurnal”, ce reprezintă mai degrabă o „stare de spirit” personală decît o încercare de introducere, fie ea și sumară, în fastuosul peisaj indian.

27 decembrie 1982

AM PRILEJUL să mă întîlnesc, la Universitatea din Delhi, cu studenții profesorului George Anca. De o bună bucată de vreme studenții sînt în grevă, din pricini pe care nu le cunosc, totuși învățăceii amicului meu au răspuns la apelul magistrului. Sînt opt cu toții, între care trei fete. Ne aflăm într-o sală mică, întunecoasă, în clădirea veche a Universității. Edificiul a fost ridicat de englezi cu cîteva decenii în urmă și arată foarte îmbătrînit, nu atît din pricina vremii, cît mai degrabă a proastei administrații.

Discuția pornește de la ultimele mele cărți pe care studenții au avut ocazia să le consulte, dar alunecă repede spre problemele lor complicate, confuze și insondabile pentru mine. Cîteva tipuri: un matematician care urmează cursurile de limbă și literatură română din pură curiozitate, un campion de judo, foarte simpatic, vioi, cu trăsături vag europene, un funcționar de bancă tucuriu, care lucrează de la ora 10 la 16 și citește în timpul liber rămas la dispoziție. În general sînt veseli, participativi (mai puțin fetele) deși întrevăd sub această mască o mare tristețe nemărturisită. I-am întrebat cum își consumă viața în afara universității. Răspunsurile sînt evazive, ocolitoare, cîteva amintesc de lecturile lor literare (romane polițiste, care abundă în standurile librăriilor), nimeni nu mi-a spus că merge la cinematograful, deși filmul e marea pasiune a indianului de rînd. Nici un cuvînt despre grevă, nici un cuvînt despre politică. Nici despre dragoste. Dragostea rămîne pentru indieni *marea taină* închisă sub lacătul intimității. Cunoștințele lor de limba română sînt foarte aproximative, au însă mult entuziasm, iubesc România - Dumnezeu știe din ce pricină - aproape fără a o cunoaște, în mod abstract, ca pe vechile zeități indice. Mă simt destul de stingherit sub

privirile lor stăruitoare, hipnotice. Îmi sînt dragi, așa negri și slabi cum arată, înveșmîntați în alb, cu ochii arzători, cutreierați de patimi stinse. La întîlnirea noastră participă și doamna Urmila Thrika, sanscritista cunoscută cu cîteva zile înainte în casa lui Gigi. O femeie încă tînără, pîdită de obezitate. Predă la Universitate. Poartă pe buze un zîmbet palid, neutru, străin de ceea ce se întîmplă (l-am văzut după aceea la multe intelectuale indiene). Viața ei se împarte între orele de curs și cele petrecute în bibliotecă. E părăsită de bărbat și împărtășește soarta intolerabilă a femeilor indiene, lipsite de drepturi, neocrotite de puterea legii. Nu are voie nici măcar să-și vadă propriul copil, pe care-l crește cu autoritate și cu puteri depline soacra.

La sugestia lui Anca, studenții mi-au oferit la despărțire o ghirlandă de flori. Erau foarte drăguți și neîndemnatnici, ca niște pui de pinguini. Unii, cu ochii scăldați în lacrimi.

Prin curtea universității bate vîntul grevei. Impresia de sărăcie e obsedantă. Clădirile facultăților sînt negre de funingine, roase de ploile nesfîrșite de vară. În fața locuinței vicecancelarului (rectorul), personalitate de primă mărime în viața intelectuală a Capitalei, vreo douăzeci de tineri s-au strîns în grup și scandează în engleză injurii la adresa mentorului lor. De remarcant că liderul și *porte-parleur*-ul lor e o fată mică, negricioasă, care frazează cu aplomb blasfemul, după care textul e reluat în cor de întreg grupul de studenți. Mica manifestare nu inspiră nici teamă, nici oroare. Pare o joacă inofensivă și ingenioasă de copii zburdalnici.

**

VIZITEZ cu Anca Red Fort, situat în Old City. După Qutab Minar, e probabil cel mai important monument de artă veche din Delhi rămas din vremea mogulilor. Fortul musulman se întinde pe o suprafață imensă, imposibil de acoperit cu piciorul într-o zi. De altfel nici nu ne trece prin minte așa ceva. Își trage numele de la zidurile înconjurătoare și turnurile crenelate, în stil arab, construite din cărămidă roșie. Hălăduim fără grabă prin parcul împodobit cu palmieri, havuzuri discrete, chioșcuri și alte minunății rămase din moștenirea islamică. Pentru un artist, atîta risipă de bogăție ar putea da impresia de megalomanie și gust indoielnic. Muzeul medieval și cel militar sînt mediocre. În schimb, palatul marilor moguli, cu săli fastuoase, largi, aerisite e remarcabil. Peste tot se observă tentația luxului exorbitant, a edificării veșniciei din marmură și aur. Fortul a servit vreme îndelungată drept reședință a împăraților moguli. Vizităm baia imperială, haremul. Mă simt pentru cîteva momente transportat în atmosfera celor “1001

de nopți” ale copilăriei, cu padișahi puternici și cruzi, cu slugi nevrednice și mincinoase și sclave cu fața acoperită de văluri parfumate.

Bazarul de la poarta Red Fort-ului e plin de obiecte atrăgătoare pentru vizitatorul european avid de imitații după arta veche indiană. Gigi îmi cumpără doi elefanți din material plastic, pe care-i pot găsi la toate bazarele din Delhi. Ne uităm unul la altul. Izbucnim în rîs.

După-amiaza primim vizita lui Vinod Seth, poet amator dar ambițios, băiat de bani gata, prieten bun cu Anca. Tipul e interesant, cu aerul lui de visător hindus. Îmi cere pur și simplu volumul meu despre Anton Pann, ultimul exemplar ce mi-a mai rămas. Lui Gigi îi e util pentru că îl ajută să editeze o revistă de cultură româno-indiană în limba engleză. Mi-a promis că va traduce cîteva pagini din cartea mea în hindi. De altminteri abia rupe, silabisind, cîteva cuvinte românești.

Plecăm împreună în New Delhi (o oră cu autobuzul) pentru a participa la sărbătorirea (în avans) a zilei Republicii, invitați cu anasina de ambasada română. Pe drum urmăresc din nou strada, fascinantă, cu rîșele ei neastîmpărate, cu triciclele hodorogite și automobilele “Ambasador” (unica marcă autohtonă care circulă în India), la fel de monotone, în peisaj, ca Daciile noastre. Festivitatea are loc în plin centrul orașului, într-o sală modernă, dispusă în amfiteatru, încăpătoare. Jumătate de sală - goală. Lipsește genul de “mobilizare” a maselor, în care noi, românii, sîntem atît de pricepuți. Atmosfera e oficială și penibilă. Participă cîteva oficialități indiene de mîna a doua, cîteva miniștri (adjuncți), membri ai corpului diplomatic și întreaga noastră ambasadă, pînă la ultimul șofer. Vorbește ambasadorul României, îndelung, prolix, ca la o nesfîrșită ședință sindicală. Realizările țării noastre sînt ca întotdeauna excepționale, ne îndreptăm cu pași mari spre culmile cele mai înalte ale civilizației și bunăstării. Lîngă mine s-a nimerit șeful reprezentanței economice, care ascultă cu evlavie alocuțiunea șefului. Cîteva aplauze anemice, apoi se proiectează trei filme documentare de propagandă în care apar într-o succesiune foarte bine dirijată uzine, hidrocentrale, țărani muncind cu spor ogorul, dar mai ales figura luminoasă a secretarului general, care împarte cu generozitate indicații. La sfîrșit - atmosferă jenantă, strîngeri de mînă cordiale. Ambasadorul îmi mulțumește încă o dată pentru cartea oferită (desigur, n-a avut vreme s-o citească) și îmi amintește cu un zîmbet larg că sînt invitatul lui *personal* la revelion.

28 decembrie

PLOUĂ de ieri fără noimă. Legenda că în Delhi nu plouă iarna se dovedește falsă. E destul de frig, mai ales dimineața, dar spre prînz e vreme de primăvară. Se poate merge în cămașă sau în bluză.

Ieri am văzut prima demonstrație “muncitorească” pe străzile Delhi-ului. Spectacolul mi s-a părut interesant; în țara noastră vremea revoltelor și a mișcărilor revendicative a trecut de mult în legendă. Iată, deci, o coloană de inși bronzăți, înșirați de-a lungul carosabilului, îmbrăcați sumar, desculți, purtînd

pancarde cu lozinci în hindi și engleză. Se tirăsc tăcuți, fără grabă, ca într-un cortegiu funerar. Oamenii de pe stradă își văd de treburile lor, par a nici nu observa tevatura. Remarc că, în general, curiozitatea europeană e mult diminuată aici, în Orient. Pe stradă, în autobuz sau în holul sălilor de spectacole indienii afișează o impasibilitate greu de înțeles pentru un român, atît de curios din fire. Chiar și accidente de mașină îi lasă cu totul indiferenți. Sînt un popor vechi, mă gîndesc, au văzut prea multe, au privirea plictisită, uzată de curgerea veacurilor.

Ies în oraș cu doamna Anca și cu Nana (10 ani). Nana are o nutriție delicioasă, ochi inteligenți, pare foarte europeană în peisajul indian. Învată în New Delhi la o școală de limbă engleză, împreună cu copii hinduși. Coborîm din scuter (un soi de motocicletă pe trei roți, cu un “cupeu” atașat în partea din spate) la Red Fort și ne amețecăm în furnicarul bizar-sărbătoresc de oameni din preajma moscheii Jama Majhid. A plouat toată noaptea și e noroi. Moscheea - se spune că e cea mai mare din cuprinsul Indiei - se ridică pe un promontoriu și domină cu turnurile ei solemne o bună parte din Old City. Ne descălțăm. Parcurgem încăperea uriașă pășind pe dalele reci de marmură. Un zid ornamental talonează întreaga lungime a lăcașului de cult. Față de catedralele creștine, bogat împodobite, moscheea pare de o evidentă sărăcie. Un “tron” de marmură sculptat în stilul artei islamice, situat în partea din față a lăcașului, e singurul semn al sacralității. Constat că monumentele de cult mahomedane sînt mai interesante văzute din afară, decît din interior. Ele par construite anume pentru a fi văzute de departe și a chema pe credincioși la rugăciune.

Bazarul de lîngă moscheea Jama Majhid - din nou nebunia bazarelor indiene. Varietatea produselor expuse depășește imaginația obișnuită. O imensitate de oameni și mărfuri, constituind una și aceeași masă compactă, vie, urît mirositoare. Lîngă aparate electronice sofisticate (producție japoneză) stau cele mai rudimentare obiecte de uz casnic cioplite în lemn, unele de o folosință care îmi e necunoscută. Culoarele pe care abia ne strecurăm ridică în aer miasme felurite. Aici se prăjește carne pe pirostria ciudate, dincolo ard mici luminărele cu mirodenii aduse din jungla care se întinde pînă nu departe de porțile Capitalei. Vînzătorii de aparate de radio pun tranzistoarele în forță, ca să atragă cumpărătorii. Frigul de peste noapte și ploaia i-a alungat pe obișnuiții străzii sub ziduri, pe sub streșini, îngrămădiți unul în altul ca niște animale primejdute. Ici-colo ard focuri veștede în jurul cărora se bulucesc zece-cincisprezece inși deodată. Doamna Anca îmi recomandă “raionul” de păsări exotice, unde se vînd mulțime de vietăți mici, colorate intens, de o mare frumusețe și gingășie. Spectacolul e, în fond, trist. Papagali, mii de papagali de diferite mărimi stau înghesuți în cuști de plasă nefcăpătoare. Nana mă îndeamnă să cumpăr un papagal. Mi-am ales unul de mărime mijlocie și de o colorație picturală, apoi renunț. Ce poate fi mai neliniștitor decît să ai o pasăre în camera unde lucrezi și-ți croiești micul tău petec de fericire?

Apărarea prin atac

O RICÎT de greu ne-ar fi să ne adaptăm din mers, trebuie să ne obișnuim cu ideea (altminteri ar fi o dovadă de paralizie ipocrită), că viața teatrală românească există și funcționează și ca o piață a muncii. Sistemul absolventul = locul de muncă, plin de avantaje „de principiu” în faza utopică a socialismului incipient, a relativizat la maximum orice concurență reală. Pe de altă parte, succesivele reduceri dictate de sus, în ultimele două decenii, ale promoțiilor școlilor de artă au sleit de energii creatoare o bună parte din instituțiile teatrale existente, mai ales din provincie, ce să mai vorbim de tendința naturală de a crea instituții teatrale alternative. Teatrul românesc se găsește, acum, în pragul unei mutații de mari proporții, atât la nivel de sistem cât și la nivelul structurilor subsumate. Că nici unul dintre factorii îndrituiți să iasă în întâmpinarea acestei mișcări aproape tectonice nu pare a se hotărî să facă măcar operații de „restructurare”, ce să mai vorbim de o adevărată reformă, (cu baze legislative, vezi articolul anterior asupra crizei din nr. 25, 26/1993 al *Rom. lit.*), nu mai surprinde pe nimeni. În schimb, spre redeschiderea speranței, instituțiile universitare și teatrale însele, ambele categorii aproape de fenomen, par hotărâte să reacționeze. Căci, o contabilitate simplă ne poate da o imagine aproape șocantă: studenții regizori aflați în pragul anului terminal sînt atît de mulți încît producțiile lor nu mai pot fi găzduite, (nici în timp nici în investiții), de studioul Cassandra, și asta numai la Academie, ce să mai vorbim despre cei din provincie, de la facultăți de stat, ce să mai spunem despre cei de la universitățile particulare! Numărul

previzionat al studenților actori, viitori absolvenți, se ridică la (plus sau minus) mai bine de o sută cincizeci. O inflație? Nicidecum. Selecția valorică își schimbă bazele, noi, cu toții, trebuie să ne schimbăm... formele de gîndire.

Una dintre primele instituții care s-a hotărît să găzduiască, generos, creația de început a celor care bat la poarta teatrului de mîine a Teatrului de Stat din Arad (și cînd te gîndești că, lucru rar în provincie, aici există doi regizori angajați; te-ai fi așteptat să tremure de nerăbdare acelea care n-au nici unul, și sînt atîtea!). Și mai interesant este că, în aceste complicate momente ale tranziției noastre supraviețuirii, inițiativei i s-a asociat în coproducție Teatrul româno-american, al lui Alexa Visarion, dascălul de regie susținîndu-și astfel, nu numai moral, elevii. Spectacolele puse de doi studenți ai anului patru ATF vor rămîne astfel în repertoriul teatrului de pe malul Mureșului, ba mai mult, în lăuntrul acestor spectacole debutează și patru studenți actori ai Universității Ecologice. Iată un careu reunind două teatre și două instituții de învățămînt, inițiativa particulară și cea... patrimonială dîndu-și mîna în ceva care depășește, deja, ocazionalul, mărturisind asupra unei atitudini strategice pe care aș numi-o „apărarea prin atac”.

Să analizăm acum, din păcate în puține cuvinte, și ce-am văzut pe scenă. Am văzut două spectacole cel puțin ambițioase, mărturisind asupra unei dorințe de a ridica ștacheta sus, de la bun început, ceea ce nu e rău deloc, mai ales avînd în vedere culoarea mai degrabă cenușie, cuminte, a ultimelor promoții. Mai întîi un spectacol de studio semnat de Justina Prisăcaru, intitulat *Budoar și lagună*: două piese – una mai lungă,

alta scurtă, ale lui Theodor Mazilu, *Don Juan moare ca toți ceilalți* și celebra *Frumos e în septembrie la Veneția*. Ele sînt rescrise într-un decupaj regizoral extrem de precis, de coerent și de motivat, ideea cheie a demersului regizoarei este redimensionarea raporturilor actor-spectator în lăuntrul marelui spectacol care e destinul uman față de propriile clișee, poncife, modele. Omul în incapacitate de acțiune și în paralizie de atitudine este eroul lumii kitsch, pe care o poartă în sine și o proiectează, în cerc vicios, în afara sa. Patru actori, două cupluri, își dispută măștile și își transferă condițiile cu frenezic, făcînd din timp legenda și din legendă scrum, fantasmîndu-și morbid existența, trecînd din convingere în credință și invers, într-un carusel alienant, ridicol-tragic, ipocrit-disperat. Pe cît de curajos pe atît de riguros, spectacolul jucat de Dan Anoci, Adriana Ghiniță, Dan Covrig găzduiește și debutul, în totul promițător al studentei Mirela Bucur.

FONTANA TREVI de Gian Lorenzo Bernini este propunerea pe care ne-o face tînărul regizor Ion Mircioagă, o piesă fermecătoare bazată pe tactici ale „încîntării” tipic manieriste, un adevărat eseu în „ochi de albină” asupra condiției artistului postrenascentist, dar și a artistului de pretutindenii și de totdeauna. Reprezentația ca atare nu mi s-a părut nici cu adevărat finită, nici relevantă asupra intențiilor regizorului. Colorată, vie, destul de dinamică, reprezentația alunecă periculos către clișee (de la cele vizuale la cele de raport sală-scenă, intermediare de un soi de oglindă-cortină în proscenium.) Nimic mai dificil de condus, ca dirijor, decît o

trupă neomogenă, atunci cînd îți propui să decupezi planurile (real/fantasmatic, creator/creație) pe baza *tipurilor de joc*. Echipa evoluează haotic, studenții se simt mai în largul lor atunci cînd sînt între ei, actorii teatrului așijderea, pe grupe de vîrstă și tipuri de experiență, în defavoarea spectacolului. Se distinge oarecum, în bine, studentul Sorin Tofan (Coviello), și în rău Ovidiu Ghiniță (Gratiano), care reușește performanța de a comunica exclusiv cu sine însuși, fiindcă, oricum, nu-l aud nici spectatorii din rîndul trei. Altminteri, în cîteva momente, din mișcare și din mimică, am putut presupune chiar că interpretează cu talentul pe care i-l cunoaștem din film: acolo însă există avantajul postsincronizării).

Dincolo de aceste considerații care-și asumă, firește, gradul lor riscant de relativitate, li se cuvine tot respectul actorilor teatrului care, spre profitul tuturor, și în primul rînd al lor, se oferă pe ei înșiși ca materie vie a acestei strategii. De aici nu trebuie uitați nici scenografiile teatrului (Doru Păcurar și Mihaela Păcurar în cazul Mazilu, excelenți în condensarea plină de respect pentru obiectul-semn), și Onisim Colta (mi-e greu să evaluez aici cît e viziune regizorală și cît e aport personal în decorul de-a dreptul ilustrativ al spectacolului). Cum debuturile studenților regizori pe scena arădeană vor continua cu o nouă serie de „gemeni” pînă la încheierea stagiunii, e de observat că apărarea prin atac este o soluție optimă, care face cîinste celor care o susțin.

Miruna Runcan

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

PÎNĂ nu demult, expozițiile mari, deschise în sălile cele mai importante, erau semnul sigur că avem de-a face fie cu un maestru – față de care înșiși activiștii culturali erau reverențioși, de cele mai multe ori pentru a nu-i da prilej de cîrteală –, fie cu cineva situat în eșaloanele superioare ale administrației artistice, deci tot cu un fel de *maestru*, pentru că în cazul unor funcții importante talentul era de la sine înțeles. Iar dacă el nu exista ca premisă, înflorea obligatoriu ca o consecință. Și genul de expoziție care popula îndeobște aceste spații era *retrospectivă*, sinteza amplă, examenul maturității care presimțea senectutea. Din această pricină cînd un artist tînăr organizează o expoziție complexă, în galeriile altădată tabu, prin jocurile asociative ale memoriei se naște subit cuvîntul *retrospectivă*. Deși componența *retro*-nu are, în aceste cazuri, nici măcar o importanță de inventar. Într-o asemenea situație a fost expoziția lui Constantin Butoi de la ARTEXPO et. 3/4, într-o oarecare măsură, pentru că lucrările făceau parte dintr-un singur ciclu, cea a lui Petru Lucaci de la Dalles și expoziția pe care a deschis-o recent Marilena Preda-Sânc la același et. 3/4 și în Sala rondă a Teatrului Național.

Unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai generației '80 în pictură, Marilena Preda-Sânc realizează acum o impresionantă incursiune în propria sa artă, incursiune care, la nici 15 ani de cînd artista a absolvit Academia de Arte, poate fi percepută, la o primă privire, ca *retrospectivă*. Dar dincolo de tinerețea autoarei, care nu oferă nici un argument pentru rememorări și bilanțuri, expoziția nu-și propune atît să nareze o experiență

sau o sumă de experiențe, cît să verifice convergența unor energii care s-au comportat în timp, ca *programe*. Ea reunește, lăsînd la o parte desenele care ar merita o analiză specială, patru categorii de lucrări, diferențiate în expresie și care indică tot atîtea modalități de a tona imaginea și limbajul. Numai că această împărțire preliminară nu este și o separație propriu-zisă. În spatele formulelor expresive individualizate se ascunde intenția unică de a ordona un imaginar nu controlat prin decizii exterioare, ci afirmat prin raportarea intuitivă la o realitate globală care proliferază concentric. Astfel, Marilena Preda-Sânc încearcă să articuleze o lume în expansiune, definită mai curînd ca un irepresibil flux energetic decît ca o succe-

siune de forme. Ea pornește de la figurativism agresiv, de la glosări insistente pe marginea corporalității în varianta ei cea mai pregnantă, aproape viscerală. Anatomia sau detaliul anatomic sînt hipertrofiați și repetați pînă la obsesie, depășind, prin exacerbare, realitatea formală de la care au pornit. Deși tentația unei lecturi psihanalitice este greu de reprimat, evaluarea acestor forme în ansamblul proiectului este mult mai importantă decît identificarea unor posibile experiențe stocate și relevarea sursei lor biografice. Corporalitatea și anatomismul din pictura Marilenei Preda-Sânc reprezintă o proiecție cosmogonică de tip magic în care macrocosmosul nu este decît extrapolarea microcosmosului uman. O viziune antropocentristă care și-a dovedit eficacitatea în clasicismul antic și de-a lungul întregii Renașteri este reiterat aici ca zonă de contact cu o realitate polimorfă, în care moenesc infinite forțe centrifuge. Însă aceste repere antropomorfe, definite analitice prin hașuri și semne grafice insinuînd tocmai precaritatea întregului, sînt departe de a sugera acele forme închise, imperturbabile în statica lor, așa cum se regăsesc ele în perimetrul clasicismului. Construit din fragmente – și chiar exhibînd fragmentul –, corpul uman ține într-un echilibru relativ coeziunea și disoluția; el este pîndit permanent de iminentă dezagregări în elementele formale constitutive. Și al doilea moment al expoziției marchează tocmai această conversiune. Cîmpul imaginarii se extinde, locul coagularilor antropomorfe este luat de o peisagistică ambiguă, la

limita suprealismului cu metafizicul, iar ordinea inițială, definită ca structură anatomică, este reformulată atît în fond, cît și ca terminologie plastică. Interesul se mută de pe iluzia formei pe valorile tactile ale substanței. Umanul încetează a mai fi un simplu reper formal și devine, în același timp, element *conținut* într-o realitate care-l transcende și *conștiință* evaluatoare. Pentru ca în cea de-a treia etapă, lumea să fie construită, în mod paradoxal, prin *descompunere*. Definitiv uzurpată, forma devine limbaj, continuitatea logică a elementelor se transformă în tensiune cromatică, iar în lăntuirea previzibilă a semnelor plastice se fracturează și înlocuiește spațiul narației cu o simbolistică implicată a culorii. Negrul și roșul, albul, albastrul și galbenul, ca să le amintim doar culorile primare și valorile, pata compactă sau suprafața modulată ies din episodice și denotative pentru a se integra, ca simple module, într-un univers redus la forma sa inițială și în care lucrurile pot fi luate de la capăt. Și pentru a da un sens ultim acestei continue deschideri, în cel de-al patrulea segment al expoziției, artista experimentează valorile contemporanței. Lacul aurit sau foița de aur, asociate unor largi game de brunuri, trimit către geometria sacră de filiație bizantină. Și perspectiva inversă folosită în cîteva compoziții nu face decît să întărească această trimitere. După ce și-a desfășurat imaginarul pe un traseu concentric, pornind de la particular spre general și de la concretul formei spre abstracția elementelor dispersate, Marilena Preda-Sânc propune ca final de lectură a expoziției sale, la capătul atîtor energii dezlănțuite, exercițiul spiritual și meditația pe marginea unor forme consacrate.

Peisaj cosmic

Coșmaruri cu aer condiționat

ROSEMARY'S BABY, ecranizarea lui Polanski după romanul omonim al lui Ira Levin (cu marele John Cassavetes și Mia Farrow), era mai degrabă povestea unui imobil – faimosul Dakota Building new-yorkez, în care avea să fie ucis mai târziu John Lennon; n-am citit romanul după care s-a făcut *Sliver*, al aceluiași Ira Levin, dar cred că pot spune și despre filmul lui Phillip Noyce că este istoria unei clădiri – a unui „sliver” (termen prin care new-yorkezi numesc blocurile înguste ca niște săbii ale Manhattanului). Specificarea este importantă, pentru că în orice povestire gotică (și *Sliver*, ca și *Rosemary's Baby*, este una), locul în care se petrec evenimentele nu este un simplu „cadru”, ci substanța însăși...

Unul dintre motivele pentru care *Sliver* este un film obsedant se leacă de această mitologie a locurilor – pe care americanii, ca popor tânăr, „neîngreunat” de istorie, și-au construit reperele imediate: fie că este vorba de referințe afective sau de unele pur stilistice, locurile – și, focalizînd: casele – marchează imaginarul american într-o măsură mult mai semnificativă decît la alții: de la „Casa cu șapte frontoane” la Casa Albă, de la Empire State Building cucerit de King Kong la depozitul de maculatură din Dallas de unde a tras Oswald..., adevăr și ficțiune se contopesc pentru a contura un anumit mental colectiv, un anumit climat psihologic: probabil că, pentru americani, apocalipsa ar fi să-și vadă Capitoliul cuprins de flăcări – sau, de ce nu, Jurassic Park-ul invadînd ranchul Southfork și tiranozaurii înlocuind venerabilele vaci. Cu zgîrie-norii, americanii au un raport ambivalent: îi iubesc, dar nu încetează să proiecteze cele mai catastrofice fantasmе în legătură cu ei: pentru o civilizație dezvoltată pe verticală, infernul se

SLIVER • Regia: Phillip Noyce • Scenariul: Joe Eszterhas, după un roman de Ira Levin • Cu: Sharon Stone, William Baldwin, Tom Berenger ș.a. Prod. Paramount Pictures.

CRONICA MUZICALĂ

de Alfred Hoffman

NE-AM DEPRINS să frecventăm concertele orchestre simfonice a Filarmonicii „George Enescu” mai cu seamă în preajma unor turnee întreprinse în străinătate (de data asta în Elveția, pare-mi-se), în primul rînd pentru că, în lipsa Ateneului – să sperăm că reparațiile nu se vor eterniza – formația mai poate fi urmărită, la răstimpuri, în lăcașuri „de împrumut”, în al doilea rînd pentru că, plecînd în ospeție, se presupune că programele respective vor fi studiate cu și mai multă atenție decît de obicei. Am fost, de aceea, la manifestările desfășurate sub conducerea lui Cristian Mandeal cu interes explicabil și fără să ne întrebăm prea mult dacă piesele înfățișate la București vor coincide integral cu cele din deplasare, dat fiind că dirijorii noștri importanți se cuvin observați sistematic. Chiar și în condițiile cînd concertele – cum se întîmplă în ultima vreme, în mod regretabil, cu cele ale Filarmonicii bucureștene – nu sînt propagate suficient. Ca să zărești alisele, trebuie să te deplasezi „la sediu” de obicei, televiziunea are grijă mai cu seamă de osteneala orchestrei Radio (a celei Naționale, dar și a celei de cameră) și o popularizează în consecință, cu rezultate uneori excelente, umplînd pînă la refuz sala „Mihail Jora”, însă instituția „concurrentă” (oare?) se vede oarecum neglijată și citează fotoliile rămin excesiv de „aerisite”. În fine, să spunem că lucrurile se compensează prin faptul că ansamblul devine din ce în ce mai cunoscut peste hotare. De altfel, asta ne și determină să nu fim prea supărați cînd nu înțîlnim instrumentiștii noștri „la ei acasă”, sperînd că vor fi apreciați cum se

găsește în blocurile „sliver”. Odată cu panoramele superbe, ți se oferă vertijul și claustrofobia: odată cu „tot confortul”, toate spaimele posibile... În acest univers, tentant și periculos (dar nu este chiar pericolul o tentație?), fragila eroină blondă din *Sliver*, Carly Norris, este o victimă ideală – mai ales atunci cînd știm de la început că ea este „the next” într-un caz de serial killings. „Blonda neajutorată”, arhetipul feminin american prin excelență (remarcabil jucat de o actriță care continuă să ne surprindă: Sharon Stone), trimite aici, desigur, la Kim Novak în *Vertigo* al lui Hitchcock (cu care filmul lui Noyce are multe lucruri în comun), dar și la Grace Kelly în *Fereastra din spate* (*Rear Window*) al aceluiași Big Hitch. Căci, pînă să fie agresată fizic, Carly este victima inconștientă a unui spionaj discret. Scenariul este excelent construit în așa fel încît, înainte chiar ca Zeke Hawkins (William Baldwin) să de dezvăluie ca „megavoyeur” (într-una din camerele apartamentului său sînt instalate 50 de monitoare alb-negru pe care vede tot ce se petrece în bloc), noi, ca spectatori, să fim martorii orgasmului lui Carly în cadă – și al accidentului fatal al profesorului Gus Hael (cel care studia „psihologia lentilei”). *Sliver* ne împinge, fără menajamente (altele decît imaginile impecabile ale lui Vilmos Zsigmond!), în chiar centrul (t)ramei – ca voyeuri „primari” ai unei reprezentări de tip *reality-show* ce conține cele două ingrediente atît în artă, cît și în afara ei: sexul și moartea.

Spuneam la început că *Sliver* este povestea unui imobil, dar pentru că sîntem la sfîrșitul secolului XX, și la sfîrșitul secolului XX în America, trebuie să adaug că este vorba, totodată, de paranoia specifică acestui „coșmar cu aer condiționat” despre care scria Henry Miller: o paranoie ce s-ar putea traduce prin senzația de „transparență a intimității”. Într-o civilizație atît de preocupată de atențatul la viața privată, în care simpla enunțare nudă poate fi interpretată ca

„hărțuire sexuală”, ceea ce se întîmplă în *Sliver* este cel mai înalt grad subversiv; un abuz; un caz flagrant de *political incorrectness*... Or, paranoia este totală atunci cînd „valorile” unanim acceptate ale societății loisirului sînt răsturnate, deturnate sau pur și simplu parodiate: dacă toată lumea are dreptul... (să privească prin lunetă blocul de vizavi, de pildă: ceea ce face Carly, cu „inocență”), de ce nu și tu? Dacă toată lumea se amuză să spioneze, de ce nu te-ai amuza și tu? ... Acest mod aparent gratuit, oricum frivol, de „petrecere a timpului liber”, ar trebui sancționat; este ceea ce nu face *Sliver* – și de aceea mi se pare un rafinat film *politic*. Desigur, scenele „tari” din *Sliver* nu au tensiunea erotico-letală a *Basic Instinct*-ului; există mai puțin „panaș” în felul de a filma, de „a lua ochii” spectatorului; în mod corespunzător, miza erotică (o „simplă” poveste de dragoste printre 50 de monitoare alb-negru), lipsită de imbroglion-urile pervers-ambigue din povestea lui Catherine Tramell, este mai mică; latura „șocantă”, exploziv șocantă a „Instinctului” este atenuată. Însă *Sliver* reușește, cred eu, să fie un film mult mai percutant tocmai pentru că nu cade în capcana acestui senzationalism! În fond, nu scenele „pîrjolitoare” de amor între Zeke și Carly ne tulbură aici (ne-am obișnuit, ca spectatori, cu „vulcanii” cei mai nestinși! ...), ci acele secvențe de docu-dramă pe care le vedem, odată cu Carly, pe monitoare – filmulețele cînd banale, cînd cumplite, în crutul lor realism, ale vieții „obișnuite” a locuitorilor Sliverului: tot scandalul în acestea este! Ne-am putea consola cu gîndul că în fond, nu-i așa, sîntem să ne gîndim că

Imagine din *Sliver*

și în... Totuși, ne gîndim. Ne gîndim, nu putem altfel, la potențialul atît de subversiv al voyeurului – și la faptul că atît cinematograful, cît (și mai ales) televiziunea, ne fixează zi de zi în această postură („îngrată”, dar cît de gratificantă!) de voyeuri; ne gîndim la acest dispozitiv „comercial” care ne aduce dramele altora pe ecran la o simplă apăsare pe buton. Ne gîndim, deci sîntem. Și-apoi, cine poate spune că nu știe frîntuzește? ...

Parul cu „moralitatea” este cîștigat, în final – Carly îi distruge monitoarele lui Zeke –, însă propria noastră senzație, ca spectatori, este ambiguă: în fond, nu am privit noi înșine jocurile intime dintre cei doi între cei patru pereți? Nu am fost curioși să vedem *ce se întîmplă pînă la capăt*? Stingerea monitoarelor nu înseamnă și stingerea marelui ecran înainte ca povestea – restul de poveste: acest thriller gotic-erotic despre (dez)avântajul de-a locui într-un *Sliver* – să se încheie: filmul cîștigă, noi pierdem.

Într-o scenă delicioasă, Carly este provocată de partenerul ei să-și scoată desuurile la restaurant; și Carly se dezbracă – evident, la fel de delicios. Alături, la o altă masă, un cuplu sobru se face că nu observă, totuși întoarcere privirea spre cei doi „scelerați”, aparent dezaprobator... Nu cred că există imagine mai exăctă a voyeur/spectatorilor care sîntem: *a trage cu ochiul este îngăduit atîta timp cît te prefaci că nu-ți place*. Parul rămîne același: Filmul cîștigă.

Alex. Leo Șerban

Ocazii

cuvine în depărtări.

S-ar cuveni, totuși, ca lucrurile să se echilibreze cît de curînd – mai ales că previziunile stagiunii noastre urmăriute de curînd în emisiuni speciale, mi s-au părut cam „subțirele” și nici măcar vedetele pianistice de anul trecut și care se presupunea că ne vor vizita din nou (Martin Hughes, Nelson Goerner de pildă) n-au fost pomenite. Sînt bune turneele, dar ce ascultăm noi, bucureștenii?

Totuși, să ne uităm necazurile, mai ales că „ce-i în mină nu-i minciună”. Deci, să ne bucurăm că am reîntîlnit cele *Două dansuri românești opus 8* de Béla Bartók, chiar dacă le iubim mai puțin în orchestrația lui Leo Weiner folosită de astă dată și socotim că asprimea lor savuroasă este mai fidel redată de versiunea originală, înfățișată odinioară de regretatul Gheorghe Halmos. Am sugera maestrului Mandeal să-și amintească de începuturile sale pianistice și să nu se lase amăgit prea mult de luxuria orchestrală, care nu trebuie să altereze simplitatea ritmică elementară a dansurilor cu „mireasmă reavănă de ogor” și chiar colțuroasă, în orice caz apropiată de spiritul autentic al compozitorului.

După aceea, am avut satisfacția să o aflăm pe violonista Cristina Anghelescu în cea mai bună formă muzicală (cea instrumentală se dovedește oricînd impecabilă), ca solistă a *Simfoniei spaniole* de Edouard Lalo. Însoțită de aromele simfonice stîrnite de orchestra dirijată de Cristian Mandeal, ea ne-a oferit celebra partitură în toată prospețimea și căldura ei, clădită pe melodică și vibrațiile temperamentale

iberice, filtrate de formația clasică a interpretei dar respectate în alura lor fermecătoare și angajantă. Sperăm ca această „ocazie” să fie de bun augur pentru cariera viitoare a apreciatei maestre a arcului. În fine, culmea concertului, tocmai cînd era să deplîngem lipsa de fantezie în alcătuirea repertoriului, a venit odată cu execuția *Simfoniei I în do minor* de Brahms (care era socotită, încă de pe vremea maestrului George Georgescu, împreună cu poemul simfonic *Till Eulenspiegel* de Richard Strauss, un fel de *im al Filarmonicii*). Ne-am uitat totuși rezervele în fața interpretării mari, veritabil emoționante și dezgolate de orice „zgură de prîsos” realizate de Cristian Mandeal și colegii săi. Liniile edificiului sonor monumental, tensiunea interioară, au fost redade cu grandoare și adevăr. În această privință, gestică dirijorului s-a arătat funcțională și eficientă, ferită de orice exagerări.

Pe de altă parte, în cel de al doilea program, *Suita I în do major, opus 9*, de George Enescu ne-a apărut oarecum depărtată de claritatea desenului imprimat de maestrul fundamental al muzicii românești. Adesea tematica de bază a fost acoperită de profilurile melodice interioare ale partiturii – polifonia de structură apărînd ca umbrind și nu îmbogățind profilul lucrării. N-ar trebui să uităm virtuțile versiunilor consacrate ale *Suitei* – una purtînd chiar girul interpretativ al autorului.

În schimb, cele *Trois paysages de Bruzel*, transpuse simfonic de compozitor elvețian René Gerber, ne-au plăcut de la această primă cunoștință datorită

puterii sugestive și coloritului orchestral intens dar fin diferențiat făurit de indicațiile dirijorale ale lui Mandeal și fidelității receptării lor de către instrumentiști. A fost o pildă de slujire competentă și eficientă a creației contemporane care – sperăm – a fost primită la adevărata ei valoare de publicul și critica elvețiană, cu prilejul turneului.

În final, *Simfonia a II-a, în mi minor*, de Serghei Rahmaninov. Bineînțeles că afinitățile romantice ale dirijorului cu această muzică au fost puternice și convingătoare. Ceea ce nu înseamnă că, indiferent de prilejurile comemorative sau aniversative, ne vom schimba convingerea că Rahmaninov a fost în primul rînd maestrul genial al pianului, pe plan interpretativ și componistic.

Ne-a convins de asta și Dan Grigore, în cursul inspiratului său recital oferit în sala Radio sub auspiciile Institutului francez din București și sub patronajul domnului Bernard Boyer, Ambasadorul Franței în România. Cunoscutul pianist – care a atras și de astădată un public numeros și entuziast – a realizat un permanent *crescendo* interpretativ în programul său, culminînd cu fragmentele din *Suita op. 10* de George Enescu, două *Preludii* de Debussy, *Balada în sol minor* de Chopin (nu vom uita cîrînd frumusețea specială a acestei tălmăcirii) și *Preludii* de Rahmaninov. În fața dispoziției fericite a muzicianului de care am avut parte – a dăruirii artistice extrem de comunicative – nu ne putem totuși opri să ne exprimăm dorința ca într-un viitor recital Dan Grigore să ne ofere întreaga *Sonată în la major K.V. 331* de Mozart și nu numai atît de popularul ei final – *Alla turca*!

P.S. De cînd am scris articolul, am citit (mai bine mai tîrziu decît niciodată) broșura-program a stagiunii Radiodifuziunii. Există indicate multe concerte (inclusiv Plácido Domingo – 20 aprilie) care vor suscita interesul. Numai bani de bilete să fie și relații la casă...

TELEVIZIUNE

de Cristian
Teodorescu

Metafizica lui Ioan Stoica

AM VĂZUT, la televizor, cițiva patroni de jocuri din astea de într-ajutorare. M-a impresionat la ei degajarea de vechi oameni de afaceri. Ceea ce mi-a stîmînt interesul a fost însă aerul lor de binefăcători ai omului sărac. Psihologia asta a început să se întindă. Acum vreun an observam că la noi cetățenii așteaptă un Mesia care să-i scoată din găleata necazurilor zilnice. Această așteptare, combinată cu exasperarea lipsurilor de tot felul a produs portretul robot al unui Mesia de sub a cărui mantie au apărut *Caritas*-ul, *Mondoprosper*-ul, *Gerarid*-ul și suratele lor falite din Pitești și Constanța. Metafizica s-a imperecheat cu raiul de pe pămînt, a cărui emblemă e mașina de numărât bani. O religie epigonă a multiplicării bănușilor, după modelul piinii și al peștilor, are, acum, cițiva apostoli. Cel mai interesant dintre ei mi se pare acest Stoica, pe care l-am văzut dialogînd cu M. Tatulici săptămîna trecută.

(Nu iau în discuție tot ceea ce s-a scris după aceea în presă despre: a) faptul că M. Tatulici a cîștigat 8 milioane la *Caritas*; b) publicitatea mascată reprezentată de acest interviu prin care patronul *Caritas*-ului a anunțat că a deschis o sucursală, la margine de București; c) lipsa de insistență a lui M. Tatulici în legătură cu așa-numitul faliment de la Cluj al firmei *Caritas*; d) represaliile cu care a fost amenințat Stoica din partea țiganilor care ascultă de acel Iulian din Sibiu.)

Patronul *Caritas*-lui are ceva de sfînt didizent, trădat de credincioșii galonați, care s-a întors cu fața spre prostime. În siguranța lui blîndă, îngăduitoare, de om care știe multe am detectat o iritare care, combinată cu temperamentul demonstrativ al personajului, s-ar putea ca la un moment dat să ducă la dezvăluiri de prima pagină. Cei care au crezut că se pot folosi de el, ca să strîngă milioane, s-ar putea să tragă ponoase mari. Stoica știe că nu se va mai întîlni cu o asemenea șansă, încă o dată. În afară de asta omul și-a intrat în rol și, cum funcția creează organul, dintr-un tip care voia să dea lovitură, el s-a metamorfozat într-un miluitor cu vocație. Paradoxal, dar discursul său seamănă cu afirmațiile președintelui Iliescu. Grijă sa cea mare se îndreaptă către săracii patriei. Dar

săracii patriei au intrat la bănușeli asupra solidității acestei mici republici a prosperității care a fost *Caritas*. Ei nu mai votează cu Stoica. Asta, cu siguranță, și din pricină că președintele Iliescu l-a anatemitizat pe Stoica. După care a trecut la ortodoxie, lăsînd libera cugetare pe seama lui Dan Martian. Vorba cuiva, mai din vechime, republica merită o liturghie! Sau ceva pe aproape.

Deci, ce e de înțeles de aici? Metafizica lui Stoica și ciștigurile oferite de el n-au o putere de seducție atît de mare, încît să-l transforme în perdant pe președintele Iliescu. Cu toate astea în siguranța de sine a patronului de la *Caritas* există un antrenament de challenger. Acest om despre care s-a scris în presă că ar fi fost șmenar și că s-ar fi ocupat cu diverse afaceri pe picior compromițătoare e azi un personaj care se sprijină pe miliarde. Se pare că aceste miliarde au picioare de lut, dar fascinația lor există. O fascinație care ar putea avea consecințe electorale greu de calculat.

Stilul Jirinovski nu prea ține la noi, din pricină că, spre deosebire de spiritul slav aflat în permanentă dospiră, românii nu se inflamează în absolut. Stilul sfînteniei din care plouă cu bani e însă și posibil și așteptat.

La această oră, din motive felurite, sînt destui cei care visează la un președinte al României, după tipicul lui Stoica. Și cum se tot vorbește de falimentul național, un asemenea personaj ar putea oferi celor săraci speranța unui comunism de inflație. Îți dai adeviunea, cu tot cu cotizație, și în loc de carnet de partid îți se oferă înzecirea depunerii. Nu vreau să spun că patronul *Caritas*-lui visează să devină președintele României. Că e posibil ca un asemenea vis să-l viziteze e cu totul altceva. El a intrat, oricum, în pielea apostolului într-ajutorării. Altfel însă e posibil ca și lui să i se aplice următoarea anecdotă: cutare patron de firmă cu o cifră de afaceri impresionantă e întrebare de secretul succesului său. Omul scoate în față investiții, combinații fericite și, evident, șansa economiei de piață. Istoria e adevărată, mi-a povestit-o un fotoreporter. Între amici de chef, persoana deschide o servieta diplomată cu cifru și scoate temeiul averii sale - trei bucăți rotunde de cauciuc cu care juca *alba-neagra*.

TELECINEMATECA

de Radu Cosănuș

„Mașinile criminale” date cu „Ariel”

DUPĂ un calcul propriu, filmele de spionaj sînt azi la fel de numeroase și ne urmăresc ca băieții cu ochi albaștri. orfanii lui nea Nicu de pe Dorobanți și Calea Victoriei, în anii, zilele și orele acelea de vîrf. Cam 3 din 6. Asta nu m-ar deranja prea mult, la experiența dobîndită în conviețuirea cu... cum dracu-i zicea?, îl aveam pe limbă... da, exact, insuportabilul! Ceea ce mă derutează este sensul acestei proliferări de povești cu C.I.A. contra C.I.A., cu C.I.A. contra Mossad, cu C.I.A. plus Mossad contra K.G.B. și M 16, noi necontînd în acest turneu final. Să n-ai bă nici un nonsens? - cum se exprima o cetățeană din Șulea despre alegerile anticipate: n-ar avea nici un nonsens! Mă ia cu fior, ca de fiecare dată cînd simt în mine întrebarea lui Mișă Novicov și Mc Carthy prin '50: *cui prodest?* La salariul meu, n-o să am obrăznicia să-i învăț cum să facă filme și cum să privească politic viața, „capul lor de pereți, ce te bagi tu?”, mă sfătuia cea mai serioasă cinefilă a familiei, bunică-mea; dar, ca simplu cetățean al unei țări care a ieșit binișor la inspecția anuală a Departamentului de Stat, nu mă lasă inima să nu observ că filmele astea cam transformă CIA într-un fel de „Partid Comunist din Iugoslavia încăput pe mîinile unor spioni și asasini”, conform memorabilei expresii a Cominformului, prin '48. Cum se lichidează între ei băieții aceia, orfanii, tații și gealații, gradații și civilii prestigioasei instituții, e mai ceva decît în „Demonii” rusului bătrîn, poate mai puțin „meta”, dar „fizic” e super.

E aici o demitizare a „inteligențelor în serviciu” care, oricît ar fi ea de benefică pe plan vestetic, mă scurtcircuitează moral, mai ales cînd stau două nopți să văd „Frăția trandafirului”, una din cele mai bune și mai spalate povești din acelea cu „martorii care se gîtuie între ei”, subiectul după care ne dăm în vînt, de la Montaigne încoace.

Șocul meu e dur: eu știam că numai la noi, în imperiul mondial al răului, se țineau lanț turnătorile, suspiciunile, timpeniile, erorile mai grave decît crimele, peste tot și toate domnind teroarea dosarului. Eram schematic? Eram neinformați? Mă

blocasem în proiect? Acum, cu filmele astea desfășurate în „mijlocul” celei mai ample bunăstări, supersofisticate ca armament și inteligență, ținînd-o într-o rafală și o răfuială de mai mare dragul, spălîndu-mi creierul ca pe o rufă cu „Ariel”, constat că nici cauzele cele mai drepte, stabilite de Jefferson și duse pe culmi de un Reagan, de un Bush, nu se pot dispensa, pentru triumful lor, de mîrșăvii, de pile, de gloante și de dosar ca întru chipare supremă a puterii omului de a strivi omul. Dolarul plus dosarul, la C.I.A., să fie ca becul plus sovietul, la K.G.B.? Aparențe? Contradicții neantagonice? Ajung să mă întreb ca primitivii care nu pot deosebi natura rețelilor în lumea asta: în imperiul binișorului, aparențele sînt pline de tot atîta sînge ca esențele, dincolo, în imperiul răului mondial? Orfanii din C.I.A., creați cu precizie ca „mașini” criminale, mai cruzi poate decît ai lui nea Nicu, sînt mai simpatici prin dreptul lor la revoltă împotriva „tatălui”? A, scopul democratic scuza mijloacele îngrozitoare, și la ei? Dar dacă pici în imperiul binișorului nu se știa că există mijloace care pot compromite orice scop, atunci... Atunci ce?

Nu înțeleg de ce-mi bat capul cu toate mașinile astea criminale, după ce am văzut „Daddy nostalgie” a lui Tavernier, la 24 de ore după „Frăția trandafirului”. Era luni, 7, în noaptea cînd cu 3 ani în urmă Mugur își sărbătorea ziua de naștere, murind. Era un film cît un minut de fericire din „Viața obligatorie” a lui Mugur. Era un film de-al nostru, al celor din serviciile de spionaj puse în slujba „Nunții lui Figaro”. Trebuie însă să ai creierul spălat de toți manipulatorii lumii, ca să mai discuți, ca mine, despre C.I.A., după ce Dirk Bogard și Jane Birkin, stabileau, pe malul Mediteranei, că „dulceața vieții e îngrozitor de perisabilă”. N-o să vi-l rezum, n-o să vi-l explic - era pe programul II. „Sînt un idiot bătrîn” - cum spunea cu dezinvoltură tragică, Mugur, cînd îi dădeau lacrimile.

Ca să mă remonteze, noroc cu karamazovianul de Yul Brynner în finalul acela de Casablancă pe granița austro-ungară, în '56... În numele răului mondial îi cam sufla pe toți, ce să mai vorbim?

RADIO

de Antoaneta
Tănăsescu

CHIAR ediții fără pretenții din *Micul Prinț* (precum cea sovietică pe care am răsfoit-o prin anii '60 și care avea o recunoscută adresă didactică din moment ce cuprindea, în addenda, un vocabular francez-rus pentru uzul tinerilor învățăcei) reproduc textul însoțit de desenele autorului. Ciudată, la prima vedere, această decizie, bine știind că orice „traducere” a literaturii în iconic poate fi înțeleasă ca o suspectă tentativă de dezambiguizare. Ciudată, căci în *Micul Prinț* sugestia e totul și marele secret care trece de la unul la altul pentru a ajunge la noi e formulat fără umbră de echivoc: esențialul e invizibil pentru ochi. Narratorul are, astfel, de ce fi îngrijorat că istoria sa va fi, vreodată, citită „la lăgere”, adică doar la nivelul structurilor de suprafață, fără a se actualiza sau, măcar, bănuși amăgitoare itinerare aflate sub pecetea tainei. Este o îngrijorare nu lipsită de

temei și singura consolare rămîne aceea că *Micul Prinț* nu este singura carte în această situație. Recent, Teatrul național radiofonic pentru copii a prezentat, în premieră, un spectacol pe care l-am așteptat și l-am urmărit cu specială emoție. Și ea intactă după multe decenii, iar pentru a fi înțeleasă trebuie să evoc tot anii '60, cînd *Micul Prinț* nu se transmitea nici la radio nici la televiziune, în schimb, un disc foarte prețios circula, cum se obișnuia pe atunci, în deplină clandestinitate, după un program sever stabilit și cu termene de înapoiere ce nu puteau fi încălcate. M-am numărât printre cei mulți, puțini care au avut șansa să-l asculte. Îmi aduc aminte cu precizie că, împreună cu trei colegi, l-am avut la dispoziție doar pentru cîteva ore, într-o dimineață prăfoasă de vară, și l-am pus de mai multe ori la rînd, nevenindu-ne să credem că atîta fericire este, totuși, posibilă. Un coleg, singurul dintre noi

care avea, în acei ani, magnetofon, l-a înregistrat și, după un timp, de la el am copiat și eu banda. O am lingă mine. Din păcate, fișa de semnalară este incompletă, data și locul înregistrării discului lipsesc iar din distribuție sînt reținute doar cîteva nume de interpreți: autorul - Gérard Philippe, Micul Prinț - Georges Poujouly, șarpele - Michel Rouse, vulpea - Jacques Grellos, floarea - Sylvie Pelayo. Este o versiune care și după atîta timp mi se pare impecabilă. Așa că, vrînd-nevrînd, acest (subiect) reper a fost viu și prezent pe întreaga durată a audienței spectacolului radiofonic de azi (dramatizare Mioara Tîrziu, regia artistică Cristian Pepino, redactor Crenguța-Mihaela Manea). Ce am constatat? Îndoiindu-se, probabil (fără nici un motiv, însă) că publicul unăr are disponibilitatea de a înțelege și accepta datele pure ale ficțiunii, dramatizarea la care ne referim apelează la un cunoscut procedeu de

construcție, așa-numita „povestire cu ramă”, sfîșind tainic și înlocuindu-l cu discursul explicativ, inexistent la Antoine de Saint-Exupéry. Aceasta, în primul rînd. În al doilea rînd, este preluată fără discernămint o traducere veche (singura?) a textului, nu totdeauna inspirată și uneori inadecvată (un singur exemplu: „tron măreț” pentru „un trône très simple et cependant majestueux”). Iar în al treilea rînd, prin dispariția registrului dramatic al naratorului (atît de inspirat în versiunea Gérard Philippe), pier fără de urmă tăcerile încărcate de o desnădăduitoare melancolie ale Micului Prinț iar spectacolul este lipsit de o undă de autentică gravitate. Și totuși, el trebuie evidențiat fie și pentru că realizatorii au avut curajul de a-și propune un pariu greu de cîștigat. Între victorioși, notăm interpretul protagonistului, copilul Tudor Emanuel Fertig.

PREPELEAC*de Constantin Toiu*

La întâmplare (5)

C., studentă la litere, fizică, emaciată, blondă, serafic de frumoasă ca tuberculoasele mistuite de febră, nu se amestecase niciodată cu noi, turbulenții tîrgului, deși nu eram băieți răi, nici nespălați; orgolioasă din fire - fată a unui moșier - avocat - maladia o izolase de lume. N-o văzusem niciodată rizînd, cînd se întîmpla, rar de tot, să fie văzută; și cînd o zărisem, totuși, într-o zi, avea pe față un rictus de aristocrată silită să respire aerul cu toți mîrlanii. Era la Urziceni. În 1939-1940. Vara. Arșiță, praf de bărăgan. Și, în acest peisaj balcanic, apare, într-o zi, marele poet... Nici nu ți-ai fi putut închipui că va ieși vreodată din spațiul său mioritic, spre a pătrunde în tot ce îi contrazicea mai mult filosofia, în Isarlicul nostru cu braga și susan, de pe maful Ialomiței, galbenă, grea, miloasă, străbătută de șuvoaiele negre de păcură vărsate în ea de riul Prahova - petrolul ploieștean... Ca la Ploiești!... A-ntors-o ca la Ploiești!... Iar B., în marea sa dragoste ce i-o purta lui C., prințesa tîrgului, care nici nu catadicsea să se arate, sau să ne adreseze vreun cuvînt, la multele cuvinte pe care noi i le-am fi spus, topiți de admirație, dacă am mai fi avut grai, dacă am fi avut puterea de a deschide gura... marele poet B. apare într-o zi la Urziceni cu trenul, ei, da, de Ploiești!

Noi, de căldură, jucam cărți într-o pivniță adîncă. La lumina a trei gazornîțe. Una, atîrnînd de grinda groasă de stejar din tavan, ne făcea să arătăm ca niște spectre. Îmi intrase un ful de șeptari. Și mă întîlnisem cu bunul meu prieten, și azi, Lică, doctor la Padina-Buzău, iar Lică avea de *rigi*, și mă curățase. Și-a-

tunci, cineva, nu mai știu cine, s-a aplecat pe gura chepengului deschis al pivniței și a strigat „a venit B. la Urziceni!"; știa ceva, fiind și el elev într-o opta; și asta, vestea în sine, mie mi se păruse mai tare decît căderea unui meteorit; și, cu amărîtul meu de ful de șeptari perdant pe masa cu trei picioare scurte pe care se trîntea mămăliga - mă mirasem că nu auzisem bubuitura corpului ceresc, mic, dar totuși corp ceresc și el, venind din spațiul mioritic, insondabil, și căzînd, drept, dar știți cum? drept în Isarlik!....

Au fost cîteva reacții... Lică, de pildă, a înjurat urît, cu fulul lui de rigi în mină, victorios,.... "ce mai caută și asta aici!"; și, într-adevăr, se putea pune întrebarea. Fratele frumosoasei C. era și el în joc, al patrulea. Nu știuse nici el nimic de venirea lui B., care totuși își va fi anunțat într-un fel sosirea, însă nobila lui soră păstrase secretul. Ea, căreia B. îi scrisese cele mai frumoase poezii de dragoste, citite de mine, în manuscris, cu ochii mei, cînd P., fratele, decăzut, venise prin 1959-60 la „Gazeta literară" să le vîndă, și cînd îl oprisem spunîndu-i măcar să le vîndă la Academie, - așa mai mer bani. El, care, la Urziceni, nopțile, înainte de 1944, plătea lăutarii noștri prieteni, țigani, cu saci de grîu, - *du-te tu, Olmazule, na, cheia, și ia din hambar primul sac din dreapta, vezi, ăla de-i cîrpit...* Dumnezeu să-l ierte pe bietul P. Era boem cum sunt alții doctori.

N-am rezistat și am ieșit din beci în canicula de afară. De fapt, nici nu mai puteam continua partida, șeptarii mă doborîseră. Peste nici un ceas am văzut trăsura moșierului-

avocat și în ea, cu umbrele, pe C. și pe B. C. ridea fericită, îmbrăcată toată în alb și cu o pălărie largă de pai cu panglici bleu care fluturau în trapul cailor oarecum moleșiți de căldură. Făcură un tur prin tîrg: a doua oară cînd o mai văzusem venind în sens invers, ea mîna caii rizînd fericită... Un an mai tîrziu murea. Mor-mane de liliac îi acopereau mor-mîntul. De atunci știu, era în mai, că liliacul miroase, dulce, suav, și a moarte și a iubire, impe-rechindu-le...

Să mă ierte urmașii lui B. Istoria este istorie, fie și doar literară; și-apoi, dragostea-i dragoste!

Ion Irimescu: *Mamă cu copil*
(Din lucrările ce vor fi expuse la
Galeriile de artă „România literară“)

Plecând să ia o gură de aer

VIATA lui Valentin Șerbu, fascinat într-un număr impresionant de „povestiri senine“ de robinsonadele morale ale unor naufragiați de provincie, nu este, în esență, mai ușor de judecat sau explicat decît dacă o așezăm în rama unei metafore. Acea a unui Crusoe care, după ce e silit de societate să cunoască reclusiunea, se izolează pentru restul vieții de această societate, se sechestrează de bunăvoie într-o colibă de pe un deal din marginea Babadagului. Aici, visînd, citind, scriind, el se simte cu adevărat în siguranță, trăiește ca un om liber. De îndată ce-și părăsește coliba pentru a lua o gură de aer, în viscolul de afară, își pierde echilibrul și moare.

Uriașul cu păr de culoarea frunzei de tutun de curînd întinsă la soare, cu ochii bulbucăți și triști, spre deosebire de celălalt uriaș din *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, avea parte, în izolarea lui, și de clipe de desfătare, de bucurie. Atunci cînd era vizitat de prieteni și cînd, la o masă săracă, dar cu vin din belșug, se propunea ca personaj. Iată-l, deci, așa cum am să-l țin minte întotdeauna: de o solemnitate puțin comică, accentuată de cravata soioasă, înnotată strîmb la gât, de pălăria veche și prea mică, niciodată

periată (în odaie e frig), cu brațele lui mari adunate, deocamdată pentru a proteja, deasupra unei ghitare, vorbind. Și nu poți să nu-i admiri strălucirea frazei. Aci mustind de poezie și ironie de nuanță cehovian-gogoliană. Aci repede și aspră, la limita caricaturii, în maniera lui Nenea Iancu. Și iată-l înălțându-se, gata să răstoarne masa, cu o figură de pop star, îndeajuns de cuprins și dezlănțuit, cîntînd la gitară. Carașii, în aceeași odaie se zbat, sfârșie în uleiul încins într-o tîgaie imensă. Mi-l amintesc și în alte împrejurări, la Mogoșoaia, în compania lui Marin Preda care îl alinta cu „domnule Șerbiu“, a lui Mircea Dinescu, care prefera să-l strige „bătrîn sublim“, a Soniei Larian și a lui Lucian Raicu care nu-l mai scoteau din „formidabile domn“.

Afară ninge cumplit și în odaie se cînta cu o tristețe voioasă: „Te uită cum ninge decembrie / Nu rîde...citește-nainte...“ Din rama acestei metafore cred că se desprinde figura de neconfundat a omului și a scriitorului care este Valentin Șerbu și care, uite, ne-a lăsat în jurul mesei, plecând să ia o gură de aer, în viscolul de afară...

Nicolae Motoc

Pentru cel care pleacă...

...însoțit de gândurile care au făcut din noi toți o familie.

Pentru unii, familia s-a cimentat de mai bine de patruzeci de ani de muncă împreună, de la primele începuturi, pionieratul în cercetarea istoriei literare, sub directa îndrumare a lui G. Călinescu.

Pentru alții, majoritatea mai tineri, odată cu lucrarea în colectiv, de mare suprafață, cum este parcurgerea publicisticii românești pentru originala implicare, prin bibliografie, a lui I.L.Caragiale în viața unei întregi epoci de cultură românească și de literatură.

Pentru mulți prin prezența constantă la locul numărul 3 din primul rînd de mese din sala de lectură a Bibliotecii Academiei. Prezență incurajatoare pentru spirit, că se mai poate și așa.

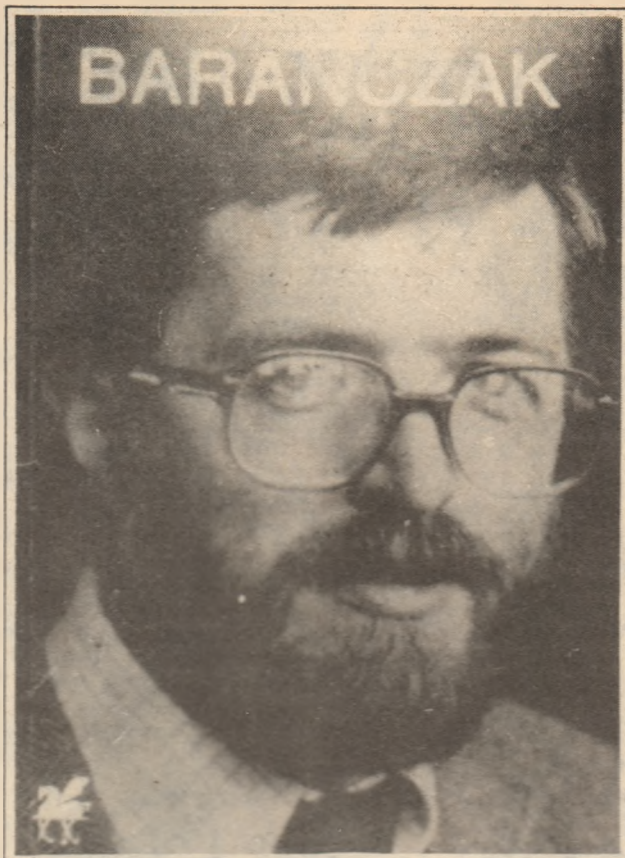
Pentru foarte mulți, chiar neștiuți, cititorii credincioși ai *Cotidianului*, mereu provocați la meditație de verva spiritual interpretativă a semnatarului paginii politice.

Și mai mult decît orice, prin familia lui, poeta care l-a însoțit treizeci și trei de ani cu delicatețea devotamentului, a iubirii și a încrederii, dragă nouă tuturor prin apelativul de coloană - Ana - dat și mai ales rostit de Marin Bucur.

Cînd pleacă un scriitor, îi rămân cărțile. Dar la o asemenea plecare, întempestivă, dureros neprevăzută, Marin Bucur al nostru, cu mintea într-o continuă efervescență, cu o neoboseală de admirat și de invidiat, rămîne dator cu ceea ce ar mai fi avut de scris, de la articolul fulminant la cartea de întînsă și gravă cercetare a fenomenului, mai mult decît literar. A fenomenului unic al sufletului românesc. În el, Marin Bucur credea. Și pentru această credință, rămîne el dator vieții, deși datoria și-a făcut-o mereu.

Gîndesc așa, după cei mai bine de patruzeci de ani alături, într-un Institut de Cercetări al Academiei Române, care din colegi ne-a unit pe toți ca frați.

Cornelia Ștefănescu

MERIDIANE

Stanislaw BARAŃCZAK

TĂBLIȚA DE

POETUL, eseistul, traducătorul Stanislaw Baranczak (n. 1946) este un nume de referință în literatura polonă de azi. Debutază ca poet încă din 1965, fiind inclus de critica poloneză „generației 68”, denumită ulterior „Noul Val”. Distins cu diferite premii

literare, tot mai prețuit deopotrivă pentru creația proprie cît și ca traducător de poezie engleză, Baranczak își atrage în curînd sancțiunile administrative ale autorităților (cenzura și forurile universitare) pentru activitatea sa în apărarea drepturilor omului. Abia în 1980, ca urmare a intervenției Solidarității, își reia activitatea la Institutul de Filologie Polonă din Poznań și recapătă dreptul de semnătură. Din 1981, predă limba și literatura polonă la Universitatea Harvard și colaborează la principalele reviste ale emigrației care apar la Paris și New York. O culegere de versuri în traducere engleză cu titlul *The Weight of the Body*, recompensată în 1989 cu Terrence Des Pres Poetry Prize, precum și volumul de eseuri *Breathing under Water and Other East European Essays* (1990) îi apar la Harvard University Press. Totodată, Baranczak traduce în limba polonă din creația poezilor Gerard Manley Hopkins, John Donne, George Herbert, alcătulește o *Antologie a poeziei metafizice engleze din secolul XVII* și se remarcă drept un interesant traducător al lui Shakespeare (*Furtuna, Hamlet, Regele Lear, Romeo și Julieta*), aceste noi versiuni stîmînd la ora actuală în Polonia numeroase dispute și comentarii. În sfîrșit, se mai cuvine menționat faptul că sînt poezia cît și eseistica lui Baranczak sînt preluate prin traduceri de numeroase publicații europene și extrem orientale.

TEMA predilectă, s-ar putea spune, fără a greși, obsesivă a eseisticii lui Baranczak, este cea a rolului poeziei ca „provocare” zvrîlită universului de fenomene, interacțiuni, voci și semne, nepăsător față de actul individual suprem = creația poetică. Fie că pornește de la o experiență proprie, fie că cercetează poezia unor confrăți polonezi sau străini, Baranczak demonstrează normalitatea vocii poetice în opoziție cu discursul haotic, sau de-a dreptul „demențial” al lumii în care ne e dat să trăim.

Supremația poeziei în înfruntarea cu Neantul care pîndește viclean și pizmaș existența umană este demonstrată cu o pasiune lucidă în eseurile grupate sub titlul: *Tăblița de înmatriculare din Macondo*, volum apărut în 1990 la editura londoneză Aneks. Cele „Optrăprezece încercări de a explica pentru ce și de ce scriem” (subtitlul volumului) ordonează eseurile înăuntrul următoarelor secțiuni tematice: I. Tălmăcind poezia proprie; II. Tălmăcind poeziile altora; III. Tălmăcind prezența străină; IV. Tălmăcind literatura străină; V. Tălmăcindu-mă pe mine însumi (și mie însumi). Pe lîngă nevoia de sistematizare, este evidentă aspirația către o tratare exhaustivă, aptă să epuizeze tema, înălțînd-o totodată către finalități ontologice.

Răzbunarea mîinii muritoare, vers celebru și deseori citat, aparținînd poetei Wisława Szymborska, dă titlul eseului cu care se deschide volumul. A scrie ar putea fi echivalent cu germanul „Schadenfreude”, bucurie răutăcioasă decurgînd din izbînda asupra unui adversar a cărui superioritate este evident nedreaptă. Și ce adversar este în mod evident mai nedrept decît moartea, ale cărei hotărîri pot fi resimțite și ca un afront personal? Așa s-au petrecut lucrurile

și atunci cînd poetul a aflat despre dispariția bunei sale prietene Grazyna. (Dealtminteri, poezia cu titlul *Grazyna* figurează în toate culegerile alcătuite de Baranczak din creația proprie). Moartea Grazynei pretindea o replică, dar iată că în locul proiectatei elegii ia naștere o epistolă către cea dispărută. Prin ignorarea celor întimplăte, o sfidătoare provocare zvrîlită Nimicniciei. Epistola va rămîne fără răspuns, dar „voi învinui, spune poetul, pe poștaș, o catastrofă aeriană sau cenzura și nicidecum Neantul care, trebuie să recunoști și tu, nu există”. Poezia poate deci opri uitarea, dispariția în Neant. Dar să fie oare scrierea ei resimțită de poet ca o bucurie? Iată opinia poetului, așa cum o expune el însuși:

DEFINIȚIA obiectivă a grafomanului: cineva cărui îi place să scrie. Prin urmare, definiția unui poet talentat să fie oare: cineva cărui nu-i place să scrie? Adoptînd o asemenea unitate de măsură, aș fi îndreptățit să mă număr printre genii. În mai bine de douăzeci de ani de carieră literară am scris cu totul vreo două sute de versuri. Unele dintre ele imi plac, dar nu-mi amintesc ca scrierea vreunui să-mi fi făcut plăcere. Neg astfel ceea ce am declarat mai înainte, o spun totuși cu aceeași sinceritate. Aceste două declarații contradictorii ar trebui combinate... Sau poate că bucuria scrisului e doar o străfulgerare de moment în cadrul chinurilor scrisului? Procesul de creație este o tortură, mai ales în faza inițială de căutare a ideii într-o beznă totală, cînd, pe pipăite-lea, te izbești de colțurile agasantelor stereotipii. Și din acest punct de vedere, e adevărat că cel mai ușor îi vine grafomanului, care nu e nevoit

să rătăcească în beznă; convențiile literare, ca niște aripi năpirlite dar mereu infailibile, îl poartă drept spre soarele realității. Totuși, chinurile sînt compensate de acea clipă neasemuită cînd se aprinde orbitoarea luminiții și toate componentele versului, asemeni componentelor bine unse ale unui mecanism, pătrund, printr-un declic sonor, în șanțurile și fagașele cuvenite, cînd – în sfîrșit – apare limpede că a luat naștere ceva și că acel ceva este bun. Dezamăgirea ulterioară nu este exclusă, dar zhorul de o clipă reprezintă o emoție ce nu poate fi comparată cu nici o alta. Sau poate doar cu una.

Un observator de afară are tot dreptul să trateze văicărelile poezilor chinuți cu suspiciune. Deoarece, dacă scrisul înseamnă un chin atît de mare, el trebuie să fie recompensat printr-o plăcere deosebită, altminteri cine ar mai sta să scrie? Și dacă la fel ca odinioară poeții se numără cu miile și nici unul dintre ei nu poate conta în mod serios pe acele recompense măsurabile care au fost cîndva banii, bunăvoința unui mecena sau poziția la Curte, atunci unica răsplată pentru chinul scrisului rămîne – după cite s-ar părea – plăcerea scrisului în sine...

[...] Cred că nimeni n-a exprimat acest lucru mai bine decît Wisława Szymborska în poezia ei *Bucuria de a scrie*: „Există dar o atare lume/De-o soartă proprie cîrmuită?/Un timp ce leagă cu un lanț de semne/Firea, la a mea aprigă poruncă?/Bucuria de a scrie/puterea de a dăinui/Răzbunarea mîinii muritoare”.

Răzbunarea mîinii muritoare care ține pana este fără nici o îndoială singura formă accesibilă nouă de revanșă împotriva legilor Naturii. Din moment ce în lumea exterioară, reală, sînt incapabil să modific sau să anulez vreuna din legile trecerii, descompunerii, suferinței, morții – altfel spus, din moment ce sînt incapabil să înfrîng Neantul care stă la pîndă în fiecare atom al acestei lumi, singura soluție rămîne să creez o lume aparte, „legată printr-un lanț de semne”, închisă în linii și strofe, subordonată puterii imaginației mele. O lume în care scurgerea timpului poate fi oprită în mod magic, suferința evitată, Neantul înspăimîntat și alungat.

Mai mult chiar: această lume artificială poate părea mai reală decît cea adevărată. Și, oricum, mai convingătoare. Ceea ce deosebește poezia de oricare altă descriere a lumii prin cuvînt este caracterul său evident neaccidental, acel „așa-și-nu-altcum”, necesitatea sa interioară. O poezie cu adevărat mare ne obligă să recunoaștem că în ea nu se poate schimba nimic: a tăia o silabă, a substitui un adjectiv, a muta un accent echivalează cu scoaterea unei cărămizi, după care tot edificiul se prăbușește. O atare poezie pare înzestrată cu o forță specială de argumentare: este în sine nu numai o dovadă a nevoii de a exista dar și a nevoii de a exista sub acea formă și nu alta. Aici își are sursa plăcerea perversă a poetului și a cititorului său: în contestarea demonstrativă a universalității regulilor care – în aparență – cîrmuiesc lumea. Știm că tot ce există va pieri, pe cînd poezia poate dăinui la nesfîrșit. Știm că

lumea e guvernată de haos și întimplare, pe cînd versul ne spune că în el nu se află nimic întimplător.

Bucuria de a scrie (și citi) versuri provine deci în mare măsură din aceea că poezia contestă ordinea Naturii. Conștientă de forța Neantului, pune această forță sub semnul îndoii, o suspendă sau chiar o anulează. Unui poet aparținînd secolului XX, mai important poate să i se pară faptul că lucrul se referă și la forța Neantului manifestată în Istoria contemporană. Aparent, legile neînduplecate ale Istoriei domină lumea noastră încă mai cumplit decît legile Naturii (atenuate într-o măsură de progresele științei). În lumea de azi, toate conspiră pentru a umili individul, pentru a-i da de înțeles în mod brutal că este neînsemnat, anonim și interșanjabil precum pietricica din drumul peste care se rostogolește tăvălugul procesului istoric și al Justiției Istorice.

O poezie bună, fie și numai prin ivirea ei, dereglează – pe scara ei miniaturală – jocul Istoriei, îi lezează siguranța de sine și confortul psihic. Istoria ne ordonă să gîndim că „individul e un zero”, că opinia sa nu are nici o importanță pentru direcția spre care se îndreaptă lumea, că doar cifrele mari și legile statistice contează, și totuși poezia se încăpățînează și stăruie în monologul ei la persoana întîi... și cu cît glasul poetului este mai îmbibat de idiosincrasii, cu atît are șanse mai mari să persiste în memoria cititorilor. Istoria furnizează neconținut exemple noi de triumf al abstracțiunii și al sloganului general: poezia rămîne totuși la viziunea sa concretă, îndreptîndu-și obiectivul nu spre întreaga panoramă ci spre amănuntul pe care să ni-l apropie. Istoria ne încătușează mintea cu succesive variante ale unor noi forme de vorbire, schimbă sub privirile noastre sensul cuvintelor, cînd uneori e de ajuns un singur vers autentic pentru a li se restitui cuvintelor (fie și numai pentru clipa lecturii) demnitatea inițială și puritatea, e de ajuns o singură reducere a sensurilor pentru ca în mintea cititorilor să se revele potențialul semantic al vorbirii umane. Și la ce servesc controversile cu privire la: care e mai bună, poezia „publică” sau cea „privată”? cu atît mai mult – ca o apărare a autonomiei individuale amenințate – devine glasul ce se înalță în numele celei mai importante chestiuni „publice” cu care ne confruntăm azi.

Îmi dau seama, toate acestea sînt teribil de prezumțios, de parcă aș stîrni anume în sinea mea convingerea despre caracterul excepțional al profesiunii de poet, așadar și despre misiunea mea poetică. La un asemenea reproș aș putea răspunde foarte simplu, referindu-mă la dovezi obiective și fizice, la fiorul care mă încearcă atunci cînd îi citesc pe poeți, de la George Herbert și pînă la Zbigniew Herbert, și care lipsește cînd citesc „Trybuna Ludu” sau „Time”. Problema se complică însă cu mult atunci cînd sînt luate în seamă nu numai experiențele cititorilor dar și cele ale autorilor. Nu sînt o excepție: asemeni celor mai mulți poeți contemporani de pe ambele emisfere

ÎNMATRICULARE DIN MACONDO

ale globului. În campania mea personală împotriva Neantului, mă simt mai adesea neputincios și descurajat decât biruitor. Dealtminteri, cine oare se poate simți în lupta asta cu adevărat ca un învingător. Cine se află pe terenul sigur al încrederii pozitive, pentru a putea exclama la fel ca odinioară John Donne: „Moarte, moartea te așteaptă”, sau pentru a-i putea prevesti morții ca Dylan Thomas că: „Își va pierde stăpînirea”? Chiar și poetul, personaj în genere destul de infumurat și lăudăros, nu poate afirma că prin cuvîntul său e în stare să oprească timpul în loc, să al ne suferința, să stăvilească roata Istoriei, sau măcar să-i înspăimînte pe potențaii acestei lumi, diminuînd fenomenele de injustiție. Nemaivorbind de faptul că nu poate anula moartea.

N-a anulat-o nici poezia mea, o știu prea bine! N-am oprit-o pe Grazyna printre cei vii și nici n-am izbutit s-o rechem din țara umbrelor. Am izbutit doar să mă revolt pentru o clipă împotriva autorității Neantului, zvîrlindu-i această poezie în obrazul lipsit de trăsături. Am putut doar să-i arăt Neantului că, deși și-a însușit viața Grazynei, am rămas eu cu memoria mea care spune cît de mult a însemnat această viață pentru mine și pentru alții – după cum și în urma mea are să rămînă ceva sau cineva care va exista în ciuda Nimicniciei. În ciuda Nimicniciei – poate că tocmai acest în ciuda înseamnă perversa „bucurie de a scrie”, răzbunarea mîinii muritoare.

1987-88

TĂBLIȚA de înmatriculare a mașinii este în Macondo (Massachusetts) un dreptunghi din aluminiu, cuprinzînd șase semne: trei cifre și trei litere, indicate prin computer. Dar există în toate statele Americii așa-numitele „personalized license plates”, poreclite „vanity plates”, pentru că în ele se poate exprima personalitatea posesorului mașinii dar și „deșertăciunea” acestuia, în dorința de originalitate. La volanul mașinii proprii, Baranczak se lasă antrenat aproape fără voia sa în nevinovatul joc de descifrare a plăcuțelor, ceea ce înseamnă evident perspicacitate dar și libertate deplină a fanteziei imaginative. Unele plăcuțe, banale, se mulțumesc cu un simplu nume, altele, mai rafinate, preferă să exprime profesia, ca de pildă Amon Ra, care desigur intenționează să indice pe un egiptolog, în sfîrșit altele se dovedesc glumețe, ingenioase, infatuate sau enigmatice. Tentația de a compune în replică variante poloneze este firească. Iar concizia obligatorie conduce la adevărate formule emblematice. Cea mai pregnantă dintre ele: On Jest = El este, are o triplă adresare: Dumnezeu, Universul, Cititorul. Odată ajuns aici, analogiile cu poezia devin nu numai posibile dar – pentru un poet ca Baranczak, neconținut preocupat de rostul și sensul poeziei – inevitabile și astfel, sub titlul: Tăblița de înmatriculare din Macondo ia naștere ultimul eseu al volumului. Este subintitulat: „Cea mai scurtă poetică normativă, pentru uz propriu, în șase litere, fără semne diacritice,

cu digresiuni motorizat-metafizice”. Tonul acesta ușor autoironic nu trebuie să inducă în eroare. Baranczak nu glumește pe seama poeziei, dispus întotdeauna s-o implice ca pe o componentă esențială în destinul existențial al omenirii. Considerațiile generale și argumentarea țin de domeniul spiritualității sau al sacrului, ceea ce dovedesc și ultimele pagini ale acestui eseu pe care le reproducem în continuare.

PRÎN concizia sa, tăblița de înmatriculare a mașinii este emblema versului liric: e vorba în ea de același lucru, despre arta de a include maximum de sensuri într-un număr limitat de semne. Dar pornind de la același principiu, nu e oare versul emblema vieții, a cărei artă duce și ea la a include maximum de sens într-un număr limitat de ani? Cele șase litere ale tăbliței de înmatriculare sînt echivalente – în această aritmetică metaforică – cu cele patrușprezece versuri ale unui sonet, dar cele patrușprezece versuri cîte are un sonet nu sînt oare tot atît cît șaptezeci de ani de viață? („Cînd ajuns-a la puterea a optzeci de ani”, spune Psalmistul.)

Socotesc că există ceva în natura însăși a poeziei care constituie răspunsul la cusurul de bază al vieții: caracterul ei efemer. Firește, este răspunsul cuiva supus el însuși în mod inevitabil acestui caracter efemer. Deci al cuiva incapabil să înlăture respectivelui cur, care în fapt se reduce la a ne preface mulțumiți puși în fața unui joc rău. Jocul e rău pentru că, din capul locului, ne aflăm plasați pe o poziție pierdută; și ar fi și mai rău dacă – siguri că vom pierde – am accepta că jocul nu e numai rău dar și total lipsit de sens. Comportamentul demn în această situație stupidă constă în a-i găsi acelui joc rău un sens. Nu-l vom învinge astfel pe adversar, dar măcar îi vom pune piedică: Neantul este puternic interesat să propage absurdul. Renghiul cel mai perfid pe care i-l putem juca este să impunem aderarea la un sens tocmai a ceva ce aparent este total lipsit de sens: limitele existențiale ce nu pot fi înlăturate și care ne osîndesc să pierdem. Atunci obligăm caracterul limitat și efemer al vieții să lucreze în favoarea noastră: îi impunem rolul unui stimulator electric al inimii, ascuns în trupul nostru și care o incită la efort, la mereu alte încercări de a da vieții un sens mai dens, mai bogat, mai multilateral.

Versul este expresia sub formă miniaturală a perfidiei noastre. Orice definiție a poeziei am accepta, ea va ține seama întotdeauna de faptul că, spre deosebire de alte moduri de utilizare a cuvîntului, poezia reușește să includă într-un text de anume dimensiuni mai multe semnificații. Condensarea semnificațiilor, această densitate sporită a sensului, există în poezie nu în ciuda dimensiunilor sale limitate, ci datorită acestei limitări. Poezia, strofa, versul sînt un compresor care stoarce conținutul: apa se scurge și rămîne cărămida sensului cu mai multe straturi.

[...] E momentul să mă înapoiez la tăblița mea de înmatriculare din

Macondo, în statul Massachusetts și la cele trei (cel puțin) posibile sensuri ale cuvîntului EL din inscripția EL ESTE. Principiul de bază al poeziei, cea paradoxală concizie care produce multitudinea de sensuri și multitudinea de sensuri existînd în pofida conciziei, este nu numai un mijloc de autoapărare a individului în lupta sa cu Neantul. Este totodată confirmarea existenței a trei instanțe care au în comun faptul că în lupta lor cu Neantul fiecare dintre ele este aliată cu individul și totodată îl depășește. Aceste trei puncte de referință sînt: Alții, Universul și Transcendența. Existența noastră în relația cu alți oameni, cu universul fizic de lucruri și fenomene precum și cu absolutul, orice înțeles i s-ar da, nu este lipsită de complicații și stări de tensiune. Acești trei aliați aparțin speciei de prieteni circotași, fără de care n-am putea trăi nici o zi, dar a căror prezență ne creează neconținut probleme noi și irezolvabile. Pentru poet, problema cea mai dificilă o reprezintă disproporția noastră reciprocă. Dacă este atît de greu să ne instalăm pe noi înșine în compartimentul strîmt al poeziei, ce să mai spunem despre mulțimea celorlalți pasageri, atît de imensă încît – în fond – este sinonimă cu Totalitatea? Mulțimea covîrșitoare a celorlalte fapte umane, trecute, prezente și viitoare, care-i pretind poetului să le exprime și să le eternizeze, să le apere de Neant, așa cum a făcut-o – poate iluzoric și temporar – pentru el însuși, îl pune în situația de a elimina și selecta, ceea ce făcînd nu poate lepăda sentimentul de culpabilitate. La fel ca în poezia Szymborskăi: *Cifra cea mare, imaginația poetului „Stinghere chipuri cînd și cînd ivește, în urmă ceilalți înaintează orbește/spre neîfință, spre părăzi de rău [...] Cu prețul unor risipiri imense, apare un mic poem, suspin”.*

Se adaugă la aceasta componentele și dimensiunile materiale ale lumii. Iar pentru toate acele cuvînt, cel mai atotcuprinzător, și mai insesizabil ca sensuri, cuvîntul EL, care nu trebuie apărut de Neant. Noi sîntem aceia care trebuie să fim apărați de indoială și de primejdia de a uita că EL ESTE – dar care de asemenea pretinde confirmarea fie și parțială și dureros insuficientă a prezenței sale în oameni.

Multitudinea-de-sensuri-în-ciuda-conciziei-datorită-conciziei este o încercare de a rezolva dilema, o încercare dacă nu de a găsi o ieșire, atunci măcar de a atenua lipsa unei soluții. Poezia este mai plină de sensuri decît alte domenii de exprimare umană, prin urmare dispune de șanse mai mari de a eterniza măcar o frîntură din covîrșitoare imensitate a celor ce sînt exterioare sau mai înalte decît versul. A doua față a medaliei o reprezintă totuși concizia – trăsătură importantă a poeziei nu numai ca făuritoare de multiple sensuri ci și ca valoare în sine. Deoarece poezia vorbește despre Alții, Univers și Transcendență dar este totodată și un dialog cu ele. Li se adresează. Și este neconținut supusă de ele verificării. Peste fiecare poezie stă ațintită privirea atentă a Cititorului (fie el doar unul închipuit), a Realității Obiective (chiar de-ar avea dreptate

episcopul Berkeley) și a Punctului Absolut de Referință (chiar de-ar fi doar o ipostază care ne ferește de descompunere).

Am spus oare „atentă”? Iată numai o jumătate de adevăr. Pentru ca scrisul să aibă vreo valoare, ca să avem drept motivație o veritabilă năzuință spre perfecțiune, trebuie să admitem că acea întreită privire penetrează atent rezultatele scrisului nostru și că înregistrează toate calitățile și toate lipsurile. Totuși, trebuie să admitem și un lucru în aparență contrar, că întreită privire se poate dovedi distrată. „Micul nostru poem, suspin” nu reprezintă singurul obiect al interesului său. Prea multe lucruri mai mult sau mai puțin importante vin în concurență cu versurile și metaforele noastre. Întreitul nostru adresant ne dă de furcă pentru că multitudinea și imensitatea sa ne depășesc, dar din punctul lui de vedere îi dăm și noi de furcă, pentru că noi, cei care vorbim, sîntem prea mulți. Ochiul Cititorului, al Realității și al lui Dumnezeu este în fiecare clipă luat cu asalt de miliarde de cuvinte. Iar a desprinde din ele doar pe acelea cu sens, adresantul nostru poate numai dacă îl ajutăm.

Vreau să spun că tăblița de înmatriculare cu cuvintele EL ESTE înseamnă nu numai o profesiune de credință ci și o poetică normativă. Nu doar un suspin de ușurare după găsirea unui punct de sprijin, ci și o declarație de „îndatoriri proprii” pe care poetul trebuie să și le impună... Disciplina concizie/multiplicitate-de-sensuri este colacul de salvare în lipsa căruia poetul e în primejdie să se înecă într-un ocean de bilbieli... Cuvîntul „bilbiială” nu-l folosesc dintr-o nechibzuită grabă. Nu etichetez astfel orice mod de folosire a cuvîntului care în prima clipă pare ininteligibil sau incorect. Știu dintr-o lungă experiență că o a doua sau a treia abordare ne permite uneori să constatăm că avem de a face cu un vers excelent care se străduiește să înlocuiască un model de disciplină perimat cu un model nou și propriu. Cuvîntul „bilbiială” îl rezerv pentru exprimări nu neapărat din sfera avangardei (dealtminteri, ce mai este azi avangardă și ce ariergardă?) și nu neapărat socotite a fi literatură. Sînt exprimările a căror intenție, funcție și efect țin de pulverizarea sensului, de estomparea semnificației, de refuzul de a acorda realitate cuvintelor omenești și depozedarea lor de orice importanță. Întreitul nostru adresant este de ajuns de chinuit și plictisit de corul pe mai multe voci al agenților conștienți sau inconștienți ai Neantului. Nu se cuvine să-i batem capul cu încă un calc inform al informului, cu încă un vid, reflex al vidului. Dacă vrem să-i atragem atenția, o putem face într-un singur fel: exprimîndu-ne concis și logic. Timpul consacrat audienței e scurt: cel mult șaptezeci de ani, „iar cînd ajuns-a la puterea a optzeci de ani”... Petiția noastră va ajunge probabil la coș, dar pentru orice eventualitate nu trebuie să depășească patrușprezece rînduri.

Sau șase litere.

1989

Traducere și prezentare de
Olga Zaicik

Literatura română în fosta Iugoslavie

● Petru Cărdus, căruia îi datorăm faptul că literatura română se face cunoscută în străinătate, ne-a oferit de curând motive în plus de recunoștință, traducând trei cărți importante pentru cultura română: *Strigătul disperării* de Emil Cioran, *Absență și sărbătoare* de Ion Caraion și volumul de

poezii *Martorii* al Anei Blandiana. Într-un interviu publicat în ziarul sârbesc *Libertatea*, Petru Cărdus explică alegerea sa: „Mi-am propus să ofer cititorului sârb o carte trecută prin nervii lui Cioran”; cit despre cele două cărți de poezie, Petru Cărdus declară că o consideră pe Ana Blandiana o stea ivită de-a dreptul inexplicabil pe cerul poeziei românești, iar de Ion Caraion e pur și simplu atașat. Tot Petru Cărdus traduce o proză scurtă a Adrianei Bittel, inclusă în *Antologia de proză scurtă universală* (autori Militav Slavici și Snelzana Brazovici) alături de creații ale unor celebrități ca Borges, Italo Calvino, Max Frisch sau Mrožek.

Cucerirea picturii

● Jacques Gagliardi (în imagine) este omul unei singure pasiuni. După cercetări întreprinse vreme de două decenii, el a publicat la Flammarion volumul *Cuceririle picturii - Europa atelierelor din secolele XIII-XV*, o lucrare cu peste opt sute de pagini și 1035 de ilustrații în culori și alb-negru, care se referă la totul sau aproape totul despre arta picturală europeană din Italia până în Flandra. Autorul face dovada unei erudiții și a unei sensibilități ieșite din comun. J. Gagliardi pregătește o lucrare despre secolul al XVII-lea, o a doua despre parcursul său de amator de artă, cit și o a treia despre mecenăți și asasini ai secolelor al XIV-lea și al XV-lea.

Biografie

● Entuziasmul și afecțiunea manifestate de Victoria Glendinning față de scriitorul britanic Anthony Trollope (în imagine) sînt remarcabile în biografia pe care i-a consacrat-o recent la Editura Pimlico. Autoarea crede că acesta a fost un om multi-dimensional, mult mai sensibil decît a fost el portretizat pînă acum. Trollope a scris 47 de romane, dar cea mai mare parte a vieții sale și-a petrecut-o ca funcționar la Oficiul

Poștal. Din fericire, el s-a gîndit totuși și la multe alte probleme. Victoria Glendinning descrie putericele puncte de vedere ale scriitorului despre orice, de la politică, sex și viață de familie, pînă la coafurile femeilor, pentru a oferi un portret cît mai complet.

Scott Fitzgerald inedit

● La Editura Belfond a apărut în traducere *Balada privighetorii pe roți*, povestirea inedită a unei călătorii cu automobilul făcută în 1920 de Scott și Zelda, între Connecticut și Alabama. Volumul e ilustrat cu fotografii.

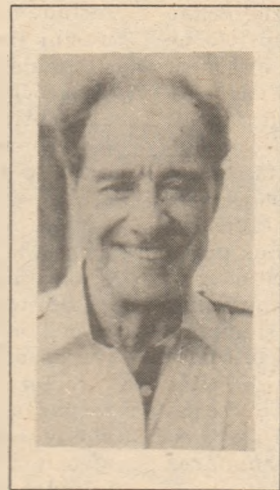
Rafinamentul unei gîndiri primitive

● Reeditarea recentă la Editura Flammarion a volumului „Graffiti” de Brassai respectă cu grijă lucrarea concepută și publicată de autor în anul 1960. Ea este îmbogățită cu texte publicate în „Le Minotaure”, cu altele inedite, cu un extras din dialogurile lui cu Picasso și cu publicarea unor pagini din carnetele artistului. Aceasta se interesa de graffiti încă din anii 30 și vedea în acestea expresia și permanența unei gîndiri primitive. În imagine: un graffiti fotografiat de Brassai.

Don Ameche

● La Scottsdale (Arizona) a încetat din viață actorul Don Ameche (în imagine), în vîrstă de 85 de ani. La începutul carierei sale, el a fost vedetă a radioului din Chicago, apoi a lucrat 12 ani cu 20th Century Fox, în compania unor actrițe precum Loretta Young, Betty Grable, Alice Faye, Claudette Colbert, jucînd în musicaluri, comedii și drame. Prima etapă în film s-a încheiat în 1948, după care Don Ameche a jucat mult pe Broadway. În 1983 a revenit în lumea filmului, jucînd în „Trading Places” cu Eddie Murphy și Dan Aykroyd. În 1986 a cucerit un premiu

Oscar pentru rolul secundar din filmul „Cocoon”. A continuat să joace pînă în luna decembrie 1993, cu puțin înainte de a muri de cancer.

Anaïs Nin - mincinoasa

● Jurnalul scriitoarei Anaïs Nin, început la vîrsta de 13 ani și ținut pînă la moarte, în 1973 - considerat un model de sinceritate și autoscopie fără prejudecăți - a făcut din ea eroina mișcării feministe americane. Dar o biografie recent apărută în SUA, semnată de Noel Riley Fitch relevă o cu totul altfel de „eroină”: înșelată de publicitate, construind cu migală o falsă imagine despre sine, ea și-a înșelat și prietenii și cititorii (de exemplu, pînă acum nu s-a știut că era bigamă, avînd un soț pe Coasta de Vest și altul pe cea de Est, cu care trăia alternativ, pretextînd absențele prin faptul că se retrage să scrie). Concluzia biografiei e că adevărata Anaïs Nin, acest Don Juan cu fustă, trebuie căutată mai curînd în romanele sale erotice decît în *Jurnal*.

Noua operă din Helsinki

● În Finlanda s-a inaugurat prima operă oficială purtînd denumirea de Opera Națională Finlandeză și Baletul Național. Realizarea acestui proiect a costat peste 120 de milioane de dolari. În sala mare a noii clădiri (1400 de locuri) vor fi prezentate peste 200 de spectacole de operă și balet, în stagiuni de cîte zece luni. În sala mică (500 de locuri) vor avea loc spectacole experimentale de muzică și dans.

SCRISOARE DIN PARIS

Fundoianu și „integrarea europeană”

STABILIT la Paris în perioada dintre cele două războaie, B. Fundoianu a fost ani de zile un prieten, un colaborator, un confident și un fel de secretar particular al filosofului creștin-existențialist Leon Șestov, căruia îi dedică în semn de omagiu și ca mărturie sigură a influenței exercitate asupra formației sale spirituale - asta se întîmpla în 1993 - cartea scrisă și apărută în limba franceză la Editura Denoel sub titlul *Rimbaud le Voyau*, semnată cu numele său de scriitor francez - Benjamin Fondane. În materie de literatură franceză, autorul *Priveliștilor* se afirmase ca expert superior încă din țară; n-avea nici 25 de ani cînd publicase un volum de răsădit în cercurile intelectuale: *Imagini și cărți din Franța*. În prefața ei - care provocase multe polemici, unii se declaraseră în dezacord și erau chiar scandalizați de o presupusă „exagerare” a datoriei literaturii române față de cea franceză, implicînd o culpabilă înjosire a orgoliului național... tînărul eseist nota în tonul său - poate puțin prea categoric, izvorit din pasiuni și convingeri ferme, din supunerea la evidente indiscutabile pentru el, nu neapărat și pentru alții: „D. Iorga a notat admirabil cîndva cît am fost de franțuziști cu logofătul Conachi, lamartinieni cu Bolintineanu, hugolatri cu Alecsandri... Lista se poate continua. Bălcescu nu l-a uitat pe Lamennais, cum nu l-a uitat Costache

Negruzzi pe Prosper M^rim^e. Macedonski a început cu Musset și a sîrșit cu Mallarm^e. De la 1900 pînă astăzi, peisajul literar își datorește orientarea și substanța lui Baudelaire și lui Verlaine și lui Laforgue.”. Un pas mai departe - cu certitudine cam prea departe - și autorul pasionalei prefețe ne aducea de-a dreptul pe malurile Senei, cu literatura română cu tot: „Citești deci pe francezi ca pe niște scriitori naționali mai mari, bucată dreaptă din tradiția noastră. N-am cunoscut literatura franceză așa cum o pot cunoaște pe cea germană - am trăit-o... Literatura noastră a fost o contribuție la cea franceză. O carte de critică nu cade oare sub aceleași legi, deocamdată neschimbătoare?”. Graba autorului de a da mai repede apă la moară adversarilor de idei și de a-i „inflama” pînă la proporții previzibile - este intenționată și în felul ei „scandalos”-simpatcă și tot ce se poate spune, în favoarea sa și a ardorii sale, este că - totuși! - dăduse glas ca poet specificului și „românesc ca puținii alții (în zguduitorile sale *Priveliști*) și că, în definitiv, ca eseist și critic (chiar și atunci cînd forța nota) nu răul, ci binele literaturii române îl urmărea... Fie și într-un stil tînerește provocator, agresiv și paradoxal, Fundoianu era avant la lettre adeptul mai grabnicei noastre „integrări” europene... De t^nalitate franceză, cum altfel? Oricum, îi vine să exclami: ferească

Dumnezeu de mai rău! Oricum, e mai cuminte și poate mai inteligent decît să te infurie, să spumegi de minie polemică față de impetuosul „cosmopolit”... Frazele lui Fundoianu au stîrnit un vacarm de controverse și de proteste încă la apariția lor, în anii '20, dar nu era mai nimic pe lîngă ce le-ar fi rezervat soarta prin anii '50; se sperie gîndul, vorba cronicarului... Ca să-l „apere” de judecata comunistă și „patriotică” de mai tîrziu, naștii l-au deportat și l-au ucis pe Fundoianu puțin înainte de sîrșitul războiului. A fost denunțat de o portăreasă pariziană: imensa sa dragoste pentru Franța și literatura franceză nu i-au fost - cum se vede - de prea mare folos, departe de a înmuia cumva o inimă de denunțator voluntar, de benevol hăituitor al „clandestinilor”, al străinilor... Cît de „străin” de Franța se dovedea Fundoianu, se observă la simpla contemplare a sumarului cărții sale: *Remy de Gourmont, creator de valori: Masca lui Andr^e Gide; Flaubert și Saint-Beuve; Arta lui Marcel Proust; O conferință despre Paul Claudel; O carte a lui Thibaudet; Moartea lui Renan; Centenarul lui Amiel; Jules de Gaultier în artă; Idealismul lui Remy de Gourmont* - și multe altele.

Lucian Raicu

Ugaretti în Germania

● Tradusă pînă acum doar parțial de către autori prestigioși, precum Ingeborg Bachmann și Paul Celan, opera lui Giuseppe Ungaretti apare pentru prima oară în Germania în „versiunea integrală” datorită inițiativei unei edituri munche-neze, Kirchhelm Verlag. Este vorba de o ediție care prevede publicarea în șase volume nu numai a întregii lirici a poetului italian, dar și a tuturor textelor sale în proză, care pentru cititorul german reprezintă o noutate absolută. Ediția germană va respecta titlul dat de însuși Ungaretti ediției definitive a operei sale, *Vita di un uomo* (Ein Menschenleben), și se va încheia în 1996.

Fără cuvinte

● *Libera me*, al zecelea lung metraj al lui Alain Cavalier (în imagine), este un film-document despre o idee – rezistența, și despre cei care o transformă în fapt. Locul și epoca acțiunii sînt imprecise dar reale: Europa opresivă și rezistenței din anii '40 pînă în anii '60. Pentru a-și demonstra ideea într-un limbaj pur cinematografic, Alain Cavalier a eliminat cuvintele din film, dar această absență a vorbelor n-are a face cu filmul mut, pentru că personajele n-au nimic de comentat sau de anunțat, ele doar acționează și sînt portretizate prin gesturi. La 62 de ani, Alain Cavalier aduce în prim plan, cu acest film de studio, o realitate fizică și psihică brutală, aprofundînd cea ce începuse în *Thérèse* (1986).

Premiul Cyrill Collard

● Gerard Depardieu a decernat recent Premiul Cyrill Collard regizorilor de film Laurence Ferreira Barbosa și Pierre Salvador. Premiul a fost creat în mai 1993, la Festivalul Filmului de la Cannes, de către studioul de televiziune franco-german Arte, pentru încurajarea tinerelor talente regizorale.

„Baudelaire la Paris”

● Din 1968, francezilor nu le-a mai fost dat să vadă imaginile lui Baudelaire, prezentate acum de către Biblioteca istorică a orașului Paris într-o admirabilă expoziție, plină de coerență și de discernămint. Mai întîi sînt imaginile pe care artiștii din trecut le-au pictat și el le-a colecționat, cele ale unor contemporani, pe care le-a criticat în admirabilele sale „Saloane”. Nu lipsește de la apel nici un pictor dintre cei care-i plăceau – Emile Deroy, Constantin Guys, Meryon, Delacroix, Courbet, Manet etc. Apoi sînt imagini pe care le-a desenat însuși Baudelaire. În expoziție sînt și clișee fotografice ale lui Nadar, Neyt și Carjat. Dar adevăratele imagini poetice și alegorii sînt revelate de manuscrisele și primele ediții ale poemelor sale. În imagine: *Autoportret* de Baudelaire.

„Piese de zece minute”

● Alături de Gertrude Stein și Colette, Djuna Barnes (în imagine) a fost una dintre reprezentantele cele mai strălucite ale avangardei teatrale a anilor '20. *Piese de zece minute* apărute acum în versiune franceză la Editura l'Arche au fost publicate întîi în magazinele „Shadowland” și „Vanity Fair” (la care colaborau și Truman Capote și tinărul Tennessee Williams). Acest „teatru de buzunar” interesează și astăzi critica, tot atît cît personalitatea fascinantă a autoarei.

Epoca barocului în Portugalia

● Aceasta este tema expoziției deschisă la National Gallery of Art din Washington D.C. Vizitatorii pot admira 129 de obiecte din

secolul al XVIII-lea, perioadă a unor strălucite realizări artistice, incluzînd compoziții *azulejos*, mobilier, argintărie și bijuterii.

Japoneză care cîntă ca o italiancă

● Interpreta rolului titular din *Madame Butterfly* în actuala producție de la Metropolitan Opera House din New York este o japoneză care cîntă ca o italiancă, soprana Yoko Watanabe (în imagine). În ultimii ani, ea a dominat lumea operei cu acest rol la Londra, Milano, Berlin, Bonn, Washington D.C., Baltimore, Dallas, Monte Carlo, Viena și Tokio, dar și cu roluri în „*Boema*”, „*Manon Lescaut*”, „*Turandot*”, „*Suor Angelica*”, „*Faust*” și „*Paiațe*”. Pentru anul 1994, programul lui Yoko Watanabe include *Madame Butterfly* la Hamburg, Zurich, Avignon, în Filipine, Albuquerque, New Mexico și Buenos Aires.

„Voci și tăceri”

● La începutul carierei sale, actorul american de culoare James Earl Jones, unul dintre marii actori ai vremii noastre, și-a însușit personajul lui Othello ca pe o metaforă, pentru a-și făuri propria persoană. Se pare că el a extins farmecul și demnitatea Maurului la rolul pe care l-a jucat el în viața reală. De aceea, într-o oarecare măsură, autobiografia pe care a scris-o James Earl Jones cu titlul de mai sus, împreună cu Penelope Niven (Editura Scribner's), se citește precum memoriile unui Othello care n-a omorît-o pe Desdemona, ci care trăiește fericit cu ea și face copii.

Primul dezamăgit

● Boris Suvarin (în imagine), fiul unui bijutier venit de la Kiev la Paris, la sfîrșitul secolului trecut, a devenit unul din liderii extremei stîngi a partidului socialist, a fost închis la Santé, în 1920, pentru anarhism, a negociat cu Internaționala a III-a și a fost unul din fondatorii PCF. Dar, devenit secretar executiv al Internaționalei și petrecîndu-și mult timp la Moscova, ca și Panait Istrati, și-a dat seama de opresiunea și minciuna ce însoțeau „punerea în practică” a comunismului. A scris în 1935 o lucidă biografie a lui Stalin și a continuat să critice în scris politica sovietică, falsitatea propagandei. O biografie intitulată *Boris Suvarin, primul dezamăgit de comunism*, scrisă de Jean-Louis Panné, a apărut la sfîrșitul anului trecut la Editura Laffont.

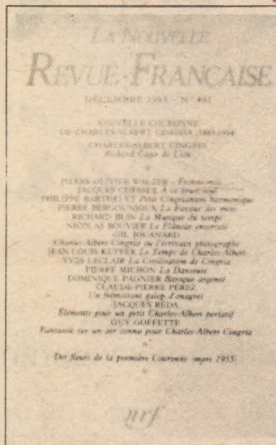
270 de pînze

● După cum se știe, impresionismul s-a născut la Academia elvețiană, unde se întîlneau Pissaro, Cezanne și Guillaumin, iar la Academia Gleyre – Renoir, Bazille, Sisley și Monet. Asupra acestui timp al nașterii impresionismului se va opri între 29 martie și 25 iulie expoziția de la Grand Palais din Paris care va reuni, pentru prima dată, 270 de pînze strînse din lumea întregă.

REVISTA REVISTELOR STRĂINE

LA NOUVELLE REVUE FRANÇAISE

Nr. 491
- decembrie 1993 -

ÎN ACEST număr special dedicat lui Charles-Albert Cingria (1883-1954), revista franceză publică „Richard Inimă de Leu”, un text inedit (cărui i s-au păstrat ortografia și grafiile), ce constituie unul dintre cele douăzeci de capitole ale manuscrisului intitulat „Marii lirici provenșali” și figurează în fondurile Cingria ale arhivelor Universității din Lausanne.

Pierre-Olivier Walzer face o amplă analiză a operei originalului scriitor elvețian. El spune, între altele: „A-l citi pe Cingria înseamnă a-ți oferi plăcerea de a te lăsa surprins și trebuie recunoscut că puțini scriitori răspund acestei așteptări cu atîta risipă. El este suveranul capriciului, maestrul surprizei”. Ar trebui într-adevăr „mult mai lungi analize pentru a scruta toate mijloacele puse în acțiune de către autor”. Aceluiași Cingria îi consacră versuri omagiale Jacques Chessex și Guy Goffette, iar un grup de peste o duzină de autori publică articole în care analizează diferitele aspecte ale creației scriitorului omagiat.

Apoi revista reproduce extrase din „Flori ale primei Coroane”, publicate de N.R.F. în martie 1955, curînd după moartea scriitorului. Sînt redade aprecieri ale unor personalități culturale, precum Paul Claudel, Jean Cocteau, Marcel Jouhandeau, André Pieyre de Mandiargues, Jean Starobinski, Igor Stravinski și ale altora. Foarte edificatoare cuvintele lui A.P. de Mandiargues: „La Cingria este minunat că, printr-un echilibru neîncetat între visare și senzația pură, el poate fi întotdeauna din plin în fantastic fără să fi părăsit realul, cu ușurință și bonomie, grad pe care foarte puțini scriitori, doar cîțiva poeți, au știut să-l atingă și să-l mențină”.

Cea mai mare parte a recentului număr al publicației N.R.F., dedicat lui Charles-Albert Cingria, se încheie cu lista unor opere ale acestui scriitor, disponibile în librării.

Rubrica „Recunoștințe” prilejuiește cititorului întîlnirea cu evocarea unor scriitori precum Marc Bernard și Alain Borne.

Revista publică, de asemenea, o analiză aprofundată a „Minnei von Barnhelm” de Lessing, prima mare comedie din literatura germană.

Dintre principalele expoziții cu opere ale lui Xavier Valls, care au avut loc în ultimii ani, N.R.F. citează pe cele două organizate de galeria Claude Bernard: prima la Madrid, cea de-a doua la Paris, prilej pentru Henri Raynal de a analiza picturile și acuarelele artistului, o foarte lentă dar subtilă revărsare de frumusețe.

Christophe Carraud publică acum cea de a patra și ultima parte din considerațiile sale despre „Muzică și lipsa de ocupație”, avînd ca motto un citat din „Journal de Roumanie, 1939-1946”, de Jean Mouton, în care este evocat George Enescu.

Cîteva proze scurte ale lui Jean-Louis Jacquier-Roux, Pierre Alix, George Arès și Claude-Pierre Pérez încheie numărul din decembrie 1993 al publicației „Nouvelle Revue Française”, nu înainte de a anunța vestea morții lui Henri Thomas, care colaborase la revistă vreme de 53 de ani și pe care aceasta îl va omagia în paginile sale de anul acesta. (M.K.)

Revista revistelor

Revelațiile unei arhive literare

• Mulți scriitori români de azi, aflați acum la zenitul carierei, își datorează smulgerea din anonim, chiar dacă unii au uitat faptul, lui Geo Dumitrescu și *Atelierului său literar*. Rubrica aceasta, susținută de poet, cu unele intermitențe,

vreme de douăzeci de ani, la *Contemporanul*, *România literară*, *Luceafărul*, *Flacăra*, devenise o veritabilă instituție, neoficială, a descoperirii și lansării talentelor. Treptat, s-a constituit și o arhivă a *Atelierului literar*: trimițătorii de manuscrise își însoțeau, îndeobște, producțiile propriu-zis literare cu scrisori explicative, cu date despre biografie, cu mărturisiri care îi pun într-o lumină poate neașteptată pe semnatari, dacă sînt raportate la evoluția lor ulterioară. Din aceeași arhivă fac parte și răspunsurile lui Geo Dumitrescu la poșta *Atelierului literar*, multe reprezentînd prima atestare (identificare) critică a manifestării unor scriitori azi notorii. Despre cit de interesantă poate fi cercetarea arhivei

Atelierului literar ne putem face o idee din *ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC* (nr. 199), în care Geo Dumitrescu dă la lumină un număr de documente privind debutul lui Ioan Petru Culianu, mult regretatul savant și scriitor asasinat acum doi ani, la Chicago, în împrejurări nici azi elucidate. Sînt reproduse, printre altele, două scrisori inedite ale foarte tinărului I.P. Culianu adresate primului său „sfătuitor literar”, texte de o mare frumusețe, învederînd, fie și numai ele, talentul celui care le trimitea. Așteptăm și alte revelații ale adevăratei *Atelierului literar*. • „Tema de casă” a ultimului număr (12/1993) al revistei *VATRA* este Adrian Marino, după ce a numărului anterior fusese Mircea Martin. Personalitatea și opera criticului „ideilor literare” sînt examinate din variate unghiuri de Mircea Martin, Matei Călinescu, Alexandru Vlad, Al. Cistelean, Gheorghe Grigurcu, Cornel Moraru, Dumitru Mureșan și de alții, imaginea fiind completată de textul lui Adrian Marino însuși (despre „Teoria literaturii ca literatură”) și de interviul luat aceluiași în cadrul rubricii „Vatra Dialog”. Dar mai sînt neapărat de citit, în acest număr al *Vetrei*, în afara „temei de casă”, un interviu inedit cu N. Steinhardt, „Vitriliile” lui Mihai Sin, noile răspunsuri la ancheta despre cultura română postbelică, scrisoarea din Paris a lui Lucian Raicu, pagina din jurnalul lui Mircea Zăciu, pagina rezervată lui Paul Goma, cu obișnuitele revărsări pamfletare (în obiectiv, de astă dată, Pleșu, Buzura, Iorgulescu), articolul lui Marian Papahagi care se întoarce la „tema de casă” a numărului anterior (Mircea Martin), mai este desigur de citit amplul și, ca de obicei, incitantul interviu luat lui Gh. Grigurcu... Spre ce să se îndrepte mai întîi cititorul? *Vatra* intruchipează cazul rar al unei publicații care face exces de texte interesante pe număr. Se ajunge la un fel de congestie. Vrem să spunem, de fapt, că la *Vatra* precuparea de a oferi lucruri de calitate nu e însoțită și de aceea de a le pune bine în valoare, sub aspect publicistic.

SPORT

Viteza și confortul

Din acest micro-tîrg al transferărilor se pare că Rapidul a nimerit-o cel mai bine. Zic se pare, din cauză că Jean Vlădoiu nu e un profesionist pe care îl ține ghinionul printre amatori. Vlădoiu e un atacant foarte talentat, dar mult prea năbădăios. Lui îi lipsește acea perioadă de studiu care transformă o mare speranță într-un jucător puternic. Istoria fotbalului nostru e plină de mari speranțe care au ajuns rău. Pentru Vlădoiu trenurile gloriei au început să se rărească. Și cînd sari dintr-un expres, cum e Steaua în fotbalul nostru, trebuie să ai puterea de a transforma măcar într-un accelerat personalul în care ai ajuns. După mine, Vlădoiu a confundat confortul cu viteza de deplasare. La Steaua, într-un vagon de clasa a II-a e oricum mai confortabil decît într-un compartiment de lux la Rapid.

Pe de altă parte, Balaci dovedește că și trenurile personale cele mai lente pot fi mai profitabile decît un expres de la noi. El a cîștigat Cupa Africii cu o echipă în care a strălucit o vedetă inventată de el însuși. Nu știi ce fel de jucători are Balaci în echipa pe care o antrenează. Îmi amintesc de o scenă de pe vremea Universității de aur. Era în returul cu Benfica. Oltenii nu mai aveau cum să cîștige. Balaci are de rezolvat o lovitură liberă, parcă un corner. Și acest jucător dur nu izbuteste să trimită mingea în joc, din pricină că îl împiedică lacrimile. Cred că pentru lacrimile de atunci, Balaci își chinuie jucătorii la antrenamente, ca nu cumva să pătească și ei ceva asemănător.

Nu știi dacă Balaci va ajunge să antreneze vreo echipă dintre cele cu firmă scipitoare, din Europa, dar el probează un lucru. Că din generația de început a marilor noastre echipe de club s-a ales un număr de antrenori de mina întîi.

Dacă Vlădoiu s-a dus la Rapid ca să se odihnească, giuleștenii ar trebui să se dea peste cap, ca să-l aducă pe Balaci antrenor. Dar cum asta nu se poate, ar trebui folosită caseta cu Balaci plîngînd, ca material didactic.

Tușier

Umor involuntar

„În adolescență, tînărul Vasile era complexat de mărimea nasului său, crezînd că fetele îl ocoleau din acest motiv. Cu timpul, a realizat că, de multe ori, un nas mare poate fi chiar un atu.”

Cristian Brancu în *VIP* din 8 februarie 1994

„Rînd pe rînd, senatorii flămânzi au coborât spre mesele încărcate cu specialități ardelenesti. [...] Cei care au înfulecat hanalele sandviciuri de la bufetul Senatului au regretat hânii risipite. Gheorghe Dumitrașcu s-a năpustit întîi și întîi asupra cepei și a slanei.”

Carmen Tănăsescu în *Ultimul cuvînt* din 10 februarie 1994

„Maniera incalificabilă în care dl. Spiroiu tratează Armata ca pe moșia proprie reiese și din importurile incredibile, pe valută, a unor mari cantități de pateu de ficat.”

Corneliu Vadim Tudor în *România Mare* din 11 februarie 1994

Un cotidian trist

• Două pagini consacră *EXPRES* cazului Pavel Coruț. Și asta pentru a dovedi că acest așa-zis dezvăluit e un învăluit care bate cîmpii cu scopuri precise. P.C. apără Securitatea cu o hărnicie care ne face să ne întrebăm dacă nu cumva sub acest nume nu se ascunde o întreagă echipă responsabilă cu intoxicarea opiniei publice. Fiindcă, spre deosebire de Filip Teodorescu, Pavel Coruț are o mincărime de condei de-a dreptul stranie. În orele libere, pesonajul se ocupă cu preziceri politice. Iar atunci e laconic și manifestă o idee de tip Petrache Lupu. Straniu e iarăși că acest autor care în articolele publicate în gazete se exprimă confuz și de o manieră sărăcăcioasă stilistic, epic și ideatic își face vînt în compuneri de mari dimensiuni, evident diferite de ceea ce publică în gazete. Cum e greu de presupus că există doi Pavel Coruț, cu siguranță că cel care semnează astfel e un soi de Alexandre Dumas al Securității. Să ne ierte Dumas tatăl pentru această comparație. • După o campanie publicitară glorioasă, după un tun pirateresc și după niscaiva convulsii intestinale, a apărut *ULTIMUL CUVÎNT*. E un cotidian trist, care-și merită numele. • Ilie Șerbănescu a fost debarcat de la conducerea *TINERETULUI LIBER*. *Tineretul*, cum i se spunea ziarului pe vremuri, avea sute de mii de cititori. Cînd au apărut foi pentru tineret, *Tineretul* a început să schioapete. Dar drama acestui ziar a fost că a trecut prin vădite convulsii de adaptare. Așa că dintr-un cotidian vioi pe vremea *Șinței*, *Tineretul* a ajuns un cotidian cu tiraj confidențial. Dacă s-ar fi numit *Ilie Șerbănescu*, ziarul ar fi crescut, poate, spectaculos în tiraj. Cu vechiul său nume, nici o speranță. • *Familia* ne atacă în persoana lui M.B. care ne reproșează fragmentarismul. Ne-am fi așteptat să fim atacați din pricină că nu izbutim să facem față rapid tuturor cărților care vin la redacția noastră, dar să fim atacați din pricină că ne străduim să ținem pasul cu mișcarea editorială ni se pare ridicol. • Tot mai substanțială e revista *EUPHORION* din Sibiu. Din păcate, revista n-a izbutit să treacă pragul anului 1993, deși ar fi meritat o soartă infinit mai bună.

Războiul psihologic

• Nu ne îngăduim să reproducem mizeriile apărute în *ROMÂNIA MARE* despre purtătorul de cuvînt al președinției. În schimb, vă reamintim pe cine a atacat această gazetă în ultimele sale numere. După o îndelungată încercare de a-l trage în ridicol pe ministrul apărării naționale, CV Tudor se leagă de Ministerul de Externe, apoi atacă și Președinția, țintind în purtătorul ei de cuvînt. De cînd au început aceste atacuri? Exact de cînd România s-a întors strategic spre NATO. Patriotul CVT pare neliniștit de mișcarea strategică produsă în

România, în ultima vreme. După ce l-a asigurat de „n” ori pe ministrul apărării de prețuirea lui, Vadim răsucesce macazul în clipa cînd generalul Spiroiu dă semne clare că armata noastră vrea să colaboreze cu NATO. După ce îl umple de noroi pe ministrul apărării, CVT schimbă tirul. Atacă externele. Iar după ce dă greș și aici se concentrează asupra purtătorului de cuvînt al președinției. • Așa par lucrurile la prima vedere, că ar fi dat greș. În realitate, CVT lucrează pe trei fronturi, simultan, cu atacuri în aparență imprevizibile, dar care, în războiul psihologic, sînt demult fumate. • CVT schimbă tirul ca la carte. El atacă instituțiile fundamentale ale statului în numele unei calități dobîndite care-i asigură certitudinea că va obține efectele dorite. El nu-și mai atacă adversarii gazetărește, ci în ambalajul său de senator. Altfel spus, el incriminează în numele alegătorilor săi atunci cînd aruncă învinuiri de mare gravitate asupra miniștrilor și a președinției. • În orice manual de tactică militară, acțiunile de genul celor la care se dedă CV Tudor poartă numele de război psihologic. Ele au loc pentru a pregăti lovitura propriu-zisă a adversarului. • Într-un editorial din ediția de dimineață a *EVENIMENTULUI ZILEI*, Ion Cristoiu nota că CVT e fricos, îndeobște. În ceea ce ne privește, ne îndoiim că vitejia sa din ultima vreme i se trage de pe urma încurajărilor primite din partea Puterii sau a temerilor acesteia din urmă față de el. Stăpînii lui CVT nu se află în România.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz-în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

Abonamente: 3 luni - 3900 lei; 6 luni - 7800 lei; 1 an - 15600 lei. ISSN 1220-6318.

Tehnoredactarea computerizată și tiparul: **TIPOREX S.A.**, Calea Plevnei nr. 114.

24 pag. - 300 lei